

Команда Дніпропетровської області перемогла у Всеукраїнському етапі військово-патріотичної гри «Джура»

Поринути у світ козацтва та відчути себе справжнім захисником. Все – завдяки дитячій всеукраїнській військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»). Вона зібрала 460 дітей із різних куточків країни. Вперше фінальний етап змагань проходив на Дніпропетровщині. Переможців визначили у 8 номінаціях. Серед них – і команда Дніпропетровської області «Фенікс».

Обласні стипендії

У Дніпропетровській облдержадміністрації відзначили найкращих школярів і студентів. Стипендії, цінні подарунки та квіти отримали 120 сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

135,5 тисяч дітей із Дніпропетровщини оздоровилися у 2019 році

Діти Дніпропетровщини відновлюють сили у таборах, санаторіях та оздоровчих центрах.

Дітей із Дніпропетровщини приймають оздоровчі центри по всій Україні. Діти області відпочивали у 35 таборах, 10 санаторіях і 3 дитячих центрах. Приймали їх і пришкільні табори.

Безкоштовно відпочивають сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, хлопчики та дівчата з інвалідністю, діти АТОвців, з багатодітних і малозабезпечених сімей, обдаровані діти, відмінники навчання, переможці різних конкурсів і фестивалів.

Учітесь, читайте, і гуржоту наукайтеся, її свого не цурайтесь. / Т. Шевченко /

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 25-32 (945-952)

Липень-серпень 2019 року

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

Видається з грудня 1993 року

Серпнева конференція педагогічних працівників «Нова Українська Школа: виклики та перспективи освітньої реформи»

Методичні рекомендації Дніпровської академії неперервної освіти

У цьому випуску:

Методичні рекомендації:

Стор. 2. Серпнева конференція педагогічних працівників «Нова Українська Школа: виклики та перспективи освітньої реформи». За інформацією Інституту модернізації змісту освіти.

3. Інформація ОДА, ДОН, Академії.

4. Післядипломна педагогічна освіта – головний чинник успішності сучасного вчителя. Григорій ДРАГУНОВ, методист НМЛ інноваційної діяльності в освіті Академії.

5. Освіта, культура, суспільство: роздуми учасника Всеукраїнської науково-практичної конференції. «Практична філософія і Нова українська школа». Валентина Сагуйченко, доктор філософських наук.

9. Новий український правопис: основні зміни. Стислий огляд основних змін у новій редакції українського правопису 2019 року. За інформацією Міністерства освіти і науки України.

26. Упровадження основ соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку в освітній процес закладів дошкільної освіти. За інформацією інноваційно-методичного центру Криворізької міської ради.

27. Микола Олександрович КОРФ та його родовід. Ігор КОЧЕРГІН, український історик, краєзнавець, голова Дніпропетровської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, доктор історичних наук, доцент.

28. Павло Загребельний і місто на Дніпрі. Світлана МАРТИНОВА, старша наукова співробітниця музею «Літературне Придніпров'я», відділ Дніпропетровського національного історичного музею імені Д. Яворницького.

6. Про пріоритети соціально-гуманітарних дисциплін ЗСО у 2019-2020 н.р. Іван БЕЗЕНА, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філософських наук;

7-8. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції особистості. Олена СТЕПАНЕНКО, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат філологічних наук, доцент;

10-11. Реалізація компетентнісного потенціалу навчальних предметів «Українська мова» і «Українська література» в епоху потужного розвитку інформаційних технологій. Антоніна СЕРГІЄНКО, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат педагогічних наук;

11-12. Особливості іншомовного навчання в початковій школі. Марія АЛУЄВА, методист навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін обласного НМЦ підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії;

12. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2019-2020 н.р. Тетяна БОГАТИРЬОВА, методист навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін обласного НМЦ підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії; Анна КИРПА, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії, кандидат педагогічних наук;

13-14. Особливості викладання мов і літератур національних меншин, зарубіжної літератури у 2019-2020 н.р. Марина ЧУБАРОВА, методист НМЛ соціально-гуманітарних дисциплін Академії;

15. Які виклики ми сьогодні маємо у шкільній історичній освіті і про що повинні знати вчителі історії? Людмила БАЗИЛЕВСЬКА, завідувач навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін

обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії;

16-17. Розвиток соціальної здатності до розуміння та управління емоціями в підлітковому віці. Вікторія КРОТЕНКО, Олена ХОМИЧ, старші викладачі кафедри психології Академії;

18. Викладання експериментального інтегрованого курсу «Природничі науки». Ельміра Соколова, методист НМЛ природничо-математичних дисциплін Академії;

19-20. Про підсумки проведення обласного конкурсу новітніх педагогічних ідей і виховних технологій «Виховуємо патріотів України». Світлана ГАВРИЛЮК, заступник директора обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії; Тетяна РИГА, методист навчально-методичної лабораторії інноваційної діяльності в освіті Академії;

20. Упровадження універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек закладів ЗСО. Єва ГОНІК, директор обласного наукового бібліотечно-інформаційного центру Академії;

21-24. Професійно-технічна освіта: • *Забезпечення кадрами виробничих секторів економіки та сфери побуту.* Віктор ВАСИЛИНЕНКО, директор НМЦ професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області.

• *Особливості нового навчального року в П(ПТ)О.* Сергій ФЕДОРЕНКО, методист НМЦ ПТО. • *Розвиток учнівського самоврядування.* Алла ВАЩЕНКО, методист НМЦ ПТО. • *Чим особливий 2019-2020 н.р.* Тамара КУЗЬ, методист НМЦ ПТО. • *Особливості організації професійної підготовки у ЗП(ПТ)О.* Андрій КРАСИЛЬНИКОВ, методист НМЦ ПТО;

25. Мотивація безперервної освіти дорослих в умовах вечірньої школи. Василь ВИННИЧУК, директор ВСШ № 31, м. Дніпро.

НОВИНИ РЕГІОНУ

Липень

Проведено:

26.06-12.07 – в області проходив додаткова сесія ЗНО для тих абітурієнтів, які з поважних причин не змогли взяти участь в основній сесії;
6-12 – обласні збори лідерів учнівського самоврядування закладів освіти.

Протягом липня функціонувало 78 таборів з денним перебуванням;

У липні проведено щомісячний моніторинг виконання Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселились із тимчасово окупованої території України та районів проведення ООС в інші регіони України.

Забезпечено участь:

3-14 – у III Всеукраїнському етапі дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокил» («Джура») – «Джура – 2019»: Самарська Січ»;

4-7 – у змаганнях Чемпіонату України з автотельного спорту серед учнівської молоді (радіокеровані моделі, класи шосейних перегонів. III ранг), м. Миколаїв;

6-14 – у Зборі активістів гри «Джура» – «Школа джур козацьких» (середня вікова група) у 2019 році;

7-12 – у Всеукраїнських відкритих змаганнях учнівської молоді (юніори) з авіамоделного спорту (вільнолітаючі моделі. IV ранг), м. Конотоп;

8 – директори закладів ЗСО області брали участь у тренінгу «Незаконна агітація в школах: наслідки для мене і для країни», який проводиться Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) спільно з Міністерством освіти і науки;

21-30 – у 18-му Міжнародному фестивалі повітряних зміїв «Кольорове небо – 2019», м. Скадовськ.

Триває:

березень - липень міжнародний конкурс творчих робіт МОНУ та культурного центру «Ткума»;

червень - серпень – обласний етап Всеукраїнського конкурсу «За нашу свободу».

У липні:

– для поповнення та оновлення автопарку шкільних автобусів, було придбано і передано до Преображенської СЗШ Криничанського району один шкільний автобус.

– з метою забезпечення належного контролю за проведенням вступної кампанії у закладах вищої освіти Дніпропетровської області, організації особистого прийому громадян, їх консультування з питань вступу до закладів вищої освіти та оперативного реагування на факти порушень чинного законодавства про вищу освіту визначено і працює: **приймальня громадян «Вступна кампанія 2019 року»** (ДОН ОДА, м. Дніпро, вул. Володимира Антоновича, 70, каб. 318); регіональна гаряча лінія «Вступна кампанія 2019 року» за номером телефону: (056) 770-82-42.

Олексій ПОЛТОРАЦЬКИЙ, директор департаменту освіти і науки облдержадміністрації

Серпнева конференція педагогічних працівників «Нова Українська Школа: виклики та перспективи освітньої реформи»

19 серпня на НСК «Олімпійський» відбулася Всеукраїнська серпнева конференція педагогічних працівників. Організатором заходу виступило Міністерство освіти і науки України. Співорганізатором – ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Участь у конференції взяли майже 650 осіб, серед яких вчителі з усіх куточків нашої держави, викладачі, представники громадських організацій, профспілок, місцевої влади, голови об'єднаних громад, а також представники міжнародних організацій, які мають представництва в Україні. Дніпропетровщину на заході представляли фахівці департаменту освіти і науки облдержадміністрації на чолі з директором ДОН Олександром Полторацьким і Дніпровської академії неперервної освіти на чолі з ректором Академії Віктором Сиченком.

Вітаємо!

За активну співпрацю та вагомий внесок у розбудову НУШ колективи департаменту освіти і науки Дніпропетровської ОДА, Дніпровської академії неперервної освіти, директори та вчителі області отримали подяки від Міністра освіти і науки України.

22 серпня у дитячому оздоровчому центрі соціальної реабілітації санаторного типу «Перлина Придніпров'я» (с. Орлівщина Новомосковського району) відбувся форум

«Рік змін Нової української школи та визначення стратегічних напрямів розвитку регіональної системи освіти у 2019-2020 н. р.»

На захід запрошено керівників облдержадміністрації та облради, органів управління освітою, виконкомів міськрад і райдержадміністрацій; представників територіальних та обласних організацій, керівників комунальних закладів освіти обласної ради; представників засобів масової інформації.

Володимирович Полторацький, ректор Дніпровської академії неперервної освіти Віктор Володимирович Сиченко, директор гімназії № 39 м. Кам'янського Сніжана Леонідівна Занегіна директор НВО № 28 м. Дніпра Ніла Михайлівна Ломако, вчителька початкових класів НВО «Солонянська середня загально-

Козорог, а також мама учнів 1 та 2 класів НУШ Наталя Борисівна Кириченко (СЗШ № 9 м. Павлограда).

Учасників привітали директор ДОН ОДА Олексій Полторацький та ректор Академії Віктор Сиченко. Далі експерти фо-

руму взяли участь у панельній дискусії, в якій виступили із промовами.

Під час дискусійної панелі «Зворотній зв'язок» із відеозапитаннями до експертів мали змогу звернутися освітяни області та батьки.

Відбулося урочисте нагородження подяками від Міністерства освіти і науки України колективів департаменту освіти і науки ОДА, Дніпровської академії неперервної освіти та освітян: завідувачки методичного відділу Дніпропетровського обласного центру науково-технічної

творчості та інформаційних технологій учнівської молоді Вікторії Олександрівни Горбань, головного спеціаліста відділу дошкільної, інклюзивної освіти та соціального захисту управління дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти ДОН Людмили Анатоліївни Дубровської, директора Центру позашкільної освіти Юлії Олексіївни Скляр. Нагрудні знаки «Василь Сухомилинський» вручили освітянам області: завідувачці сектору позашкільної освіти та виховної роботи управління дошкільної та загальної середньої освіти ДОН Катерині Євгенівні Федорченко, проректору

Академії Марині Григорівні Ватковській, директору Дніпропетровського багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру № 9 Галині Іванівні Кузнецовій, а головному спеціалісту відділу загальної середньої освіти управління дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти ДОН Наталії Вікторівні Кириченко – грамоту МОНУ.

Сюрпризом для учасників форуму став меседж «Мить визнання» (відеоролик) від вихованців Центру соціальної реабілітації «Перлина Придніпров'я», а також «Team building: основи командної майстерності».

Наш кор.

В обговоренні визначення стратегічних напрямів розвитку регіональної системи освіти у 2019-2020 н. р. взяли участь провідні експерти галузі освіти: директор департаменту освіти і науки облдержадміністрації Олексій

освітня школа № 1 І-ІІІ ст. – Цент позашкільної освіти» (опорний заклад Солонянської селищної ради) Любов Іванівна Олех, в. о. голови Дніпропетровського обкому профспілки працівників освіти і науки України Сергій Борисович

від Міністерства освіти і науки України колективів департаменту освіти і науки ОДА, Дніпровської академії неперервної освіти та освітян: завідувачки методичного відділу Дніпропетровського обласного центру науково-технічної

творчості та інформаційних технологій учнівської молоді Вікторії Олександрівни Горбань, головного спеціаліста відділу дошкільної, інклюзивної освіти та соціального захисту управління дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти ДОН Людмили Анатоліївни Дубровської, директора Центру позашкільної освіти Юлії Олексіївни Скляр. Нагрудні знаки «Василь Сухомилинський» вручили освітянам області: завідувачці сектору позашкільної освіти та виховної роботи управління дошкільної та загальної середньої освіти ДОН Катерині Євгенівні Федорченко, проректору

Академії Марині Григорівні Ватковській, директору Дніпропетровського багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру № 9 Галині Іванівні Кузнецовій, а головному спеціалісту відділу загальної середньої освіти управління дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти ДОН Наталії Вікторівні Кириченко – грамоту МОНУ.

Наш кор.

Вітаємо
Наталію
Миколаївну
ОЛІЙНИК

з призначенням
на посаду
начальника
управління
Державної служби
якості освіти
у Дніпропетровській області

Післядипломна педагогічна освіта – головний чинник успішності сучасного вчителя

21 грудня 2019 року виповнюється 80 років дніпропетровській післядипломній педагогічній освіті, з яких понад сорок були причетні до моєї педагогічної діяльності.

З великим задоволенням хотів би поділитись спогадами про тих освітян (керівників закладів освіти, міських, районних відділів освіти всіх регіонів Дніпропетровської області), які стояли у витоків освітянської реформи 1984 р.

Саме ці першопрохідники завжди розуміли, що професійна майстерність учителя залежить як від особистості вчителя, так і від інших факторів серед яких післядипломна педагогічна освіта відіграє одну з ключових ролей.

Після закінчення педагогічного інституту і призначення вчителем фізики в П'ятихатську СЗШ № 4, з перших днів роботи довелося відчути всю серйозність ставлення до післядипломної педагогічної освіти (тоді – курсової передпідготовки). Це, насамперед, стосувалося директора школи Лідії Бакум. Порядність, увага до вчителя, вміння згуртувати колектив, довести заплановане до логічного завершення, постійна і цілеспрямована робота над удосконаленням педагогічної майстерності вчителя – є далеко не повний перелік рис, притаманних Лідії Савівні.

Пізніше, коли працював учителем фізики в СЗШ № 54, заступником директора СЗШ № 49 м. Кривого Рогу, в яких директорами були Галина Іванівна Яковлева, Ніна Йосипівна Уль'яненко, я мав можливість ще раз упевнитися в тому, що переоцінити роль керівника закладу практично неможливо.

Працюючи директором СЗШ № 35, а потім завідувачем відділу освіти Криворізького міськвиконкому, я багато запозичив у таких освітянських корифеїв, директорів ЗНЗ, як Микола Назарович Добров, Анатолій Олександрович Шматко, Леонід Макарович Дрозденко, Віталій Олександрович Ланчковський, завідувачів районними відділами освіти – Володимира Йосиповича Рудєва, Володимира Родіоневича Ажищева, Петра Савовича Красюка, Івана Івановича Сенника, Валентина Івановича Катани, Івана Гнатовича Ступаренка... Всі вони, а також багато інших тісно співпрацювали з обласним інститутом перепідготовки педагогічних кадрів і завжди були першими порадниками, помічниками і виконавцями.

Щорічно на базі закладів освіти міста проводилось 5-7 семінарів, конференцій як

обласного, всеукраїнського, так і всесоюзного рівнів.

Особливо значущу роль для освітянської галузі м. Кривого Рогу та області відіграв Павло Іванович Шевченко, який понад 15 років очолював відділ освіти Криворізького міськвиконкому, а потім 25 років був ректором Криворізького педагогічного інституту.

Особливо плідно співпрацював обласний інститут підвищення кваліфікації та Криворізький відділ освіти з педінститутом з питань упровадження кабінетної системи навчання, ефективного використання аудіовізуальних засобів навчання, удосконалення трудового навчання і профорієнтаційної роботи.

Пізніше, очолюючи обласний відділ освіти, управління освіти Дніпропетровської області, я ще і ще раз переконувався, що провідними методичними наставниками завжди були завідувачі відділами освіти міських (районних) рад, які призначались виключно за професійними якостями, чого інколи ми не бачимо сьогодні.

Павло Володимирович Пустановий (завідувач Новомосковського відділу освіти), Григорій Іванович Катюха (Томківський район), Петро Іванович Ратушний (Софіївський район), Віктор Григорович Ляшко (Васильківський район), Анатолій Маркович Кириченко (Верхньодніпровський район), Марфа Прокопівна Топчий (м. Марганець), Василь Якимович Білий (Полоградський район), Віленин Федорович Шрамко (Царичанський район), Галина Пилипівна Малюга (Магдалинівський район), Вітор Сергійович Ясєнев (м. Жовті Води), завідувачі відділами освіти, Дніпропетровська – Федір Кирилівч Панченко, Євген Ілларієвич Горбуля, Лідія Василівна Полуциганова, Ірина Михайлівна Матусевич, Тамара Миколаївна Підорван, Валентина Микитівна Резниченко, Валентина Петрівна Мірошніченко, Юлія Василівна Потепун, Віталій Федорович Коваль. Це далеко не всі керівники, які впродовж багатьох років творчо і натхненно створювали підґрунтя, дякуючи якому освітня галузь в регіонах області завжди була успішною, незважаючи на усім відомі негаразди – як об'єктивного так і суб'єктивного характеру.

Слід зазначити, що область в цілому була завжди лідером не лише в Україні, а й серед республік колишнього Союзу, саме тому, що обласне управління освіти, інститут підвищення кваліфікації

очолювали керівники, які своїм професіоналізмом, повною віддачею справі, людяністю і порядністю вписали свої імена до освітянської обласної книги пошани.

Це, насамперед, Анатолій Родіонович Гречин, Володимир Юхимович Тараненко, Раїса Василівна Крячун, Яків Іванович Клименко, Володимир Іванович Максименко, Григорій Іванович Щербак, Володимир Григорович Долгополий, Михайло Ілліч Романенко, Віктор Володимирович Сиченко.

Раїса Василівна гідно продовжила традиції, започатковані Анатолієм Родіоновичем Гречином. Так сталося, що в жовтні 1979 року Раїса Василівна очолила обласний відділ освіти, а я – Криворізький міський відділ. Упродовж усіх років співпраці я відчував наставництво і допомогу в усьому: від першої фронтальної перевірки обласним відділом освіти й інститутом підвищення кваліфікації – до комісії Союзного міністерства, після якої на базі м. Кривого Рогу у 1984 році була проведена Всесоюзна науково-практична конференція з питань управлінської діяльності.

Високу оцінку тоді отримали освітяни міста та області. Безумовно, це стало можливим завдяки вмінню Раїси Василівни визначитись з актуальністю проблеми, чітко визначити завдання, об'єднати зусилля обласного, міського відділів освіти з методичною службою інституту післядипломної педагогічної освіти і послідовно працювати над вирішенням нагальних проблем. При цьому – контроль і допомога завжди були поруч. Велика допомога була також надана завідділом управління закладами освіти інституту педагогіки МОН України Діною Іванівною Рум'янцевою.

Для мене дуже цінним і вагомим було визнання рівня освітньої галузі м. Кривого Рогу та області Євгеном Степановичем Березняком – легендарним «Майором Вихорем», на той час – начальником управління шкіл Міністерства освіти України. Упродовж тижня він і Раїса Василівна знайомились з роботою закладів освіти м. Кривого Рогу і перш за все – з методичною службою міста. На той час у місті функціонувало 7 районних і один міський методичний кабінет. Результати перевірки та вивчення досвіду роботи були позитивними. Після чого Євген Степанович вніс пропозицію міністру освіти М.В. Фоменко щодо узагальнення досвіду роботи відділів

і закладів освіти м. Кривого Рогу, наголосивши на плідності співпраці методичних кабінетів міста і районів з обласним інститутом підвищення кваліфікації.

Освітня область були вдячні Раїсі Василівні й Анатолію Родіоновичу за будівництво нового комплексу інституту удосконалення вчителів з гуртожитком і профілакторієм. Дніпропетровська область була однією з перших, в якій учителі під час підвищення кваліфікації мали можливість одночасно оздоровлюватись. Нова будівля була урочисто введена в дію 16 серпня 1986 р.

Шостого листопада 2018 р. Раїса Василівна Крячун пішла з життя. Вона мені, і будь-кому, заборонила писати некролог після смерті, сказавши: «Хай мене пам'ятають живою». Але пройшло уже півроку, і я розраховую, що Раїса Василівна мені пробачить за ці спогади про наше професійне життя. Освітня область завжди будуть пам'ятати, що Раїсі Василівні були притаманні: чуйність, теплота і ширість у людських стосунках, любов і повага до колег, дітей, розуміння їх проблем. Про це говорять всі, хто з нею працював у СЗШ № 76, 80 обласного центру, в обласному відділі освіти, де вона займала посади як заступника, так і завідувача.

Рішенням сесії обласної ради 13 липня 2000 р. Дніпропетровський інститут освіти («ДІО») реорганізовано в Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти («ДОІППО»). З цього часу щорічно, поетапно визначались і втілювались в життя такі пріоритетні напрямки роботи:

- науково-методичне забезпечення проведення курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників з фундаментальних питань, визначених «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки»;
- вирішення нагальних кадрових проблем освіти регіону за рахунок надання другої вищої освіти та вищої освіти на базі середньої спеціальної освіти; науково-методичний супровід інформаційно-освітніх проєктів; методична підтримка функціонування єдиного інформаційно-освітнього простору регіону;
- науково-методичний супровід самоосвітньої діяльності педагогічних працівників;
- науково-дослідна робота у межах Всеукраїнського освітнього експерименту «Проектування особистісно-

розвивального змісту навчально-виховного процесу»;

- упровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти;

- упровадження інноваційних технологій у систему методичної роботи з використанням інтернет-простору;

- створення єдиної інформаційної мережі установ та закладів освіти області, організацію функціонування Єдиного інформаційно-освітнього простору Дніпропетровщини та впровадження інноваційних освітніх проєктів в управлінський та навчально-виховний процес.

У 2000 р. інститутом розроблено науково-методичний проєкт «Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості», який реалізовувався упродовж 2000-2015 рр.

З 2015 р. інститут працює над втіленням в життя нового обласного науково-методичного проєкту: «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства».

Рішенням десятої сесії сьомого скликання Дніпропетровської обласної ради на базі ДОІППО створено Дніпропетровську академію неперервної освіти Дніпропетровської обласної ради. Очолив Академію доктор з державного управління, професор Віктор Володимирович Сиченко.

Новий заклад вищої освіти втілює в життя сучасні стратегії неперервної освіти в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, перепідготовку та стажування педагогічних кадрів, підготовку фахівців з вищою освітою та здійснює фундаментальні і прикладні дослідження у галузі освіти України.

Завдяки названим вище і працюючим нині освітянам проблеми науково-методичного спрямування в області й надалі будуть вирішуватись якісно і своєчасно.

Григорій ДРАГУНОВ,
методист навчально-
інноваційної діяльності
в освіті Академії

Освіта, культура, суспільство: роздуми учасника Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практична філософія і Нова українська школа»

Метою підвищення кваліфікації є: 1) набуття нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей (зокрема, ключових компетентностей і вмінь, спільних для всіх компетентностей) у межах професійної діяльності або галузі знань та з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту; 2) набуття особою досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності та/або професії; 3) формування та розвиток інформаційно-комунікаційних навичок, медійної грамотності, управлінської, інклюзивної, мовної компетентностей тощо.

Підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагогічного працівника та враховується під час обрання за конкурсом на посаду науково-педагогічного працівника. Органи управління закладів освіти мають сприяти професійному розвитку та підвищенню кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників. Педагогічні (науково-педагогічні) працівники можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами, видами та у різних суб'єктах підвищення кваліфікації. Конкретні форми, види та суб'єктів підвищення кваліфікації обирає педагогічний (науково-педагогічний) працівник, з урахуванням самооцінки своїх компетентностей і професійних потреб. Формами підвищення кваліфікації є інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо. Форми підвищення кваліфікації можуть поєднуватись. Основними видами підвищення кваліфікації є: 1) навчання за програмою підвищення кваліфікації; 2) стажування (наукове стажування); 3) участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо. Педагогічні працівники підвищують свою кваліфікацію згідно з цим Порядком не рідше одного разу на п'ять років відповідно до спеціальних законів. Кожен педагогічний працівник закладу загальної середньої освіти зобов'язаний щорічно підвищувати кваліфікацію відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та з урахуванням особливостей, визначених цим Порядком.

Основними напрямками підвищення кваліфікації є: предметна (професійна) компетентність (знання навчального предмету, фахових методик, технологій); формування спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першого статті 12 Закону України «Про освіту»; психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;

Сьогодні ми обговорюємо нові підходи до системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за Проектом нового «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників від 7 травня 2019 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України. Цей Порядок визначає механізм, види, форми, тривалість, періодичність, форми оплати, умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників закладів освіти і науково-методичних установ незалежно від їх організаційно-правового статусу, форми власності та сфери управління. Особливості організації підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників приватних і корпоративних закладів освіти, а також закладів спеціалізованої освіти можуть визначатися їх засновниками або уповноваженими ними органами. Педагогічні (науково-педагогічні) працівники зобов'язані постійно підвищувати свій професійний, загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність, а науково-педагогічні працівники – також свою наукову кваліфікацію.

використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібербезпеку; мовленнєва компетентність; формування професійних компетентностей галузевого спрямування, опанування новітніми виробничими технологіями, ознайомлення із сучасним устаткуванням, обладнанням, технікою, станом і тенденціями розвитку галузі економіки, підприємства, організації та установи, вимогами до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями (для працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти); управлінська компетентність (для керівників закладів освіти, науково-методичних установ та їх заступників) [Проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»]. Як під час реформування нашої освітньої галузі не втратити важливий компонент, важливу складову, – філософію освіти? Тому є необхідність звернутися до матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практична філософія і Нова українська школа», що відбулася 16 травня в Національній академії педагогічних наук України. Організаторами цього наукового заходу виступили Відділення загальної педагогіки та філософії освіти, Інститут педагогіки НАПН України.

Мета конференції: визначення та обговорення нагальних освітньо-філософських питань, пов'язаних з модернізацією української освіти в постнекласичну добу.

Основні напрями роботи конференції: освіта як чинник національного самоствердження України; алгоритм виховання гармонійної і культурної людини; Z-покоління: що має знати вчитель Нової української школи; професія вчителя у площині філософської рефлексії; критерії якості шкільної освіти у світлі філософських рефлексій; модернізація шкільної освіти: західний та український досвід.

На I сесії, що мала назву «Освіта як чинник національного самоствердження України. Z-покоління: що має знати вчитель Нової української школи», з доповіддю «Модернізація освіти в контексті загальної цивілізаційних змін» виступив Василь Кремень, президент Національної

академії педагогічних наук України, доктор філософських наук, професор, академік НАН та НАПН України. У дискусії взяла участь В.В. Сагуйченко з дослідженням «Освітні інституції у сучасній культурі», де акцентовано, що для вирішення важливої наукової проблеми – визначення перспектив розвитку і самоорганізації освітніх інституцій у мінливих соціокультурних контекстах та їх зворотного впливу на культурне довкілля у різних формах і вимірах його репрезентації, необхідно конкретизувати проблемні лінії, які простежуються у таких положеннях, що є актуальним для реформування освітніх інституцій:

• Розглядаючи сучасні освітні інституції, маємо аналізувати не тільки їх функціональний потенціал, а й прогнозувати моменти їхньої дисфункціональності, діалектику стабілізації і дестабілізації системи освіти внаслідок її інституційних змін. На відміну дослідження самоорганізації освітніх інституцій у сучасній культурній та соціальній антропології біологічно-компенсаторського спрямування [Gehlen A. Zur Systematik der Anthropologie. // In: Studien zur Anthropologie und Soziologie. / Ed. by Gehlen A. Neuwied am Rhein: Luchterhand, 1963. pp. 11-63.], перехід від статичної до процесуальної розуміння освітніх інституцій дозволяє розглянути їх як умови, ресурси і практики самоперевіщення людини, суспільства і культури, а також патології, якщо інституційний традиціоналізм виходить із самодостатності традиції і замість творчої самореалізації особистості пропонує задіяти механізми соціального і культурного клонування.

• Сучасні освітні інституції, на відміну від домодерних, не можна описувати і відповідно – розуміти за моделлю традиційних онтологій, їхні буттєві репрезентації характеризуються ускладненістю просторово-часових координат. Нормативний підхід до освітніх інституцій у ситуації невизначеного майбутнього має досить вузький діапазон валідності через співіснування амбівалентних процесів розширення та ущільнення освітнього простору, а також прискорення та уповільнення часу.

• Теоретичний конструкт суспільства знань в останні роки задає напрям філософсько-освітньому дискурсу щодо освітніх інституцій, діагностика стану яких і визначення перспектив розвитку ґрунтується здебільшого

на теоретичних припущеннях, а не на аналізі їхньої суспільної та культурної функціональності й ресурсів розвитку. Це обумовлює посилення утопічного моменту у футурологічних розвідках у проблемному полі філософії освіти, який, з одного боку, вказує на потенційні можливості розбудови освітніх інституцій у контекстах гіпотетичного суспільства знань, а з іншого – посилює ілюзійні механізми як у просторі освіти, так і в суспільстві.

• Освітні інституції належать до цивілізаційних здобутків людства, у парадоксальний спосіб вони виступають дестабілізуючими стабілізаторами людського, культурного і суспільного буття. Тісний зв'язок освітніх структур зі структурами наукового виробництва посилює цю парадоксальність. Єдність освіти і науки є чинником, який ініціює вихід за межі інституційного консерватизму, націлює на здобуття досвіду відповідальної автономії через саморуйнацію і самооновлення. Дилема успіху та істини визначає спрямованість трансформації освітніх інституцій упродовж усього їх розвитку. Мінімізувати наслідки такої амбівалентності можна лише на основі етики відповідальності, активізації смислів якої в свою чергу потребують розширення гуманістичних виховних практик, наявності у суспільстві високого рівня світоглядної культури та культури свободи.

• Внутрішня і зовнішня логіка трансформації освітніх інституцій потребують координації, яка далеко не завжди відбувається автоматично. Домінування внутрішньої логіки освітніх інституцій призводить до капсулізації у соціальному просторі, спричинює конститування своєрідних педагогічних провінцій з домаганнями на альтернативну транстемпоральну соціальну реальність. Домінування зовнішньої логіки в цих трансформаціях криє у собі небезпеку підпорядкування педагогічної раціональності економічній і політичній. Комерціалізація освіти, особливо вищої, криє у собі небезпеку її інструментальності, що суперечить її цивілізаційному призначенню.

• Одже, як загальний висновок, ми маємо визнати: реформування освіти і самоорганізація освітніх інституцій (в тому числі і в системі підвищення кваліфікації педагогічних

працівників) є взаємообумовленими процесами, є проявом різних сторін їхнього розвитку. З боку суб'єктів освітніх і виховних процесів, логіка реформування системи освіти та її інституцій підпорядкована цілям їхньої самореалізації, з боку суспільства – розвитку національно організованого соціуму, з боку економіки – регулювання ринку надання освітніх послуг відповідно до попиту на ринку праці, з боку культури – стабілізації її структури. Логіка ж самоорганізації самої системи освіти виходить на макрорівні – з її самозбереження як важливої складової цивілізаційного процесу, на мезорівні – зі збереження і розбудови своїх організаційних форм, на мікрорівні – з єдності інтересів агентів та адресатів виховання. Водночас фундаментальною умовою модернізаційного прориву в освіті є готовність суспільства до самооновлення [Сагуйченко В.В. Школа у сучасній культурі. Монографія. Саарбрюккен: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 112 с.]. II сесія конференції була присвячена алгоритмам виховання гармонійної і культурної людини, розглядалася професія вчителя у площині філософської рефлексії. На III сесії підіймалися питання критеріїв якості шкільної освіти у світлі філософських рефлексій, модернізації шкільної освіти з урахуванням західного та українського досвіду.

Матеріали конференції акцентують на важливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників з урахуванням філософсько-освітнього обґрунтування запроваджених освітніх змін. Цього неможливо досягти, вилучаючи з основних модулів філософську складову, або зменшуючи її до мінімуму. Адже серед основних пріоритетів філософської складової системи підвищення кваліфікації згідно з умовами ліцензування нашої Академії є підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань світоглядної та культурологічних компонентів філософії і методології неперервної освіти дорослих (а наш основний контингент – педагогічні працівники), де і визначаються основні індивідуальні траєкторії розвитку життєтворчості вчителя, керівника як освітнього філософа.

Валентина САГУЙЧЕНКО,
професор кафедри
філософії Академії,
доктор філософських наук

ФАКУЛЬТЕТ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Кафедра соціально-гуманітарної освіти

Про пріоритети соціально-гуманітарних дисциплін ЗСО у 2019-2020 н. р.

У листі від 01.07.2019 р. № 1/11-5966 Міністерство освіти і науки України вже оприлюднило методичні рекомендації для закладів освіти щодо пріоритетів у 2019-2020 н. р. На деякі питання я хочу звернути вашу увагу:

Перше, – основою освітнього процесу закладів загальної середньої освіти є орієнтир на гуманізацію та гуманітаризацію освіти. Адже, особливу увагу необхідно приділити формуванню розвиваючого освітнього середовища для дитини та її людсько-гуманістичних світоглядних основ, що має завершитись формуванням у особистості якостей поваги до прав і свобод людини, толерантності в національному суспільстві. Індивідуалізація навчання з гуманітарних предметів.

Друге, – особлива місія у вказаних освітніх процесах належить учителю, носієві шкільної реформи і провіднику її суті та змісту. Від учителя залежить, наскільки дитина буде впевнено йти освітнім шляхом пізнання і перетворення світу, формуватиме суспільну самосвідомість і визначатиме своє місце та призначення в суспільстві. Самоосвіта вчителя та професійний розвиток педагога є пріоритетом роботи закладів ЗСО.

Третє, – змістовні трансформації, які спрямовані на зміст і

Розпочинається другий рік реформи шкільної освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа». Тепер до 1-го та 2-го класів йдуть діти, які навчатимуться за новими Державним стандартом початкової освіти, програмами та підручниками. Їх шлях навчання триватиме 12 років, – відповідно до Закону України «Про освіту».

якість освіти, розвиток людини у сферах соціально-гуманітарного знання: державної мови, рідної мови, іноземних мов, суспільствознавчих дисциплін, мистецтва.

Четверте, – основою роботи методичних служб територій та системи управління освіти є послідовність у роботі щодо реалізації всіх складових шкільної реформи у підвідомчих закладах освіти.

П'яте, – кафедра соціально-гуманітарної освіти продовжує працювати разом із закладами ЗСО над науково-дослідною темою «Соціально-гуманітарна освіта і особистість: сучасні змістовні трансформації». Спільно з учителями шкіл досліджуватимемо окремі теми змісту гуманітарної освіти та готуватимемо методичні рекомендації для педагогів області.

Шосте, – навчальними програмами гуманітарних дисциплін передбачено низку тем і питань, що безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованих змістових ліній. Програми не обмежують

сміслову та лінгвістичну наповнення інтегрованих змістових ліній, а лише пропонують орієнтовні шляхи їх реалізації. Вчителі можуть наповнити новим міжпредметним змістом й інші теми, створювати альтернативні можливості для поєднання різних знань та умінь, а також навчальних методів з метою формування ключових життєвих компетентностей і досягнення цілісності навчальної програми й навчального процесу відповідно до потреб певного класу.

Сьоме, – навчання по змістових лініях шкільної освіти реалізується через актуалізацію відповідних знань, діяльнісних і оцінно-ціннісних компонентів, творчу роботу при міжпредметній і внутрішньопредметній інтеграції, позакласну роботу і роботу гуртків за інтересами, участь у загальнонаціональних учнівських конкурсах. Змістові лінії, які ми продовжуємо реалізовувати у предметному компоненті: «Екологічна безпека та сталий розвиток»; «Громадянська відповідальність»; «Здоров'я і

безпека»; «Підприємливість та фінансова грамотність».

Восьме, – поглиблення змісту практичних занять з гуманітарних дисциплін, які допомагають особистості краще засвоїти знання, розвинути вміння, сформувати ставлення та утвердити цінності через особистий практичний досвід. Адже, вони спрямовані на формування навичок соціальної взаємодії, вироблення вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації, насамперед у своєму життєвому середовищі, вміння самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі, конструктивно взаємодіяти із суспільством тощо.

Дев'яте, – гуманітарні дисципліни мають сприяти формуванню комунікативних навичок у особистості та вмінню трансформуватися в іншомовному суспільстві. Навички у

випробуванні комунікативних практик за темами: «Організація дискусійного клубу», «Мозковий штурм», «Дебати», «Дерево рішень», «Ток-шоу», «Проекти», «Дослідницькі проекти» тощо.

Десяте, – проведення предметних досліджень за участю школярів з окремих тематик гуманітарної освіти та прагнення оптимізувати зміст освіти для всебічного задоволення освітніх потреб особистості.

Від імені колективу кафедри соціально-гуманітарної освіти всім учасникам освітньої діяльності бажаємо: зростання в освітній сфері, оптимізму, результативності та ефективності, позитиву у житті.

Рекомендована література:

1. Державний стандарт початкової освіти, Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, Навчальні програми з гуманітарних дисциплін.

2. Лист Міністерства освіти і науки України 01. 07. 2019 р. № 1/11-5966

3. Календар прав людини: посібник для педагогічних працівників навчальних закладів (К.: ВАТЕ, 2016).

4. Спільна історія для Європи без кордонів.

5. Офіційні документи:

– Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини, Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (скорочене видання) та Хартія для всіх (дитяче видання «Хартія») – <http://ukr.theewc.org/Content/What-we-do/Demokraticna-shkola/Navchal-ni-materiali>;

– Декларація ООН з освіти та виховання в області прав людини – <http://daccessods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/66/137&Lang=E>;

– Глобальні цілі ООН. UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1 / – <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

6. Посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини (ОДГ/ОПЛ).

Іван БЕЗЕНА,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарної
освіти Академії,
кандидат
філософських наук

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції особистості

Професійна мовленнєва комунікація відбувається в межах сфери професійної взаємодії комунікантів і може протікати в усній або письмовій формах, за офіційних чи неофіційних обставин. Форми, умови спілкування, багатоаспектність професійної діяльності людей визначають варіативність форм мовленнєвої комунікації. Наприклад, від умов спілкування (офіційних – неофіційних) залежить лексико-семантичний склад мовлення: офіційне спілкування передбачає лексику офіційно-ділового стилю; неофіційне – лексику розмовно-го стилю.

Будь-яка професійна діяльність потребує певних мовнокомунікативних умінь. Уже на етапі працевлаштування необхідно вміти скласти резюме, спілкуватися по телефону, писати електронні повідомлення і листи, брати участь у співбесіді, заповнювати бланки. Згодом потрібними стають уміння оформляти ділову документацію, виступати з повідомленням чи доповіддю, укладати угоди, обговорювати контракти, надавати й отримувати зворотну інформацію тощо.

Ситуації, що виникають у професійному середовищі, характеризують за такими параметрами: місце і час виникнення ситуації; обставини, за яких виникла ситуація; соціальні і професійні ролі учасників; операції, які виконують учасники; канал комунікації (телефон, електронна пошта, публічний виступ, спілкування віч-на-віч тощо).

З огляду на ці параметри, ситуації поділяють на загальні та специфічні. Обидва види ситуацій передбачають певні професійні мовнокомунікативні вміння, які відповідно поділяють на загальні і вузькоспеціальні. Так, загальною професійною ситуацією є налагодження контактів. У цій ситуації використовують загальні мовнокомунікативні вміння: представлятися, спілкуватися по телефону, писати електронні повідомлення, листи, вести діалог. Загальними професійними ситуаціями є також засідання, ділові зустрічі, бізнесланчі, дискусії на робочому місці, переговори. Вони потребують умінь вести діалог,

В інформаційному суспільстві фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Слово є одним із інструментів професійної діяльності лікарів, педагогів, правознавців, менеджерів, журналістів тощо. Від багатства словникового запасу, рівня культури мови і техніки мовлення значною мірою залежать професійна майстерність, імідж та успіх особистості.

полілог, виступати з доповіддю, дискутувати на професійні теми, писати протокол засідання, готувати звіт про засідання тощо. Специфічною ситуацією є, наприклад, судові засідання, на якому застосовують вміння спілкуватися із судовою аудиторією або вміння брати участь у судових дебатах.

Професійні мовнокомунікативні вміння особистості визначають її мовленнєву поведінку. Наприклад, під час презентації необхідно оголосити назву презентації, пояснити підстави і причини її проведення, порівняти ідеї тощо. Тема презентації визначатиме добір певної лексики, а форма спілкування – впливатиме на синтаксис мовлення.

Професійна комунікативна компетенція передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі, вмінь і навичок спілкування. Тобто, вона формується на основі комунікативної компетенції.

Вона розвивається на основі усіх знань, досвіду користування не тільки рідною мовою, а й мовами інших народів, а самі мови у цьому процесі є взаємно пов'язаними і взаємодіють між собою.

Комунікативна компетенція визначається комунікативними інтенціями (комунікативними намірами адресата); дотриманням комунікативних стратегій, що дають змогу досягти необхідного результату комунікації; знаннями особистості співбесідника; зворотним зв'язком у комунікації, що передбачає врахування психологічних особливостей адресата, його соціальних ролей; умінням долати психологічні «фільтри», розбивати психологічні «щити»; умінням володіти навичками декодування «мови тіла» співбесідника;

чіткою орієнтацією в умовах та ситуації спілкування; орієнтацією і підтриманням самого процесу спілкування; контролем власної мовленнєвої поведінки, емоцій тощо; навичками та уміннями завершувати комунікацію, виходити з неї, контролювати посткомунікативні ефекти тощо.

Важливим складником комунікативної компетенції є мовна компетенція.

Мовна компетенція (лат. competens – належний, відповідний) – знання учасниками комунікації норм і правил сучасної літературної мови і вміння використання їх у продукуванні висловлювань.

Кожна національна літературна мова характеризується наявністю сталих норм, тобто сукупністю мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування на певному історичному етапі. Це історично сформований, вироблений літературною традицією і суспільно усвідомлений стандарт, який регулює мовленнєву діяльність у її типових функціонально-комунікативних різновидах. Поняття «норма» є одним із основних для культури мови, оскільки служить опорою, вихідною позицією для виявлення варіантності мовних одиниць, пошуку та аналізу стилістично маркованих елементів, визначення меж стилю. Мовні норми закріплені в словниках, граматиках, довідниках.

Мовні норми – сукупність найбільш традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації.

Норми надають мові характеру впорядкованості і загальної обов'язковості. Основними ознаками мовної норми є традиційність, гнучка стабільність, сформована змінами культурно-історичних

умов розвитку літературної мови та варіативність. Суспільні смаки й оцінки не завжди збігаються з уже встановленими й усталеними нормами, але це не означає, що їх можна ігнорувати.

Поняття норми у лінгвістиці багатопланове і диференціюється у кількох різновидах: загальнономовна, літературна, стильова і стилістична.

Загальнономовна норма – сукупність одиниць мови і способи їх організації, які наявні у мові в певний час і мають комунікативне значення для її носіїв незалежно від функціонально-стильових різновидів.

Порушення загальнономовних норм спостерігаються у тих мовців, які говорять «не своєю» мовою. Поза загальнономовною нормою знаходяться ті елементи мови, які цілком вийшли з ужитку або не доступні для більшості мовців (закриті коди, секретні мови, жаргон злодіїв тощо).

Загальнономовна норма має історичний характер, змінюється зі зміною епохи й етапів суспільного життя. Деякі свого часу нормативні одиниці можуть виходити через певний відрізок часу за межі загальнономовної норми, ставати незрозумілими для мовців, наприклад, – історизми (осаул, опришок, комнезам, десятник). Інші, зокрема індивідуальні неологізми, можуть зазнати узуалізації (узвичаєння, усталення) і увійти в загальнономовну норму. Наприклад, до індивідуальних неологізмів свого часу належали: йод (Гей-Люссак); детектив (Жюль Верн); мрія (Олена Пчілка або М. Старицький); звіт (І. Верхратський); чинник (І. Франко); енциклопедія (Ф. Рабле).

Літературна норма мови – ознаки, правила літературно опрацьованого мовлення, яке є зразком писемної та усної форм спілкування.

У різний час її визначали по-різному: як правильність, а правильним є те, що нині потрібне, актуальне; як правильну мовну звичку; як інваріантний елемент мовної системи; як ідеальні форми реалізації певної мови; як історично сформовані моделі; як дотримання канонів класичних граматики; як елітарний еталон уживання мовних одиниць; як до речності використання мови; як сукупність найефективніших способів вираження думок і почуттів тощо.

Кожне з визначень актуалізує якусь ознаку чи властивість норми. Адже літературні норми – це не тільки сукупність мовних «правильностей», а й відношення між ними як елементами системи і текстова форма їх реалізації.

Літературна норма має історичний, змінний характер. Зі зміною епохи частково видозмінюється обсяг мовних засобів, охоплених нею. Поняття «літературна норма» охоплює всі типи відшліфованого, нормативного спілкування (мову преси, ділових паперів, виробничого спілкування тощо).

Літературна норма слугує основою регламентації, упорядкування та уніфікації загальнонародної мови, яка охоплює, крім літературної мови, територіальні і соціальні діалекти, просторіччя тощо. Літературна норма впроваджується суспільством у масове користування через систему освіти, культури, засоби масової комунікації.

У зіставленні із загальнономовною нормою, літературна має більше обмежень. Поза літературною нормою перебуває просторічне спілкування, насичене вульгаризмами, інвективами (лайливі слова), арготизмами (слова і вислови, типові для мовлення людей, які свідомо прагнуть засекретити інформацію), жаргонізмами (слова і вислови, характерні для певних соціальних груп людей), стилістично невірними конструкціями. Літературна норма, реалізуючи систему мови, оберігає її і накладає обмеження на практичне мовлення, впорядковуючи і окультурюючи його.

Продовження. Початок на стор. 7

Літературна норма загальнонаціональної мови осмислюється як її культурний варіант, тому все, що не відповідає вимогам культури мови, перебуває поза літературною нормою. І навпаки, є такі мовні елементи, що нині перебувають за межами загальномовної норми сучасної мови (історизми, індивідуально-авторські неологізми), але за своїми лінгвістичними якостями (семантичним змістом, граматичним оформленням) не суперечать літературній нормі, сприяють її естетизації.

Розрізняють такі *типи літературної норми*:

- орфоепічні (виявляються в усталеній вимові звуків, звукосполучень, граматичних форм слів);
- акцентуаційні (усталене наголошування слів);
- лексичні та фразеологічні (впорядковують вживання слів і стійких словосполучень залежно від їх значення);
- морфологічні (впорядковують вживання значущих частин слова та словозміну);
- синтаксичні (визначають побудову словосполучень і речень);
- стилістичні (регулюють відбір мовних засобів відповідно до сфери та ситуації спілкування).

Опанування норм літературної мови сприяє підвищенню культури мовлення, формує відповідний мовний смак.

Регульовальна функція літературної норми виявляється у всіх функціональних стилях. Головною і необхідною умовою існування функціонального стилю, його суттю є мовленнєва системність, тобто спосіб добору й організації мовних засобів у певному типі мовлення. Мовленнєва системність стилю визначає і стильову норму, встановлює її межі, тому її інколи називають внутрішньою нормою. У зіставленні із загальномовною і літературною нормами, стильова норма є значно вужчою, вона обмежена рамками стилю, рамками усної або писемної форми спілкування, специфікою жанрового різновиду в межах стилю тощо.

Стильова норма – правила відбору та організації мовних одиниць у тексті певного функціонального стилю; правила вибору стилю, що відповідає умовам мовного спілкування.

Усі функціональні стилі літературної мови і їх жанрові

різновиди у писемній формі не виходять за межі літературної норми. Проте кожний із них має свою специфічну внутрішню (стильову) норму. Структури на зразок: у зв'язку з тим, що; порушити клопотання; це дає підстави вважати; доповідна записка; річна звітність; порядок денний та інші є літературно-нормативними. Водночас вони є внутрішньою нормою офіційно-ділового стилю, навіть закріпилися як його маркери (у текстах заяв, довідок, звітів тощо). Проте, будучи літературно-нормативними, вони залишаються поза внутрішньою нормою художнього стилю.

Використання слів «привіт!», «бувай!» як одиниць мовного етикету для сучасної української літературної мови є нормативним. Однак внутрішні норми офіційно-ділового і наукового стилів не допускають вживання у своїх текстах цих слів, оскільки вони мають виразне забарвлення усно-розмовного стилю і суперечать своєю експресивністю канонізованому мовленню офіційних і наукових паперів. Усне мовлення має додаткові, або супровідні (паралінгвістичні), засоби, які доповнюють лінгвістичний (словесний) контекст: постава, жести, міміка, наявність мовця і співбесідників, місце, умови й ситуація спілкування тощо. Тому немає потреби текстового уточнення типу привіт кому? від кого? звідки?

Вершиною мовної культури є стилістична норма. Вона не протиставляється загальномовній, літературній і стильовій нормам. Стилістична норма діє в межах літературної, але передбачає не лише правильність мовлення, а й доцільність і довершеність його відповідно до комунікативних завдань, умов, ситуації спілкування, відображає авторські уподобання.

Стилістична норма – регламентоване використання у певних типах мовлення (стилях, підстилях, жанрах) закладених у мові стилістичних можливостей.

Стилістичні норми диференціюють на два підвиди:

1. Стилістичні норми мови – це стилістичний арсенал словника; кодифіковані сукупності (ряди) мовних засобів, які характеризуються певною частотністю щодо різних стилів і мають потенційне стилістичне значення, відповідне функціональному стилю.

2. Стилістичні норми мовлення – це мовленнєві засоби зі стилістичним значенням і прийоми їх організації, які формують мовленнєву системність стилю і встановлюють її межі.

Стилістичні норми визначають також як історично сформовані загальноприйняті реалізації стилістичних можливостей мови, зумовлені сферою, умовами, завданнями спілкування.

Мовна компетенція передбачає наявність мовленнєвих умінь, що визначають мовленнєву поведінку. Мовленнєві вміння охоплюють уміння говорити, слухати, читати і писати.

Вміння говорити полягає у вмінні брати участь у діалогах і вмінні вести монолог.

Вміння брати участь у діалогах передбачає:

- розпізнавання важливої інформації під час детальних обговорень, дискусій, офіційних перемовин, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та професією;
- чітку аргументацію своєї думки з актуальних тем в академічному та професійному житті (наприклад, в семінарах, дискусіях);
- адекватну поведінку у типових світських, академічних і професійних ситуаціях (наприклад, на засіданнях, перервах, вечірках);
- вміння вибудовувати телефонні розмови з конкретними цілями академічного і професійного характеру, а також ті, які виходять за межі типового спілкування;
- висловлювання думок щодо змісту радіо- і телевізійних програм, пов'язаних з академічною та професійною сферами;
- адекватне реагування на позицію/погляд співрозмовника;
- пристосування до змін, які зазвичай виникають під час бесіди і стосуються її напрямку, стилю та основних акцентів.

Вміння вести монолог передбачає:

- чіткість виступів з індивідуальними презентаціями тем академічного та професійного спрямувань;
- продукування детального монологу з широкого кола тем, пов'язаних з навчанням і спеціальністю;
- використання базових засобів зв'язку для поєднання висловлювань у чіткій, логічно об'єднаний дискурс

(конкретизація мовлення в різних сферах людського життя).

Сутність вміння слухати полягає у:

- вмінні розпізнавати необхідну інформацію в процесі детальних обговорень, дебатів, офіційних доповідей, лекцій, бесід, що пов'язані з навчанням та спеціальністю;
 - розумінні наміру мовця і комунікативних наслідків його висловлювання;
 - визначенні позиції і погляду мовця;
 - умінні розрізняти стилістичні реєстри (експресивні стилі: високий, середній, низький) в усному та писемному спілкуванні з друзями, незнайомцями, колегами, працевдавцями, з людьми різного віку і соціального статусу з огляду на наміри спілкування.
- Вміння читати передбачає:
- розуміння і усвідомлення текстів, пов'язаних з навчанням та спеціальністю, з підручників, газет, популярних і спеціалізованих журналів та інтернет-джерел;
 - розуміння наміру автора письмового тексту і комунікативних наслідків висловлювання (наприклад, службових записок, листів, звітів тощо);
 - здатність розуміти деталі у доволі складних рекламних матеріалах, інструкціях, спеціфікаціях тощо (наприклад, стосовно функціонування пристроїв/обладнання);
 - розуміння академічної та професійної кореспонденції (наприклад, листи, факси, електронні повідомлення тощо);
 - розрізнення стилістичних реєстрів і колоритів писемного мовлення у спілкуванні з друзями, колегами, працевдавцями, незнайомцями, з людьми різного віку і соціального статусу.

Вміння писати передбачає:

- грамотний і чіткий виклад деталізованих текстів різного спрямування, пов'язаних з особистою та професійною сферами (наприклад, заяви, резюме, протоколи тощо);
- підготовку і продукування ділової та професійної кореспонденції;
- точне фіксування повідомлень по телефону та від відвідувачів;
- користування базовими засобами зв'язку для поєднання висловлювань у чіткій, логічно об'єднаний текст.

Спілкування у професійній сфері вимагає спеціальних знань і навичок, необхідних для досягнення прагматичного впливу й успіху в професійній

комунікації. Розвиток професійної мовнокомунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності людини навчатися, її предметних знань і попереднього досвіду; здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією.

Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вмиле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- уміння працювати з різними типами текстів;
- орієнтування у потоку різноманітної та різноманітної інформації українською мовою на різних каналах її передавання;
- вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- володіння основами риторичних знань і вмінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Отже, професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Сформувати професійну мовнокомунікативну компетенцію покликана сучасна система освіти.

Олена СТЕПАНЕНКО,
доцент кафедри
соціально-гуманітарної
освіти Академії,
кандидат філологічних
наук, доцент

Новий український правопис: основні зміни

Стислий огляд основних змін у новій редакції українського правопису 2019 року

1. БЕЗ ВАРІАНТІВ

Проект, проєкція (як *ін'єкція, траєкторія, об'єкт* та інші слова з латинським коренем *-ject-*); **плєср** (*play+er*), **конвеєр** (*convey+er*), **феєрверк, Соєр, Хаям, Феєрбах**. «Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а в складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я: *буєр, конвеєр, плеєр, флаєр, лояльний, параноя, пляєда, рояль, саквоєж, секвоє, фаянс, феєрверк, ін'єкція, проєкт, проєкція, суб'єкт, траєкторія, фое, еті, Гоя, Савоя, Феєрбах, Маєр, Каєнна, Ісая, Йоганн, Рамбує, Соєр, Хаям, Хеєрдал, Юнона, Їтс*».

Дікенс, Текерей, Бекі (без подвоєння приголосних *-кк-*). «Буквосполучення *ск*, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [k], відтворюємо українською буквою *к*: *Дікенс, Дікінсон, Джексон, Текерей, Бекі, Букінгем, Бісмарк, Брюкнер, Брокес, Ламарк, Штокманн, Стокгольм, Рудбек, Шерлок*».

НАПИСАННЯ РАЗОМ

Мінісукня, віцепрезидент, ексміністр, вебсайт. «Разом пишемо: слова з першим іншомовним компонентом, що визначає кількісний (вищий від звичайного, дуже високий або слабкий, швидкий і т. ін.) вияв чого-небудь: **архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-**: *архіскладний, гіпермаркет, екстраклас, макроекономіка, мікрохвилі, мільйонер, преміумклас, супермаркет, топменеджер,*

топмодель, ультрамодний, флешінтерв'ю. Слова з першим іншомовним компонентом **анти-, контр-, віце-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-**: *антивірус, контрудар, віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіон, ексміністр, екс-президент, лейбгвардієць, лейбмедик, обермайстер, оберофіцер, оберлейтенант, оберпрокурор, штабс-капітан, унтерофіцер, але за традицією контр-адмірал*».

Пів хвилини, пів яблука, пів Києва (пишемо нарізно без дефіса), але одним словом як цілісне поняття **півострів, півзахисник, півмісяць**. «Невідмінюваний числівник *пів* зі значенням «половина» з наступним іменником – загальною та власною назвою у формі родового відмінка однини пишемо окремо: *пів аркуша, пів години, пів відра, пів міста, пів огірка, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями, пів Європи, пів Києва, пів України*. Якщо ж *пів* з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх пишемо разом: *піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострів*».

РОСІЙСЬКІ ПРІЗВИЩА

Рос. **Донской – Донський, рос. Трубецкой – Трубецький** (виняток **Лев Толстой**). «Прикметникові закінчення російських прізвищ

передаються так: Закінчення **-ой** передаємо через **-ий**: *Донський, Крутий, Луговський, Полевий, Соловйов-Седий, Босий, Трубецький, але Толстой*.

ЗМІНИ

В ОКРЕМИХ СЛОВАХ

Священник (як письменник). Подвоєння приголосних як наслідок їх збігу.

Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігаються однакові приголосні кореня або основи на *-н-* (*-нь-*) і суфіксів *-н-* (*-ий*) *-н-* (*-ій*), *-ник*, *-ниц-* (*-я*): *день – денний, закон – законний, кінь – кінний, осінь – осінній, туман – туманний; баитанник, годинник, письменник, священник; віконниця, Вінниця*; дві букви *н* зберігаємо й перед суфіксом **-ість** в іменниках та прикметниках, утворених від прикметників із двома *н*: *законний – законність – законно, туманний – туманність – туманно*».

Святвечір. «Разом пишемо складноскорочені слова (мішані та складові аббревіатури) й похідні від них: *адмінресурс, Міносвіти, профспілка, Святвечір, ...*».

ВЕЛИКА БУКВА

Назви товарних знаків, марок виробів. *Автомобілі марки «Жигулі» вироблялися з 1970 по 2014 рік*.

З малої букви, якщо вживається як загальна назва, наприклад: *Він приїхав на старих обшарпаних*

Міністерство освіти і науки надало стислий огляд основних змін у новій редакції українського правопису. Усі зміни можна умовно поділити на дві великі групи: власне зміни у написанні слів (без варіантів) та варіантні доповнення до чинної норми.

«жигулях» (на новому блискучому «фольксвагені»).

2. ВАРІАНТИ

(допускається правописна варіантність) **СЛОВА ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ**

Вергілій і Вергілій, Георг і Георг, Гуллівер і Гуллівер.

«У прізвищах та іменах людей допускається передавання звука [g] двома способами: шляхом адаптації до звукового ладу української мови – буквою *г* (*Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер*) і шляхом імітації іншомовного [g] – буквою *ґ* (*Вергілій, Гарсія, Гегель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер і т. ін.*)»;

Аудієнція і авдієнція, лауреат і лавреат (пор. лавр), аудиторія і авдиторія.

«У словах, що походять із давньогрецької й латинської мов, буквосполучення **ау** звичайно передається через **ав**: *автентичний, автобіографія, автомобіль, автор, авторитет, автохтон, лавра, Аврора, Мавританія, Павло*. У запозиченнях із давньогрецької мови, що мають стійку традицію передавання буквосполучення **ау** шляхом транслітерації як **ау**, допускаються орфографічні варіанти: *аудієнція і авдієнція, аудиторія і авдиторія, лауреат і лавреат, пауза і павза, фауна і фавна*».

Кафедра і катедра, ефір і етер, міф і міт, Борисфен і Бористен.

«Буквосполучення **th** у словах грецького походження передаємо звичайно буквою **т**: *антологія, антропология, аптека, астма, бібліотека, католицький, театр, теорія, ортодокс, ортопедія, Амальтея, Прометей, Текля, Таїсія, Теодор*. У словах, узвичаєних в українській мові з **ф**, допускається орфографічна варіантність на зразок: *анафема і анатема, дифірамб і дитирамб, ефір і етер, кафедра і катедра, логарифм і логаритм, міф, міфология і міт, мітология, Агатагел і Агафангел, Афіни і Атени, Борисфен і Бористен, Демосфен і Демостен, Марфа і Марта, Фессалія і Тессалія та ін.*».

УКРАЇНСЬКІ Й ДАВНО ЗАСВОЄНІ СЛОВА

Ірій і ирій, ірод і ирод.

На початку слова звичайно пишемо **і**.

Деякі слова мають варіанти з голосним **и**: **ірій і ирій, ірод і ирод** («дуже жорстока людина»).

ВАРІАНТНІ ФОРМИ РОДОВОГО ВІДМІНКА

Радості й радости, любові й любови, Білорусі й Білоруси

«Іменники на **-ть** після приголосного, а також слова **кров, любов, осінь, сіль, Русь, Білорусь** у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення **-и**: *гідности, незалежності, радости, смерти, чести, хоробрости; крові, любові, осени, соли, Руси, Білоруси*».

З інформацією Міністерства освіти і науки України

Повна версія українського правопису 2019 за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>

Вікіпедія
Вільна енциклопедія

Український правопис 2019 року – редакція українського правопису, підготовлена Українською національною комісією з питань правопису в складі, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року. Варіант проекту, зверстаний в електронному вигляді на 216 сторінках, був винесений Міністерством освіти і науки України на сайті для громадського обговорення, що тривало з 15 серпня до 15 вересня 2018 року. 13 вересня термін громадського обговорення був продовжений до 1 жовтня.

Очікувалося, що робота над документом триватиме щонайменше до кінця 2018 року; члени комісії відмовлялися від коментарів. Утім, Максим Стріха, співголова комісії, поділився інформацією, що проект було ухвалено одностайно.

Правописна комісія заявила, що «повертає до життя низку особливостей «харківського» правопису, поновлення яких має наукове підґрунтя. Беззастережно поділяючи думку про злочинний характер репресивних дій тоталітарного режиму щодо «харківського» правопису і його творців, правописна комісія не може знехтувати тим, що мова

народу розвивається разом з його історією, і мовна практика українців 1930-2010-х років також є частиною української орфографічної традиції і попри тривалі й напружені дискусії підсумкове голосування щодо проекту нової редакції українського правопису було одностайним».

Громадське обговорення проекту Українського правопису тривало до 1 жовтня 2018 року. Надійшло понад 500 пропозицій, зауважень і коментарів. 22 жовтня 2018 року відбулося підсумкове засідання Правописної комісії, на якому внесли деякі правки за результатами громадського обговорення.

24 жовтня на спільному засіданні президії НАН України та колегії МОН була заслухана доповідь голови Робочої групи з підготовки проекту Українського правопису члена-кореспондента НАН України С.Я. Єрмоленко «Про нову редакцію Українського правопису»; проект правопису схвалено і рекомендовано після доопрацювання подати на затвердження до Кабміну.

22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України схвалив цей проект правопису.

Із 3 червня 2019 року в Україні новий правопис почав діяти.

Із сайту Вікіпедії

Реалізація компетентнісного потенціалу навчальних предметів «Українська мова» і «Українська література» в епоху потужного розвитку інформаційних технологій

У цьогорічних методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019-2020 навчальному році особлива увага звертається на те, що у змісті навчальних програм послідовно впроваджено компетентнісний підхід, який відповідає стратегічному напрямку розвитку освіти в контексті положень Концепції «Нова українська школа» та показано особливості запровадження наскрізних змістовних ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються у процесі навчання та виховання.

Розробники документів про Нову українську школу наголошують, що на першій сходинці навчання учня відбувається формування суто предметних компетентностей (засобами навчальних предметів), наступна сходинка – міжпредметні компетентності, а далі – ключові компетентності. Усі вони тісно пов'язані між собою і рівноцінно важливі.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми. Саме тому вчителю необхідно розуміти суть поняття «компетентність», усвідомлювати, які саме компетентності та яким шляхом формувати, що має стати кінцевим результатом навчання або вивчення конкретного матеріалу.

У рекомендаціях МОН України щодо вивчення української мови наголошується на змістових лініях сучасної шкільної мовної освіти; вимогах до написання вільного і формального есе, а також критеріях оцінювання мовного та змістового оформлення есе; кількості фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт з української мови; виставлених тематичних і семестрових оцінок тощо.

Та маємо пам'ятати, що особливої уваги сьогодні потребує мовне питання, бо ситуація залишається складною навіть попри те, що 16 липня 2019 року набуває чинності Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухвалений Верховною Радою України 25 квітня 2019 року. Звертаємо увагу колег, учнів, батьків на найголовнішу компетентність – спілкування державною мовою: готовність і здатність учнів українською мовою вести діалог, висловлювати власні думки,

Ми маємо визнати, що освіта до деяких пір була досить закритою сферою, але у наш час світ настільки стрімко глобалізується, що й у освіті не може не відбуватися кардинальних змін. Безумовно, зважаючи на технічний прогрес, школа потребує модернізації, матеріально-технічного й навчально-методичного оновлення, перегляду питання реального фінансування тощо. Та найважливішим кроком для нас, педагогів, є модернізація змісту освіти, що ґрунтується на компетентнісному, особистісно зорієнтованому та діяльнісному підходах до навчання і орієнтує на здобуття учнями умінь та навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації у професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

аргументувати судження, тобто вільно послуговуватися українською мовою, гордитися рідною мовою, не бути байдужим до її майбутнього. Від нас, філологів, залежить, чи розумітимуть діти цінність рідної мови, – чи усвідомлюватимуть необхідність збереження культурних набутків українського народу для майбутніх українців, а головне, чи відчуватимуть смак, красу, естетику рідного слова особисто для себе. Потенціал навчального предмета «Українська мова» невичерпний, треба тільки зуміти його розкрити.

Оновлені програми з української літератури для загальноосвітніх навчальних закладів також спрямовують викладачів на розвиток і соціалізацію особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, а підібрані твори дають можливість школярам пережити насолоду від прочитаного, допомагають дітям у практично-ігровій формі підготуватися до життя, поміркувати над учинками персонажів, поговорити з приводу моральних і світоглядних колізій, наявних у художньому світі, спробувати вирішити важливі соціальні проблеми, визначити власні цінності й орієнтири.

Згідно з нормативними освітніми документами, ключовими для розвитку літературної освіти є ідеї діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів. «Українська література» як навчальний предмет має значний потенціал для формування на уроках літератури компетентного учня-читача, здатного до діалогічної взаємодії, відкритого до комунікації з ровесниками, спроможного зрозуміти цінність читання для самореалізації і саморозвитку, що особливо важливо в епоху потужного розвитку інформаційних технологій.

Формування в учнів предметних і ключових компетентностей має відбуватися в єдиній системі використання різноманітних прийомів, методів, дій, операцій, технологій, де діалогічні, групові та інтерактивні форми організації освітньої діяльності учнів стануть пріоритетними. Працюючи в парах, групах, ротаційних трійках,

школярі навчаються брати на себе відповідальність і добросовісно виконувати доручену роль; ухвалювати спільні рішення, відчуваючи себе членом спільноти; усвідомлювати важливість власної ініціативності, небайдужості, активності у визначенні громадянської позиції.

Щоб зацікавити учнів художнім твором, слід практикувати підготовку рекламних роликів і літературних білбордів, буктрейлерів і презентацій, колажів і летбуків, пазлів і ментальних карт, ілюстрацій і коміксів; створювати віртуальні сторінки письменників у соціальних мережах, акаунти літературних персонажів, листів звернення, відеолісти тощо.

Особливу увагу маємо звертати на формування у школярів на уроках української мови та літератури соціальної і громадянської компетентностей, що передбачають становлення свідомого громадянина Української держави, розуміння ним власної відповідальності перед народом, громадою, суспільством, знання національних традицій і культури нашого народу. Засвоєння таких знань найефективніше відбувається через практичний досвід: наведення прикладів з художніх творів, де герої проявляють активну громадянську позицію; через діалогічну взаємодію з текстом, автором, героями; спілкування з ровесниками тощо.

Допомагають учителям чіткіше структурувати навчальний матеріал, урізноманітнити подання навчальної інформації та перерізу її засвоєння мультимедійні продукти. Використання надзвичайно багатого ілюстративного візуального матеріалу до художніх творів і біографії письменника, зокрема анімацій, відеодемонстрацій, репродукцій картин видатних митців, навчальних фільмів (відеофрагментів), слайдів-шоу, буктрейлерів, скрайбінгів, коміксів, – є вимогою часу.

Отже, сучасні уроки необхідно вибудовувати на засадах діалогічності, інтерсуб'єктного навчання, співробітництва, щоб зацікавити учнів емоційно-ціннісною взаємодією з автором-оповідачем і героями твору; сприяти конструктивному діалогу з ровесниками; спонукати до критичного мислення, оригінального вирішення проблем у процесі спілкування, до саморозкриття та самоутвердження.

Від здатності учителя планувати і здійснювати освітній процес на основі компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, комунікативного, діалогічного та інших прогресивних підходів залежить рівень навченості школярів. З практики відомо, що міцність, глибина запам'ятовування учнями інформації перебуває у прямій залежності від активної зацікавленості навчальним предметом, рівня мотивації до вивчення відповідного матеріалу, бажання і здатності навчатися протягом усього життя. Незвичні форми завдань, нестандартні підходи до подання матеріалу, використання сучасних стратегій візуалізації навчального матеріалу, інноваційність у його сприйманні допомагає школярам подивитися по-новому на літературу і освітню діяльність в цілому.

Тож не випадково усе частіше чуємо: зміни творять учителі, вчителі важливі, формула успіху сучасного вчителя, світові освітні тренди тощо. Тому надважливою, на думку організаторів популярних (не)конференцій EdCamp Ukraine, залишається проблема готовності учителя до впровадження змін, особистого усвідомлення необхідності неперервного педагогічного розвитку, власного розуміння того, як ефективно навчатися самому і навчати інших.

Крім усього іншого, не можна не реагувати на процес сертифікації знань учителів, оскільки держслужба якості освіти затвердила методику оцінювання професійного рівня українських педагогів. Серед критеріїв оцінювання є такі: здатність планувати і реалізовувати освітній процес на основі особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів; прагнення використовувати педагогічні технології в освітньому процесі; здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії; уміння аналізувати сильні та слабкі сторони своєї професійної діяльності, формувати і розвивати власну інформаційну компетентність та визначати шляхи подальшого саморозвитку тощо.

Для впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування освіти, зокрема для розбудови Нової української школи, сучасному вчителю слід змінити деякі стереотипні підходи, навчитися працювати з новітніми засобами зв'язку,

брати активну участь в освітніх проектах, проходити навчання з громадською спільнотою «Освіторія», міжнародним фондом «Відродження», студією онлайн-освіти EdEra і т. ін.

Відповідно до потреб часу збільшується кількість та урізноманітнюються форми післядипломної педагогічної підготовки. Найкориснішою є участь учителів у міжкурсових заходах, які найчастіше проходять на базі закладу післядипломної педагогічної освіти. Вона передбачає спілкування з колегами, обмін досвідом, отримання інформації щодо реформ, які відбуваються в освітній галузі, ознайомлення зі змінами в нормативній базі, відвідування майстер-класів колег, отримання знань про сучасні методики викладання та їх практичну спрямованість тощо.

Навесні на базі Академії неперервної освіти було проведено семінар «Формування учнівських компетентностей на уроках української мови і літератури в умовах переходу до Нової української школи», на який було запрошено заслуженого учителя України із Закарпаття О.В. Калинич. На довгоочікувану зустріч з колегою злетілося майже 500 спраглих до творчості вчителів-філологів Дніпропетровщини (реєстрація була добровільна без усяляких квот), учителі були знайомі з авторською навчально-методичною літературою і творчими ідеями переможця конкурсу «Учитель року – 2015». Олеся Василівна провела практикум щодо заурення в методику з проблемними питаннями: «Як зробити урок не тільки ефективним, а й ефективним? Ми запроваджуємо інновації чи тільки імітуємо? Що таке бізнес-гра на уроці за принципом «низькі пороги і високі стелі»? Коли один бал є позитивною оцінкою на уроці? Як організувати роботу в міні-групах, щоб вона була цікавою і дієвою?». Такі семінари вмотивовують мобільного вчителя до творчості, самовдосконалення, самореалізації, бо це справжній приклад того, як серце віддавати дітям.

Уже традиційним стало проведення в Дніпровській академії неперервної освіти заслуженим учителем України Ольгою Григорівною Криворотенко серії навчально-методичних майстер-класів. Оволодівши прийомами розвитку критичного мислення під час практичних занять з учителем-практиком, філологи активно використовують їх на своїх уроках. Це такі прийоми та методи: взаємне навчання, мозкова атака, робота за ролями в малих групах, дошка запитань, обмін проблемами, почергові запитання, припущення на основі запропонованих слів, дебати, «залиште за мною останнє слово» та інші. Цей методичний інструментарій широко використовується під час аналізу

Далі на стор. 11

Продовження. Початок на стор. 10

художнього твору, характеристики літературних персонажів, вирішенні проблем, висвітлених автором твору, та розв'язанні життєво важливих ситуацій.

Фестиваль педагогічних ідей «Фест-Дніпро 2019» окреслив спектр методичних уподобань сучасних педагогів нашої області, розкрив високий рівень зацікавленості учителів у сучасних змінах, продемонстрував прагнення до оволодіння новими технологіями, методами, підходами, зокрема інструментами розвитку когнітивного мислення, акмеологічними стратегіями творчої життєдіяльності, методиками проблемного, інтерактивного, ситуативного навчання, проектними та комп'ютерними технологіями на уроках української мови та літератури тощо. Головне, що учителі мали змогу ознайомити колег зі своїм досвідом, отримати від них схвальну оцінку своєї діяльності (це дуже важливо для вчителя), почерпнути нові ідеї, щоб уникнути одноманітності на уроках. Варто зацікавитися досвідом роботи вчителів української мови та літератури: переможця обласного етапу конкурсу «Учитель року – 2018» Катерини Миколаївни Корзун (Нікопольська СЗШ № 23); Тетяни Степанівни Семенюк (Марганецька гуманітарна гімназія); Анни Ігорівни Чернявської (Вільногірська СЗШ № 3); Анастасії Сергіївни Полянської (СЗШ № 9 м. Павлограда); Інни Василівни Карлової (СЗШ № 6 м. Павлограда); Анастасії Василівни Величко (СЗШ № 2 Томаківської селищної ради) та багатьох інших учителів Дніпропетровщини.

Безумовно, сучасний учитель зобов'язаний реагувати на виклики часу, соціальні тенденції, суспільні події, обирати найбільш результативні технології, вибудовувати власну траєкторію педагогічної діяльності, швидкими темпами оволодівати комп'ютерними, медіаосвітніми, інтерактивними технологіями, методами критичного мислення, проектними та особистісно зорієнтованими методиками. Щоб бути цікавим для дітей як фахівець, як особистість, педагог має постійно навчатися. І не лише, щоб оновлювати знання з навчального предмета, а тому, що самоосвіта – це шлях професійного та особистісного зростання, який визначає і якість уроків, і підготовку до них, і рівень співпраці з учнем, і професійну мотивацію та самооцінку. Будьте креативними, мобільними, інноваційними, шановні колеги! Відвідайте тренінги, майстер-класи, семінари, навчайтеся самі та спонукайте інших!

Література для використання:

1. Нова українська школа. <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Навчати і навчатися: як і куди зростати українському вчителю? Результати дослідження сфери підвищення кваліфікації й сертифікації у рамках спільної ініціативи руху EdCamp Ukraine і МОН України (заг. ред. О. Елькіна, видавництво «Дім Рекламі», м. Харків, 2019). https://www.edcamp.org.ua/teachandlearn?fb_comment_id=1557958350941787_1589204984483790
3. Сертифікація учителів: як це працює? <https://uk.etcetera.media/sertifikatsiya-vchiteliv-yak-tse-pratsuyue.html>
4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Методичні рекомендації про викладання навчальних предметів у закладах ЗСО у 2019-2020 н. р. Лист МОН України від 01.07.2019 № 1/11-5966. <https://nus.org.ua/news/mon-rozroblyo-metodychni-rekomendatsiyi-z-vykladannya-predmetiv-na-2019-2020/>

Антоніна СЕРГІЄНКО,
доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії,
кандидат педагогічних наук

Особливості іншомовного навчання в початковій школі

Початковий етап навчання іноземної мови надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати іноземною мовою у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, що узгоджуються із загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти.

На цьому етапі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, вмотивувати необхідність і значущість володіння мовою як засобом міжнародного спілкування. Домінуючими є репродуктивні види діяльності, проте учні вже вчаться виконувати нескладні творчі вправи і завдання, у них формуються вміння переносити засвоєний навчальний матеріал в інші ситуації спілкування з опорою на зразки. Для учнів початкової школи необхідно вводити на уроці ігри та пісні з рухами, які спираються на практичні дії молодших школярів.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматики можна навчати імпліцитно, без металінгвістичних термінів, наприклад, допоміжне дієслово, артикль тощо. Частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках та контексті, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів і принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Характерною особливістю пам'яті дітей є здатність копіювати. Вони з легкістю опановують матеріал із привабливим ритмом і мелодикою (вірші, пісні, римування), але з обов'язковою роботою щодо формування навичок і розвитку умінь використання мовного і мовленнєвого матеріалу (комунікативної компетенції).

Інші вікові особливості дітей молодшого шкільного віку такі: образне сприймання та запам'ятовування; орієнтація уваги на сильний подразник; імпульсивність; конкретне або наочно-образне мислення; екстенсивний характер пізнання довкілля.

Однією з особливостей навчання іноземної мови в початковій школі є принцип концентричного пред'явлення тематичного матеріалу для організації спілкування в усній і письмовій формі протягом усього шкільного курсу. У зв'язку з цим одна і та ж тема може вивчатися впродовж кількох років. Навчальною програмою передбачається, що відповідно до мовного і загальнонавчального досвіду школярів вивчення таких тем поглиблюється у наступних класах, а тому повторення тематики зумовлюється саме зазначеним принципом.

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу учнів 2 класу «Нової української школи»

Національний стандарт початкової школи та нові програми з іншомовної галузі націлюють на досягнення учнями 2-го класу рівня рге-А1, дескриптори якого чітко визначені програмою відповідно до кожного виду мовленнєвої діяльності.

У 2-му класі продовжується закладання психолінгвістичних основ іншомовної комунікативної компетенції, продовжується тренування органів чуття

(слуху і зору) молодшого школяра для успішного сприйняття акустичних і графічних сигналів, тренування його артикуляційного апарату з метою успішного формування кінестетичних образів звуків, букв, слів, коротких фраз шляхом активного навчання за допомогою різноманітних видів навчальної діяльності на основі компетентісного підходу.

Учителю варто пам'ятати, що в свої перші дев'ять років життя діти точно копіюють вимову і легко запам'ятовують мовленнєві зразки. Тому розігрування невеликих сценочок, заучування напам'ять віршів і пісень є особливо ефективними завданнями, виконуючи які, учні імітують правильну вимову й інтонаційний малюнок. Система вправ і завдань має бути задана в послідовності, що відображає первинність розвитку чутливості дітей до сприйняття іноземної мови через аудіовізуальну демонстрацію мовленнєвих зразків з опорою на контекст і наочність із подальшим імітативним репродукуванням зразків учнями та використанням їх під час взаємодії між собою та з учителем, за допомогою елементарних інтеракцій. Важливо навчати другокласників переносити мовленнєві зразки у реальні ситуації спілкування у класі. Така організація навчання сприятиме виробленню в школярів ставлення до іноземної мови як до засобу спілкування.

Оскільки гра є природним середовищем спілкування для дітей цієї вікової категорії, то використання ігрових ситуацій на уроці іноземної мови у 2 класі продовжують забезпечувати живий і веселий спосіб тренування мовленнєвих компонентів і структур у дії. Бажано, щоб ці ігри були націлені на співпрацю між учнями та були не стільки змагальними за характером, скільки спрямовані на те, щоб дати їм змогу практикувати мовлення та набути відчуття досягнення якогось результату, а не відчуття переваги над кимось. Учні можуть перевіряти свої навички змагаючись із своїми попередніми результатами, перевершуючи свої власні кращі зусилля, а не один із одним. Варто пам'ятати, що гра мотивує учня до спілкування іноземною мовою і дозволяє, практикуючи елементарне іншомовне спілкування, здобувати більше впевненості в своїх силах та умінні взаємодіяти за допомогою іноземної мови.

Для активізації мовленнєвого матеріалу в усному спілкуванні рекомендовано широко застосовувати виконання інтерактивних пісень і чантів, завдань «Задай питання – дай відповідь», драматизації коротких сценочок, виконання міні-проектів, які передбачають реальну

елементарну комунікацію іноземною мовою в класі. Формування первинних навичок комунікації, яка відповідає сучасним реаліям життя дитини, налагодження особистих стосунків з однокласниками у спільній ігровій діяльності чи у роботі над міні-проектом розвивають уміння співпрацювати з іншими, формують навички командної роботи, без яких неможливо уявити успішне суспільство.

У попередньому класі дитина знайомилася з літерами алфавіту, запам'ятовувала звуко-буквені відповідності, вчилася розуміти і встановлювати звуко-буквені зв'язки за першим звуком інших слів, засвоєних в усному мовленні. Поступово дитина навчається впізнавати в графічних зображеннях літер звуку і пов'язувати їх у слова, читати за аналогією. У 2 класі продовжується становлення первинних навичок читання, яке має відбуватись на фундаменті засвоєної в усній формі лексики. Іншими словами, другокласники вчаться читати слова, значення яких їм відомі.

Навчання писемної грамотності у 2 класі розпочинається із повторення алфавіту та звуко-буквених відповідностей, читання і написання коротких слів, тобто з повторення усього того, чого школярі навчалися у 1 класі. Поступово вони навчатимуться й інших звуко-буквених співвідношень, які передаються на письмі різними буквосполученнями. Паралельно другокласники опановують первинними навичками читання не тільки слів, але й коротких речень, міні-текстів з малюнками-опорами.

Навчаючи зоровому сприйманню текстів у 2 класі, вчителю варто урізноманітнювати матеріал. Наприклад, запропонувати короткий текст у формі електронного листа ровеснику, вітальної листівки бабусі, листа Санта Клаусу тощо. Такий матеріал сприятиме усвідомленню учнями того, що спілкування іноземною мовою відбувається також й у письмовій формі. Наступний етап – це читання коротких оповідань, віршиків, загадок, коміксів. Цікаві пригоди героїв історій у коміксах мотивуватимуть дитину до читання реплік персонажів, спонукатимуть учня відтворювати їх не тільки з правильною вимовою, але й відповідним інтонаційним оформленням. У цьому допоможе використання якісного аудіосупроводу, що впливатиме на розвиток фонематичного слуху та інтонаційно-вимовних навичок під час читання по ролях чи під час драматизації за зразком. При цьому важливо пам'ятати, що навчання зорового сприймання є взаємопов'язаним з усними видами діяльності: сприйманням

Далі на стор. 12

Продовження. Початок на стор. 11 на слух, продукування мовлення та інтеракцією.

Формування первинних навичок письма у 2 класі відбувається на основі відтворення зразків, заповнення пропусків у словах і реченнях, підписи малюнків, заповнення таблиць і схем словами, складанні і записі речень за аналогією, написанні елементарних повідомлень за зразком. Цьому мають сприяти завдання і вправи з підручника та зошита, а також діяльність, представлена у вигляді міні-проектів.

Поступовий, системний процес навчання читання і письма сприятиме зростанню впевненості школяра в своїх силах, що мотивуватиме його до нових успіхів у вивченні іноземної мови.

Ми живемо в епоху інформаційних технологій, і сучасні діти відрізняються від попередніх поколінь іншими стилями сприймання інформації, новими уподобаннями, іншим способом мислення. Учнівські вміння читати і писати іноземною мовою дозволяють вчителю збагатити форми і способи презентації нового матеріалу молодшим школярам, сприятимуть урізноманітненню видів і форм роботи в іншомовній навчальній діяльності, а у подальшому зроблять можливими пошук учнем потрібної інформації в інтернет-джерелах, здійснення он-лайн комунікації тощо.

Реальність швидко змінюється і нам складно передбачити, в якому світі житимуть наші діти. Навчання протягом життя – один із ключових принципів, який дозволяє людині бути гнучкою та швидко адаптуватись у нових життєвих ситуаціях, приймати виклики і бути успішною у новому середовищі. Тому, за допомогою відповідної поведінки учителя, другокласників націлюють на позитивне ставлення до вивчення мови, на формування первинних навичок спостереження за власними діями та діями однокласників, що призводить до самоусвідомлення та усвідомлення власного поступу в іншомовному навчанні. Інструментом, який заохочує другокласників обирати зі своїх робіт найкращі і презентувати свої успіхи іншим, є технологія учнівського мовного портфеля. Поступово заповнюючи сторінки свого першого особистого мовного документу, другокласник вчиться усвідомлювати багатокультурність і багатомовність оточуючого світу, розмаїття іноземних мов, усвідомлювати себе громадянином своєї країни, а також роздумувати над важливістю вивчення іноземних мов для задоволення особистих інтересів і потреб, у т.ч. для здійснення комунікації з ровесниками з інших країн. За допомогою першого мовного портфеля відбувається первинне усвідомлення процесу навчання іноземної мови та самоусвідомлення у ньому. З допомогою вчителя другокласник вчиться проектувати власні майбутні цілі, спостерігати за власними діями та успіхами, презентувати свої роботи та формувати первинні демонстраційні навички. Так відбувається становлення метакогнітивної діяльності, від подальшого розвитку якої залежить

формування навичок самостійної роботи в іншомовному навчанні, впевненість у своїх діях, уміння ставити і досягати власні цілі на наступних етапах. Самоусвідомлення і самоспостереження є першим кроком до формування первинних навичок самоорієнтування в подальших класах, відповідним пунктом траєкторії, націленої на розвиток учнівської автономії на старшому етапі середньої школи, що є необхідним умінням та умовою для успішного навчання її випускників у майбутньому.

Оцінювання навчальних досягнень учнів

Здійснення контролю забезпечує своєчасне корегування навчального процесу з метою приведення його до рівня, заданого програмою й стандартом, що окреслюють очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови охоплює такі види мовленнєвої діяльності: рецептивні, продуктивні та інтеракційні. Для участі в них необхідні такі вміння: сприймання на слух, говоріння, читання та письмо. Для виявлення рівня володіння кожним умінням розроблені відповідні критерії.

Мовленнєві вміння є основою для реалізації системи контролю над ходом і якістю засвоєння учнями змісту навчання іноземної мови.

Учні з самого початку навчання повинні знати, яких результатів від них очікують. У цьому полягає й певний стимул до підвищення якості своїх знань і умінь.

Основними видами оцінювання з іноземної мови є поточне (не поурочне), тематичне, семестрове, річне оцінювання та підсумкова державна атестація.

Основною ланкою в системі контролю у загальноосвітніх навчальних закладах є поточний контроль, що проводиться систематично з метою встановлення правильності розуміння навчального матеріалу й рівнів оволодіння ним та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання.

Основна функція поточного контролю – навчальна. Питання, завдання, тести спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою групи.

Тематичне оцінювання проводиться на основі поточного оцінювання. Окремого оцінювання для виставлення тематичних оцінок не передбачено. Під час виставлення тематичного балу результати перевірки робочих зошитів не враховуються.

Наступною ланкою в системі контролю є семестровий контроль, що проводиться періодично з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів семестру й підтвердження результатів поточних балів, отриманих учнями раніше. Семестровий контроль проводиться двічі на рік.

Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють

найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються викладачем з урахуванням рівня навченості, що дозволяє реалізувати диференційований підхід до навчання.

Семестровий контроль проводиться за чотирма вміннями (аудіювання, говоріння, читання, письмо). У журналі робиться, наприклад, такий запис:

5.12.	18.12.	22.12.	25.12.
Контроль аудіювання	Контроль говоріння	Контроль читання	Контроль письма

Звертаємо увагу, що «Контроль» не є контрольною роботою і може бути комплексним та проводитись у формі тестування.

Оцінка за семестр ставиться на основі поточного оцінювання (тематичного) та оцінок контролю з чотирьох умінь.

Ведення

шкільної документації

У початковій школі (1-4 класи) зошити перевіряються після кожного уроку в усіх учнів.

У 5-9 класах зошити перевіряються один раз на тиждень.

У 10-11 класах у зошитах перевіряються найбільш значимі роботи, але з таким розрахунком, щоб один раз на місяць перевірялись роботи всіх учнів.

До виправлення помилок у письмових роботах вчителі можуть підходити диференційовано, враховуючи вікові особливості учнів і рівень сформованості відповідного умінь у конкретного учня/учениці: виправляти помилки власноруч; підкреслювати слово/вираз тощо з помилкою; підкреслювати саму помилку з метою самостійного виправлення її учнем/ученицею; позначати рядок, в якому є помилка, на полях з метою самостійного пошуку та виправлення помилки учнями.

Відповідно до загальних вимог до ведення класного журналу «Записи в журналі ведуться державною мовою. З іноземних мов частково допускається запис змісту уроку та завдання додому мовою вивчення предмета». Зошити підписуються виучуваною мовою.

Організаційні питання

Поділ класів на групи здійснюється відповідно до нормативів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.02 р. № 128. При поглибленому вивченні іноземної мови клас ділиться на групи з 8-10 учнів у кожній (не більше 3 груп); при вивченні іноземної, що не є мовою навчання, а вивчається як предмет – клас чисельністю понад 27 учнів ділиться на 2 групи.

З огляду на те, що майже всі стратегічні документи щодо вивчення іноземних мов, зорієнтовані на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, більш детально ознайомитись із основними положеннями цього документу можна на сайтах: <http://www.coe.int>

Марія АЛУЄВА,
методист навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін обласного НМЦ підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії

Викладання іноземних мов у 2019-2020 н. р.

1. Нормативно-правове забезпечення:

- Закон України «Про освіту»;
- Державний стандарт початкової загальної освіти;
- Державний стандарт базової середньої освіти;
- Державний стандарт профільної середньої освіти;
- Концепція «Нова українська школа»;
- Типові освітні програми:
 - Для учнів 1-2 класів за новим Державним стандартом початкової освіти, затвердженого Постановою КМУ від 21 лютого 2018 року № 87, Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О.Я. Савченко, і Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р.Б. Шияна»;
 - Для учнів 3-4 класів за Державним стандартом початкової загальної освіти, затвердженого Постановою КМУ від 20 квітня 2011 року № 462 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти I ступеня (початкова освіта), затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 405;
 - Для учнів 5-9 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти II ступеня (базова середня освіта), яка розроблена на виконання Закону України «Про освіту» і затверджена наказом МОН від 20.04.2018 № 408;
 - Для учнів 10-11 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), яка розроблена на виконання Закону України «Про освіту» і затверджена наказом МОН від 20.04.2018 № 407;
- Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти.

2. Практичні поради щодо вивчення іноземних мов у 2019-2020 н. р.:

– Активізувати використання інформаційних технологій на уроках іноземних мов з метою поліпшення ефективного сприймання інформації сучасними учнями, що у подальшому сприятиме реалізації їх життєвих потреб.

– Систематично поліпшувати особисту комунікативну мовну компетенцію та комунікативну мовленнєву компетентність, використовувати комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні іноземними мовами.

– Мотивувати учнів до спілкування іноземними мовами, моделювати мовленнєві зразки у реальній ситуації спілкування, чим надавати учням впевненість в своїх силах та умінні взаємодіяти за допомогою іноземної мови.

– Упроваджувати форми формувального оцінювання, на меті якого є оцінювання процесу навчання (у порівнянні з традиційним оцінюванням результату навчання), що стимулюватиме учнів до нових успішних кроків у вивченні іноземних мов. Серед інструментів формувального оцінювання взяти до уваги метод спостереження і мовне портфоліо та його альтернативний варіант у вигляді лепбука, а також використання інноваційного ресурсу KnowledgeBoard.

Список рекомендованої літератури та веб-ресурсів: 1. <http://www.coe.int>. 2. <http://mon.gov.ua>. 3. <http://www.libra-terra.com.ua>. 4. <http://britishcouncil.org.ua>.

Тетяна БОГАТИРЬОВА,
методист навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін Академії;
Анна КИРПА, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Академії,
кандидат педагогічних наук

Особливості викладання мов і літератур національних меншин, зарубіжної літератури у 2019-2020 н. р.

Минулорічні успіхи вчителів філологів нашої області можна назвати приємними, системними та сталими.

Рівень зацікавленості, обізнаності, професіоналізму вчителів російської мови, літератури, зарубіжної літератури демонструє щорічний **Майстер-фест**. Кожному вчителю, який шукає шляхи роботи, що відповідають часу, на цих зустрічах можна знайти для себе матеріал. Презентації виступів і розробки розміщені на сайті dano.dp.ua на сторінці «Російська мова та зарубіжна література».

Вдалим назвало журі **конкурс, присвячений творчості М. Гоголя**, в якому були задіяні декілька обласних творчих філологічних майстерень та більше сотні надісланих якісних творчих розробок вчителів-філологів.

який охоплює все більшу кількість знавців зарубіжної літератури.

У новому навчальному році вчителі-філологи продовжать шукати шляхи реалізації компетентнісного підходу та впровадження наскрізних змістових ліній у систему викладання російської мови, літератури, зарубіжної літератури.

Лист Міністерства освіти і науки від 01.07.2019 № 1/11-

В українській системі освіти триває процес змін. Компетентнісний та особистісно орієнтований підходи становлять основу сучасної шкільної філології. Пошуком та впровадженням форм і методів компетентнісного навчання був насичений минулий навчальний рік, продовжиться відповідна робота і в 2019-2020 н. р.

наказом МОН від 23.10.2017 № 1407.

Основою для календарно-тематичного планування уроків зарубіжної літератури є чинні навчальні програми. Учитель має право самостійно розподіляти години на текстувальне вивчення творів, розвиток мовлення, позакласне читання, урахуваючи визначену кількість годин на опрацювання конкретного розділу. Він має змогу вільно і творчо підійти до організації навчальної діяльності на уроках зарубіжної літератури з урахуванням конкретних умов викладання, читацьких інтересів учнів.

Викладання зарубіжної літератури в закладах ЗСО здійснюють українською мовою. Твори зарубіжних письменників у курсі зарубіжної літератури вивчають в українських перекладах. Для зіставлення можливе залучення перекладів, переспівів іншими мовами, якими володіють учні (англійською, німецькою, французькою тощо). За наявності необхідних умов бажаним є розгляд художніх текстів (у фрагментах або цілісно) мовами оригіналів. У такому разі предмет «Зарубіжна література» виконує додаткову функцію вдосконалення володіння учнями іноземними та мовами.

Навчальна та методична література із зарубіжної літератури, рекомендована Міністерством освіти і науки, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників і навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН, що розміщений на офіційному

сайті міністерства, Інституту модернізації змісту освіти.

Вивчення мов корінних народів або національних меншин, інтегрованого курсу «Література»

Основними завданнями мовно-літературної освіти у закладах ЗСО, де функціонують класи з навчанням (вивченням) мов корінних народів або національних меншин є формування гуманістичного і державного світогляду, активної громадянської позиції, почуття патріотизму в учнів, розширення їх культурно-пізнавальних інтересів, виховання поваги до традицій свого народу та толерантного ставлення до культури та традицій інших народів.

У 2019-2020 н. р.

вчителі-словесники закладів ЗСО, де функціонують класи з навчанням (вивченням) мов корінних народів або національних меншин, працюватимуть за Типовими освітніми програмами, затвердженими наказами МОН України: – від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти II ступеня»; – від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів освіти III ступеня».

Звертаємо увагу, що Типову освітню програму для закладів освіти III ступеня, яку затверджено наказом МОН від 20.04.2018 року № 406, було

введено в дію для денних закладів ЗСО тільки на 2018-2019 н. р., тому вона знімається з виконання.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України «Про освіту» розширюються права закладів ЗСО, які, розробляючи свої робочі освітні програми на основі зазначених вище Типових освітніх програм, можуть самостійно вибудувати конкретне співвідношення навчального часу та перелік предметів, за якими здійснюватися навчання державною мовою та мовою корінних народів або національних меншин; розподіл навчального навантаження між мовою відповідного корінного народу або національної меншини та іноземною мовою тощо.

Робочі освітні програми закладів ЗСО затверджуються керівництвом навчального

Учасниці IV етапу Всеукраїнської олімпіади з російської мови та літератури

закладу та не потребують погодження з відповідним органом управління освітою.

При формуванні варіативної складової навчального плану її зміст визначається закладами загальної середньої освіти самостійно, при цьому враховуються особливості організації освітнього процесу та індивідуальних освітніх потреб учнів, особливості регіону, рівень навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу.

Відповідно до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про освіту» визначено, що особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття ЗСО до 1 вересня 2018 року, до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цього Закону.

Організатори та переможці конкурсу, присвяченому творчості М.Гоголя

Результати роботи з обдарованими учнями також позитивні. За участь у **IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з російської мови та літератури** дві учениці нашої області Юлія Лобода (10 клас, гімназія № 1 м. Дніпра) та Марія Гичко (11 клас, загальноосвітня спеціалізована школа № 4 з поглибленим вивченням іноземних мов м. Кривого Рогу) отримали дипломи другого ступеня за відповідно отримані місця.

Уперше наша область радіє третьому місцю, яке виборола Аліна Ковальчук (9 клас, СЗШ № 4 м. Нікополя) у **IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з польської мови та літератури**. Вітаємо міста Дніпро, Кривий Ріг і Нікополь і дякуємо педагогам, які підготували талановитих юних філологів: О.В. Гусеву, В.В. Шиманську, Г.М. Андрощук.

Вітаємо всіх учнів і вчителів, які щорічно беруть участь у **Всеукраїнській філологічній грі Sunflower**. Сподіваємось на вашу подальшу зацікавленість заходом,

Майстерфест

Продовження. Початок на стор.13
Починаючи з 2020 року, буде поступово здійснюватися розширення вивчення навчальних предметів державною мовою.

У зв'язку з цим наказом МОН України від 27.03.2019 р. № 399 затверджено дорожню карту імплементації статті 7 Закону України «Про освіту» у закладах ЗСО на 2019-2023 роки, якою передбачено комплекс заходів з метою реалізації вищезазначеної статті.

Інтернет-марафон

Мови і літератури корінних народів і національних меншин у закладах ЗСО вивчаються за навчальними програмами, які є складовою типових освітніх програм, розкривають роль мов і літератур національних меншин у формуванні ключових компетентностей і відображають компетентнісний підхід до їх вивчення.

У 5-9 класах заклади ЗСО продовжують працювати за типовими навчальними програмами, затвердженими наказом МОНУ від 07.06.2017 № 804; у 10-11 класах – за наказом МОН від 23.10.2017 № 1407.

Навчальна програма не обмежує самостійності й творчої ініціативи вчителя в реалізації основних ліній змісту навчання мовам та літературам національних меншин.

У пояснювальних записках до чинних програм зазначено, що кількість годин на вивчення розділів і тем є орієнтовною, тому вчитель, виходячи з конкретних умов навчання, має право самостійно здійснювати перерозподіл годин протягом усього навчального року та реалізувати зміст навчання за рахунок резервного часу або, за необхідності, інтенсифікації навчального процесу.

Навчальні програми та підручники до них розроблено на основі Державного стандарту базової і повної ЗСО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, з урахуванням

Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462, та положень Концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Нагадуємо, що у 5-9 класах вивчається інтегрований курс «Література» (національної меншини та зарубіжна).

У 10-11 класах навчальні предмети «Мова національної меншини» та інтегрований

курс «Література» (національної меншини та зарубіжна) в закладах ЗСО, де функціонують класи з навчанням мовами національних меншин за новим типовим навчальним планом на рівні стандарту (див. наказ МОН від 20.04.2018 № 408) трансформуються в інтегрований курс «Мова та література корінного народу або національної меншини».

Предмет «Зарубіжна література» виокремлюється в курс, який вивчається за типовою навчальною програмою та підручником для закладів ЗСО з навчанням українською мовою. Однак викладання предмету «Зарубіжна література» здійснюватиметься мовою навчання закладу ЗСО (угорською, польською та ін.) за підручниками, що будуть перекладені відповідною мовою національної меншини.

На філологічному рівні в 10 класі «Мова національних меншин» та «Література національних меншин» вивчаються як окремі предмети (відповідно 3 год. та 2 год. на тиждень). Окреме вивчення зазначених предметів може здійснюватися і на рівні стандарту, але за наявності затвердженої навчальної програми та підручників до неї.

У випадку відсутності підручників з того чи іншого предмета можна використовувати підручники попередніх років, навчальні посібники, додаткові дидактичні матеріали, інформаційні матеріали, які необхідно розміщувати на офіційних сайтах ІППО.

Повний перелік навчальної літератури для закладів ЗСО з навчанням (вивченням) мовами корінних народів або національних меншин надається в Переліку навчальних програм, підручників і навчальних посібників, рекомендованих МОН України, який постійно оновлюється та доступний на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти.

Для учнів 6 та 11 класів закладів ЗСО у 2019 році за кошти державного бюджету видано такі підручники з мов і літератур національних меншин:

1. «Польська мова (11-й рік навчання, рівень стандарту)» – підручник для 11 класу закладів ЗСО (авт. Войцева О.А., Бучацька Т.Г.);

2. «Російська мова (11-й рік навчання, рівень стандарту)» – підручник для 11 класу закладів ЗСО (авт. Баландіна Н.Ф., Дегтярьова К.В.);

3. «Російська мова (7-й рік навчання, рівень стандарту)» – підручник для 11 класу закладів ЗСО (авт. Баландіна Н.Ф., Зима О.В.);

4. «Польська мова (профільний рівень)» – підручник для 11 класу з навчанням польською мовою закладів ЗСО (авт. Іванова М.С., Іванова-Хмель Т.М.);

5. «Польська література (профільний рівень)» – підручник для 11 класу з навчанням польською мовою закладів ЗСО (авт. Лебедь Р.К.);

6. «Польська мова (7-й рік навчання, рівень стандарту)» – підручник для 11 класу спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов та закладів ЗСО (авт. Гузюк-Свіца Б., Пшеходзка Г., Рочняк А., Зелінська М.);

7. «Російська мова та література (інтегрований курс, рівень стандарту)» – підручник для 11 класу з навчанням російською мовою закладів ЗСО (авт. Давидюк Л.В., Дядечко Л.П., Халабаджах І.М.)...

...У випадку відсутності підручників з того чи іншого предмета можна використовувати підручники попередніх років, навчальні посібники, додаткові дидактичні матеріали, інформаційні матеріали, які необхідно розміщувати на офіційних сайтах ІППО.

Повний перелік навчальної літератури для закладів ЗСО з навчанням (вивченням) мовами корінних народів або національних меншин надається в Переліку навчальних програм, підручників і навчальних посібників, рекомендованих МОН України, який постійно оновлюється та доступний на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти.

Записи в журналі ведуться державною мовою. Усі записи щодо оцінювання різних видів діяльності контролю роблять у формі називного відмінка.

Основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів є поточне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання та державна підсумкова атестація.

Обов'язковому оцінюванню підлягають навчальні досягнення учнів з предметів інваріантної та варіативної складових робочого навчального плану закладу. Не підлягають обов'язковому оцінюванню навчальні досягнення учнів з факультативів, відвідувачів групових та індивідуальних занять, чий досягнення фіксуються в окремому журналі.

Всеукраїнська учнівська олімпіада з польської мови

Оцінювання в 5-9 класах здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з мов національних меншин (лист МОН України від 30.08.2013 № 1/9-592 «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання російської мови та інших мов національних меншин для використання в закладах ЗСО, де навчаються рідною мовою або вивчають її»; у 10-11 класах – за листом МОН України від 22.08.2018 № 2.2-2189 «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 10-11 класів з інтегрованого курсу «Мова та література корінного народу, національної меншини» у закладах загальної середньої освіти, де навчаються мовою корінного народу або національної меншини».

Зошити підписуються мовою вивчення.

Використання зошитів з друкованою основою є обов'язковим, їх використання має бути погоджено з батьками і дирекцією навчального закладу та мати відповідний гриф

МОН України або схвалено для використання в закладах ЗСО».

Викликав багато питань Новий Державний стандарт базової середньої освіти, у якому не виокремлено предмет «Зарубіжна література». Міністерство пояснило, що предмет буде існувати, години на нього закладені у загальну кількість дисципліни «Літератури».

Для вчителів зарубіжної літератури є ще одна новина. Декілька років не проводився професійний конкурс для вчителя зарубіжної літератури. Наказом МОН України від 10.06.2019 № 798 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2020» оголошений конкурс

у номінації «Зарубіжна література». Умови конкурсу будуть надані пізніше.

Кожному вчителю бажаємо творчої реалізації, зустрічі з цікавими ідеями, відкриття нових талантів і просто успішної якісної роботи у новому навчальному році.

«Учитель – це артист, але слухачі та глядачі не аплодують йому.

Учитель – це скульптор, але його робіт ніхто не бачить.

Учитель – це лікар, але його пацієнти дуже рідко дякують, та і лікуватись не завжди хочуть.

Учитель – це мати та батько, але не отримує тієї любові, що належить, від синів та доньок.

Де взяти йому сили для щоденного натхнення?

Тільки у самому собі, тільки у величі свого діла,

Тільки у підтримці всього суспільства,

У повазі суспільства до нього, ВЧИТЕЛЯ»

(С. Соловейчик)

Марина ЧУБАРОВА,
методист НМЛ
соціально-гуманітарних
дисциплін Академії

Всеукраїнська учнівська олімпіада з російської мови та літератури

Які виклики ми сьогодні маємо у шкільній історичній освіті і про що повинні знати вчителі історії?

За державним стандартом ця мета співзвучна із метою навчання історії в школі, оскільки вона закладає формування в учнів власної ідентичності і почуття власної гідності на основі осмислення досвіду минулих поколінь, розуміння історії України в контексті загального історичного процесу.

Урок історії залишається ефективним засобом розвитку і формування особистості. Окрім отримання історичних, правових, громадянських знань дитина залучається до активного пізнавального процесу, спільної роботи, співпраці для розв'язання проблем і завдань, коли потрібно виявляти спільні комунікативні уміння тощо.

Втім, у шкільного вчителя при підготовці до уроку все частіше виникає потреба в розумінні викликів, які сьогодні є у змісті навчання історії та у знанні. Що з цим робити? Розглянемо декілька викликів.

Безперечно, сьогодні у відповідального вчителя не виникне жодних сумнівів щодо проблеми *осучаснення та інтегрування шкільного курсу історії* (як виклику). Особливо, коли розглядають деякі зауваження відомих людей, істориків-науковців, представників громадськості, які у певний спосіб їх засвічують.

Наприклад, Лілія Гриневич сказала, що «ми мусимо оновлювати, осучаснювати зміст освіти, зокрема це стосується історії України». «Боротьба України за власну історію точиться упродовж століть, нині ж вивчення правдивої історії української держави має величезне значення у контексті гібридної війни Росії проти України. Новітній підхід до викладання історії передбачає інтегрування курсу з історії України у світовий контекст і ставить її у центр шкільного курсу», – зазначає міністр.

На думку багатьох експертів, головним викликом для сучасних українських істориків є *вписання історії України в європейський контекст*.

Так, на думку професора Українського Католицького університету, історика Ярослава Грицака, наша держава ще досі «переживає своє XIX століття», бо викладає свою історію відокремлено від європейської. «Усі ми розуміємо, що історія без порівнянь й аналогій не є достовірною історією», – продовжує він. «Україна постала внаслідок декількох хвиль глобалізації, які ми називаємо модернізацією чи вестернізацією. А тому без розуміння глобальної історії не можна добре зрозуміти історію України», – переконує Я. Грицак. В свою чергу, французький історик Марк Блок також підтверджує це фразою: «Найсправжніша історія – це глобальна історія».

Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич визначає ще одну проблему і називає цей виклик часу «інтеграційним підходом у вивченні історії», одночасно звертаючи увагу на низку проблем, таких як: брак сучасних підходів до викладання історії, переобтяженість підручників з історії фактажем і відсутність його розуміння.

Для того, щоб «українцям відстояти та популяризувати свою історію» в час, коли Росія фактично «привласнила» українську історію», за словами міністра, потрібні не тільки нові підручники та супутні посібники, а також і

Історична освіта є однією із провідних складових модернізації української освітянської справи у відповідності з потребами шкільної практики, розвитку сучасної науки, підвищенні громадянської відповідальності суспільства. Цим державницьким проблемам нині приділяється значна увага, адже метою освітньої галузі «Суспільствознавство» є забезпечення розвитку особистості, яка, керуючись гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином і патріотом України та успішно самореалізується в сучасному суспільстві.

кваліфіковані вчителі, здатні цікаво розповідати школярам про історію України.

Тож, наступний виклик, який потребує розуміння та вирішення – це *підготовка вчителів та їх самоосвіта стосовно професійного вміння об'єктивно подавати історію України в контексті історії європейської*.

Вчителі самокритично вважають, що така проблема існує і в шкільній історії вона, насамперед, пов'язана із невдоволенням самими вчителями якістю викладання історії, недостатньо професійним рівнем вчителів, неготовністю вчителями різних поколінь сприймати нове через традиційність і призначеність до стилю та концепцій викладання часів їх навчання, здебільшого кінця XX ст.

Варто ще й відмітити, що не всі вчителі готові до швидких змін, зокрема і технологічних, які відбуваються в освіті і які впливають на формування цінностей, інтересів, світосприйняття учнів.

Крім вчителів та батьків, до вирішення цієї проблеми сьогодні звертаються не лише фахові спеціалісти, але і представники інших професій і громадськості.

Зокрема, деякі науковці наголошують на проблемах, пов'язаних із *підготовкою у закладах вищої освіти вчителів історії* для середніх шкіл, котрі, прийшовши до школи, можуть на належному рівні, цікаво і зрозуміло викладати таку складну дисципліну, як історія України. «Ми не створили якісної системи підготовки істориків. В Україні багато фахових істориків, але тих, хто б розповідав історію цікаво і сучасно – небагато», – каже Юрій Волошин, доктор історичних наук Полтавського національного педагогічного університету ім. Короленка.

Втім, вирішувати проблему треба, українське суспільство готове спільними зусиллями її подолати. Так, свої пропозиції, як викладати історію України сучасно й цікаво та як популяризувати українську історію, – подали науковці з Українського інституту національної пам'яті. Вирішення проблеми вони вбачають у поєднанні навчання та гри. Так, директор цього інституту Володимир В'ятрович запропонував використовувати як навчальний посібник у 10 класі настільну сучасну гру для школярів «Сто років Української революції 1917-1921 років». За словами науковця, ця гра дозволить молодим українцям по-новому подивитись на трагічні сторінки історії держави, адже це вкрай

важливо саме тепер, коли Україна знову стала об'єктом агресії з боку Росії. «Ми вважали за потрібне зробити так, щоб драматичну історію було цікаво вчити, показати її моменти, які захоплюють», – вважає він.

Щоб бути цікавими та зрозумілими, вчителі можуть використовувати на сучасному уроці твори науково-популярної і художньої літератури на історичну тематику. Щоб курс з історії був цікавим для школярів, не варто забувати і про українську музику, адже чимало музикантів і музичних груп у своїх творах оспівують героїку української історії. Сучасне мистецтво України, включно з музикою, перебуває на передовій боротьби проти російського, колоніального прочитання історії української держави. Ми зараз мусимо у школі нашу історію подати в істинному ключі, у художній літературі, музиці та кіно. Тобто, маємо створити правдивий пласт української історії, яку вже неможливо буде замовчати.

«Якими мають бути уроки історії?», – щоразу запитують вчителі. Готових рецептів немає. Форма їх проведення та методика організації уроків залежить від майстерності самих вчителів. Це може бути бінарний урок – об'єднаний з іншою дисципліною, може бути інтерактивний урок із застосуванням сучасних ІКТ тощо. На мій погляд, найперше, що має враховувати вчитель історії, підвищуючи свій професійний рівень – це сучасні підходи, ефективні технології, суспільні бачення, поради і пропозиції.

Тепер про деякі додаткові *дослідження учнями історії держави та зміщення акцентів у змісті історії*.

Кожному вчителю відомо, що дослідницькі методи формують в учнів мотивацію до самоосвіти, а також риси відповідальності, активності, самостійності, ініціативності та інверсію мислення, тобто такого мислення, що порушує звичайний та усталений порядок думок.

Коли у XXI столітті будь-яку інформацію можна легко знайти за один клік в Інтернеті, то ключове завдання історичної освіти сьогодні має полягати у пошуках відповіді на запитання: «чому» та «як».

Вчитель має не уникати, а все ширше та більше застосовувати на уроці пошуковий вид роботи. Історичні дослідження мають зацікавлювати учнів, викликати бажання шукати інформацію, аналізувати, ділитися результатами. Чітко сформульоване вчителем чи самими

учнями завдання сприятиме усвідомленій творчій роботі учнів. При цьому, надзвичайно важливими є самостійність наукового пошуку і критичність сприйняття інформації, які мають продемонструвати діти. Саме самостійна робота буде найефективнішою.

Тоді, як дослідницька робота та методика роботи з нею вчителю добре відома, то дослідження учнями історії держави, у яку вкладаються нові акценти на зближення із всесвітньою історією, не дуже. Як каже Тімоті Снайдер, історик, професор Єльського університету, у XIX столітті всі європейські країни починають інакше презентувати свою історію – з національним акцентом. Те саме сьогодні відбувається і в Україні, але з деяким запізненням.

Одночасно серед вітчизняних науковців панує ідея, що національні акценти в історії потрібно зсувати і наблизити до європейської історії. Науковці все частіше сходяться на думці про те, що нашу історію треба вивчати через буття українців у всіх державах, до яких їх вводила історична доля, через призму включеності в життя цих держав.

У зв'язку з цим, змінилися акценти і у змісті самої історії України. Зрозуміло, що ще якийсь десяток років тому в українській історії не було нових фактів, які сьогодні є в оновлених програмах з історії. Переважно ці факти пов'язані з Українською революцією 1917-1921 років та подіями Другої світової війни. Наприклад, якщо раніше говорили про Велику Вітчизняну і внесок радянських військ у перемогу над нацизмом, то зараз переміщуємо акценти на явище німецько-радянської війни і місце українців у ній та Другій світової. Окремо наголошуємо на ролі України у здобутті перемоги над нацизмом; на тому, що українці воювали в радянській армії, брали участь в українському визвольному русі, а також були воїнами в арміях країн Об'єднаних Націй.

Вчителю сьогодні треба уміти пояснювати явища і події в термінах тієї епохи, коли українці в ній жили і «розшифрувати» ці терміни.

Шкільна історія, на думку експертів, має нести не лише знання, а й виховний заряд, щоб дитина виростала терпимою до інших рас і релігій, вчити молодь вірити не лише власним поглядам, а й у те, що опонент може бути правий. І в цьому є сьогоднішній професійний виклик часу. Історія має бути олюднена.

Наприкінці відзначмо, що існують ще деякі контroversійні моменти у викладанні історії України, про які вчитель історії не може не знати і не говорити про це з учнями. Цей аспект надто спірний – *героїзація історії* (зображення людей і наділення їх рисами ідеально нормативного героя, посилюючи їх засобами героїзації, такими як поетицизація видатних подвигів, мужності людей, свідомо і добровільно виявлених заради досягнення високих цілей). Бути їй в змісті історії чи ні?

З одного боку, героїзація ніби породжує патріотів, надихає на героїчні вчинки та самопожертву, а з іншого – формує однобокість сприйняття історичних образів, подій та явищ. Однотипного підходу до висвітлення цієї проблеми сьогодні немає. Так історик Ярослав Грицак, наголошує, що є різні типи героїзму. І, на його думку, важливо акцентувати увагу на героїзмі не тих, хто стріляє, а тих, у кого стріляють. І якщо розглядати українську історію в такому контексті, то нас більше об'єднують жертви, аніж герої.

Але, як і раніше, історія нашої держави у підручниках залишається все ще мілітаризованою. Більше уваги в ній приділяється героїчній константі, наприклад, героям від Крут до ОУН та УПА. І лише в одному в усіх нас є спільні погляди – історія України має виховати з учнів патріотів не лише на основі героїзації боротьби, а ще й на основі досягнень і здобутків.

От і думаймо тепер, що з цим робити? Як вчителю історії необхідно реагувати на такий виклик часу і запити суспільства?

Загалом, в означеному вище, хочу зосередити увагу вчителя, що історія України – це особливий предмет, вона мусить змінюватися з відкриттям архівів або у зв'язку з новими подіями, які відбуваються, або на основі чітко сформульованих наукових історичних досліджень. Неприпустимим в історії є фальсифікація історичних фактів, концентрація уваги на одній події з тим, щоб виправдати або замовчувати іншу подію, змінене представлення минулого в пропагандистських цілях, гіперболізована націоналістична версія минулого, що може породити протиставлення між «ми» та «вони», неправдиве представлення історичних записів, заперечення історичних фактів, пропуск історичних фактів тощо.

Очевидно, що сучасний вчитель історії має володіти всіма окресленими вище предметно-методичними компетентностями, глибоко знати предмет, використовувати нові наукові здобутки і донести їх до учнів, забезпечивши вирішення всіх викликів сьогодні.

Людмила БАЗИЛЕВСЬКА,
завідувач навчально-методичної лабораторії соціально-гуманітарних дисциплін обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії

Розвиток соціальної здатності до розуміння та управління емоціями в підлітковому віці

У підлітковому віці особливого значення набуває спілкування з ровесниками. Провідним мотивом є потреба бути ними визнаними. Дружба та служіння їй стають головними цінностями. Важливі зміни відбуваються в мотиваційній сфері: потреба в самоповазі, в самоствердженні, у позитивному ставленні з боку референтної групи однолітків.

Підлітків характеризує легкість виникнення переживань, емоційної напруги. Їм важко стримувати свої радості і горе, образи і гнів. Їхні емоції відрізняються ригідністю – інертністю, негнучкістю. Суперечливі прагнення, які виникають досить часто, ще більше підсилюють загальний емоційний фон, і це призводить до виникнення стану афекту. Треба вчити підлітків володіти своїми емоціями, усвідомлювати їх, говорити про них і виявляти в культурних формах.

Розуміння психологічних особливостей підлітків дозволяє чіткіше визначити закономірності розвитку соціальних здатностей у даному віковому періоді.

О.І. Власова до структури соціальних здатностей включає такі психологічні компоненти, як: креативність у соціальній сфері, соціально-аналітичні властивості, емоційний інтелект, здатність до мінування у спільноті або впливу на інших, а також психологічну зрілість як свідчення наявності розвинутих просоціальних інтенцій і внутрішніх властивостей особистості (Власова О.І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: Монографія).

При цьому дослідниця зазначає, що в онтогенезі окремі структурні компоненти соціальних здатностей формуються нерівномірно, в різному діапазоні виявлення.

Лінії розвитку соціальних здатностей підлітків (за О.І. Власовою):

– Емоційний потенціал. Системна діагностика емоцій на основі засвоєних відповідних етапів.

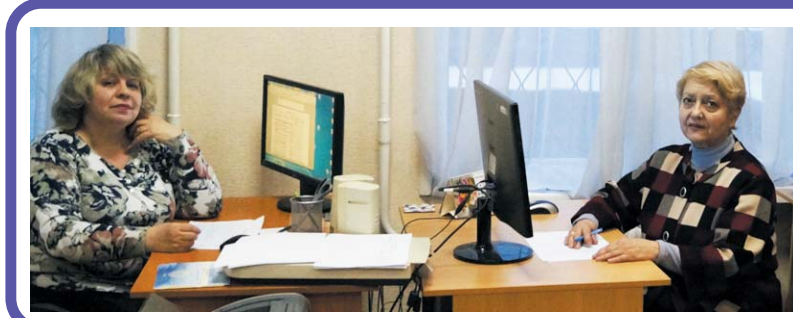
– Конативний потенціал. Через реакції, які орієнтовані на задоволення потреби та прийняття, відповідальність за хід подій.

– Аналітичний потенціал. Передбачення наслідків соціальних подій, мовна чутливість.

– Креативний потенціал. Раціональна але монологічна стратегія вирішення соціальних проблем.

Потенціал соціальних здатностей підлітка проявляється у процесах групоутворення референтної для нього спільноти однолітків. Підвищення соціального статусу в даній групі обумовлює зростання його соціально-когнітивних, соціально-емоційних і соціально-конативних властивостей.

Даний факт О.І. Власова розглядає як своєрідний соціально-психологічний еквівалент становлення суб'єктності особистості підлітка, коли він визначає себе як носія соціального «Я» через реакцію на його дії референтного для нього оточення однолітків.

Описана психологічна ситуація дозволяє сформулювати одне із завдань соціальної взаємодії підлітків на етапі диференціювання самоставлення (11-12 - 14-15 років) – це спілкування, прагнення зайняти психологічно комфортне місце у референтній групі однолітків (Швалб Ю.М. Психологічні моделі соціалізації особистості).

У сучасній науці визначається, що важливим для процесу спілкування є розуміння емоцій іншої людини та вміння керувати власними емоціями. Дане положення органічно ставить на центральне місце розвиток певної соціальної здатності – здатності до розуміння та управління емоціями.

О.І. Власова сформулювала основний принцип розвитку емоційного потенціалу дитини: орієнтація спочатку назовні, а потім зверненість на себе. Схематично це може бути виражено таким чином: виражена емоційна реактивність → розвиток емпатичних властивостей та засвоєння емоційних еталонів (дошкільне дитинство) → диференціація емоційної міміки людського обличчя (початкове шкільне дитинство) → система діагностики емоцій на основі засвоєння відповідних еталонів (підлітковий вік) → диференціація власних емоцій при їхній високій вираженості (юнацький вік).

Розглянемо детальніше вікові закономірності розвитку здатностей до розуміння та управління емоціями, характеристики їхніх проявів у підлітковому віці. Даний огляд забезпечить теоретико-методологічну основу для розробки психологічними службами системи освіти, практичними психологами певних програм і заходів щодо цілеспрямованого розвитку емоційних здатностей учнів.

Розвиток здатності до самоусвідомлення емоційних переживань. Основним чинником розвитку здатності до усвідомлення емоційних переживань є здоров'я та стан організму. Хвороблива особа може виявляти менші можливості щодо емоційних переживань.

У підлітковому віці при поясненні емоційних переживань причини емоцій пов'язуються з категоріями самосвідомості та моралі. Приблизно в 13-14 р. розширюється діапазон усвідомлення причин переживання базальних емоцій: виникнення гніву пов'язується, переважно, зі сферою спілкування, з міжособистісними конфліктами; емоція страху – переважно з об'єктивними причинами («темрява», «смерть» тощо) та сферою навчання.

Розвиток здатності до вербалізації емоцій.

Закономірність розвитку цієї здатності – перехід від неусвідомленого використання слів, які стосуються емоційної сфери. Основним чинником розвитку здатності до вербалізації емоцій є спроможність до гнучкого та точного оформлення своїх емоційних переживань.

У підлітковому віці розвивається здатність до вербалізації базових емоцій, зокрема, радості та страху. Починаючи з підліткового віку, знання про емоції стають все більш опосередкованим ставленням до цих емоцій.

Розвиток здатності до вираження емоцій характеризує поступовий перехід емоційних реакцій від імпульсивності до довольності їх вираження. У підлітковому віці наявною є емоційна експресивність, бурхливе виявлення почуттів.

Розвиток здатності до емоційної саморегуляції супроводжує поступове збільшення кількості способів регуляції емоцій кожної модальності, а також підвищення ступеня їхньої складності. В підлітковому віці в процесі емоційної саморегуляції дітьми використовується прийом активної зміни ситуації (як спосіб змінення власного емоційного стану), переважно це відбувається стосовно емоції печалі. У 12-13 рр., при регуляції емоцій дітьми використовується допомога інших. У 13-14 рр. способи регуляції емоцій стають більш чіткими, вони пов'язані з когнітивними процесами (прийом – «рахую до десяти», «дивлюся з іншої точки зору» та ін.). У 14-15 рр. – використовується спосіб активної зміни ситуації стосовно емоції гніву та страху.

Для розвитку соціальної здатності підлітків щодо розуміння та управління емоціями в роботі практичного психолога рекомендуємо використовувати такі заходи як **спеціальні вправи** (арт-терапія, театралізовані ігри, метод «репетиції поведінки», проєктивне малювання, тематичні бесіди, дискусії, психологічні ігри, терапевтичні казки тощо); **соціально-психологічні тренінги** (тренінг емоційної компетентності, тренінг «Вчимося керувати емоціями», тренінг розвитку соціально-комунікативного потенціалу підлітків).

Практичний інструментарій

Для розвитку здатності підлітків щодо розуміння та управління емоціями в роботі практичного психолога, соціального педагога, класного керівника рекомендуємо використовувати такі заходи:

1. Спеціальні вправи (ефективні методи, техніки, методики): **арт-терапія** – допомагає вільно

Відомо, що в підлітковий період (11-12 - 14-15 років) суперечності розвитку набирають особливої гостроти. Це зумовлено специфічними явищами, які свідчать про перехід від дитинства до дорослості, що супроводжується якісною перебудовою усіх сторін розвитку особистості (Л.І. Божович, М.Й. Борішевський, Д.Б. Ельконін, І.С. Кон та ін.)

За ідеями Д.Б. Ельконіна та Л.І. Божович, підлітковий вік – це період «другого народження особистості» (Подольск Л.Г. Основи вікової психології).

виразити емоції, сприяє зняттю емоційного напруження; **театралізовані ігри** – це театралізована діяльність підлітків, яка вчить співчувати персонажу вистави, співпереживати театральному дійству; **ігрові методики** – відомий психолог О.М. Леонтьєв писав, що де гра – там емоції, а де емоції, там активність, увага, уява та, звичайно, мислення. Використання ігрових методик дозволяє зняти суб'єктивні бар'єри (страх помилки, неправильного рішення, невміння вербалізувати свої переживання та ін.), ненав'язливо створити в групі атмосферу довіри, емоційної відвертості тощо; **рольова гра**, мета якої – «розігрування ролей» у різних ситуаціях взаємодії підлітків з однолітками та дорослими, навчити сприймати дозвілля і себе очима інших людей, формування в учнів адекватної, реалістичної Я – концепції; **метод «репетиції поведінки»** – це моделювання та відпрацювання бажаної поведінки, що дозволяє розширити підлітку репертуар власного досвіду та асимілювати досвід інших; **проєктивне малювання** – допоміжний метод роботи в групі, який сприяє поглибленню розуміння підлітком себе, власних емоцій; **тематичні бесіди, дискусії** – на цих заходах обговорюються актуальні для школярів питання щодо емоційних і комунікативних проблем; **психологічні ігри** – ігри, які сприяють розвитку емоційної компетентності підлітків; **терапевтичні казки** – це історії для підлітків і орієнтовані на їхні конкретні проблеми спілкування та взаємодії з іншими людьми; **вправи для саморегуляції** – допомагають підліткам навчитися доволі керувати своєю поведінкою, регулювати свій емоційний стан; **кінематографія** – обговорення фільмів, яке сприяє формуванню здатності відчувати внутрішній стан іншої особи (героя фільму); **психодрама** – метод групової роботи, в якому учні моделюють життєві ситуації, що мають для них особистісний смисл. Прийоми психодрами – «монолог», «обмін ролями», «дзеркало», «розмова позаочі», «проєкція майбутнього».

2. Соціально-психологічні тренінги

Для розвитку здатності підлітків розуміти і управляти своїми емоціями рекомендуємо проведення тренінгів:

Тренінг емоційної компетентності – мета якого розвиток навичок розуміння свого емоційного стану та іншої людини, уміння взаємодіяти з іншими – емпатія та комунікабельність (навички відносин).

Тренінг «Вчимося керувати емоціями». Програма таких тренінгів має бути націлена на пізнання підлітками себе, своїх емоцій, на усвідомлення значення та впливу емоцій в житті людини, на розвиток вміння керувати власними емоціями та ефективно спілкуватися з оточуючими. Під час проведення тренінгів цього спрямування доцільно використовувати техніки та вправи подолання небажаних емоційних переживань, які дозволяють усвідомлювати емоції гніву, страху та вміння впоратися з ними.

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ЗАНЯТЬ
Дискусія «Чи потрібна мені емпатія?» (5 хвилин)

Мета: виявлення рівня обізнаності учасників щодо проблеми емпатії, розуміння її актуальності.

Учасникам, які сидять колом, задається питання: «*Чи потрібно мені вміння співчувати та співпереживати іншим людям? Чому?*», на яке вони повинні знайти якомога більше варіантів відповіді. Учасники швидко висловлюють усі ідеї, котрі спадають їм на думку. Ці ідеї записуються без оцінок і коментарів. Після висловлення думок відбувається активне обговорення проблеми, і тренер робить підсумок. Ведучий повинен бути готовий до того, що можуть виникнути різні погляди на дану проблему.

Вправа «Відзеркалення емоційного стану» (5 хв.)

Мета: розвиток вміння спостерігати за людиною, щоб підвищити точність розуміння її стану.

Учасники сидять колом. Їм дається завдання: протягом трьох хвилин вдивлятися в обличчя членів групи, намагаючись зрозуміти їх психоемоційний стан. Після цього кожен член групи описує ту людину, яка сидить навпроти, і навпаки. **Зворотний зв'язок:** учасники висловлюють свою думку стосовно того аналізу, який дали попередньо їх однокласники, зазначають, що було сказано вірно, а що – ні.

Вправа «Позиція групи» (10 хв.)

Мета: розвивати здатність розуміти інших людей за їх невербальними проявами.

Один із учасників виходить з аудиторії. Ведучий пропонує групі розміститися півколом і висловити своє ставлення щодо учасника, який вийшов, при цьому називаються можливі види ставлень і група робить вибір (здивування, радість, розчарування, образа). Коли учасник входить до аудиторії, він має вгадати ставлення, яке невербально до нього виразила група. Вправу можна повторити кілька разів зі зміною того учасника, котрий виходить з аудиторії.

Далі – на стор. 17

Продовження. Початок на стор. 16
Вправа «Спільна мова» (10 хв.)

Мета: формування навичок налагодження психологічного контакту за певних умов, розвиток чутливості до розуміння стану іншої людини.

Група ділиться на трійки, які повинні домовитися між собою, наприклад, про те, де, коли та навіщо вони мають зустрітися. Але засоби спілкування в них обмежені: один гравець сидить із зав'язаними очима і не рухається, другий заціпенів і також не рухається, третій теж не може розмовляти й у нього зав'язані очі.

Психомалюнок «Відчуй чийсь почуття» (20-25 хв.)

Мета: розвиток емпатії, формування здатності розуміти почуття та переживання інших людей, відчувати внутрішній світ іншої людини.

Необхідні матеріали: папір А4, кольорові олівці.

Учасники сидять колом. Кожен зображує на аркуші паперу ту людину (дитину), яка викликає у нього емпатію (можливо, фізично слабка людина, дитина, яку постійно дратують, цькують, особа, яка втратила когось із родичів тощо). На виконання завдання дається 10 хв.

Наступний етап – презентація малюнка. Основна умова: учасник розповідає про намальовану особу від її імені, наче він – це та людина, яка викликає співчуття. Слід звертати увагу на те, у якому стані перебуває людина, які почуття та емоції вона переживає, що її найбільше хвилює. Опишіть ті ситуації, які викликають у цієї особи стрес, сильні переживання, емоційний тиск.

Зворотний зв'язок. Учасники відповідають на запитання: «Що ви відчуваєте після проведення вправи? Що найбільше вразило, зачепило?».

Вправа «Світ емоцій» (10 хв.)

Мета: поглиблення розуміння, що певні вирази обличчя передають певні емоційні стани, розвиток емоційної чутливості.

Учасники розташовані колом. Кожен отримує окреме завдання в конверті. Наприклад: показати жестом певну емоцію: радість, захоплення, подив тощо. Кожному потрібно за допомогою жестів і міміки зобразити задану емоцію чи психоемоційний стан людини. Решта учасників повинні відгадати. Захоплення виражається сплеском рук. Мовне спілкування забороняється!

Емоційно «заряджені» ситуації. Ситуаційно-рольова гра (30-35 хв.)

Мета: розвиток вміння розуміти та адекватно сприймати інших людей, відображати психоемоційні стани іншого у різних життєвих ситуаціях, самопізнання та пізнання учасників.

1. Учасники розміщуються колом і отримують карточки із емоційно «зарядженими» ситуаціями. Тренер просить кожного увійти у цей стан і описати ті почуття, емоції та переживання, які викликала дана ситуація. Після цього ведучий задає питання:

1) Чи виникали у вашому житті подібні ситуації?

2) Хто проявив до вас емпатію? Чи ви проявляли співчуття та співпереживання людям, які опинялись у таких ситуаціях?

2. Тренер пропонує учасникам поділитися на групи по кольорах

(жовтий, червоний, зелений). Кожна група обирає одну із емоційно «заряджених» ситуацій. Завдання учасникам: уважно ще раз прочитати речення, в якому описується емоційно «заряджена» ситуація, і придумати сценку, яка б розкривала суть поданої ситуації, а також придумати її продовження. На підготовку дається 5 хвилин.

Після підготовки учасники мікрогруп представляють свої пантоміми. Решта учасників вгадують, яку саме ситуацію зображали члени групи і висловлюють своє враження оплесками.

Емоційно «заряджені» ситуації:

1) Ти назавжди покидаєш рідну домівку і прощаєшся з ріднею.

2) Тебе звинуватили в тому, чого ти не робив (робила).

3) Тебе викликають для розмови з директором.

4) Ти заблукав у чужому місті.

5) Усі твої друзі пішли на вечірку, а тебе не запросили.

Вправа «Я – ручка...» (35-40 хв.)

Мета: розвиток емпатійності та здатності до саморозкриття, вміння розуміти стани інших людей та адекватно сприймати їх, розвиток вміння активно та емпатійно слухати, самопізнання та пізнання учасників.

Кожен із учасників, розміщених колом, бере в руки будь-який предмет, що йому належить, і від імені цього предмета розказує про свого власника (наприклад, «Я – ручка Ірини, увесь час, який я з нею, моя власниця дуже акуратно за мною доглядає...»). Інші «предмети» (учасники) можуть задавати оповідачеві будь-які запитання про його господаря. Для того, щоб не виникало зайвих запитань щодо виконання вправи чи неясності інструкції, ведучий повинен першим представити себе через обраний «предмет».

Зворотний зв'язок: відбувається активне обговорення всіма учасниками відчуттів і вражень від виконаної вправи. Ведучий пропонує розгляд наступних питань: Які переживання були під час розповіді про себе? З якими труднощами ви стикнулись? Який досвід ви здобули завдяки цій вправі? Що найбільше вразило?

Дискусія «Самотність» (15 хв.)

Мета: розвиток вміння вчувати і розуміти різні психоемоційні стани людини.

Ведучий розміщує учасників колом і дає завдання: «Згадайте про час, коли ви були особливо самотніми. Постарайтесь на 1-2 хв. пережити це відчуття знову». Після цього учасники обговорюють у парах свої відчуття та переживання, обмінюються досвідом свого «рецепту» від самотності.

Зворотний зв'язок. Тренер пропонує для розгляду наступні питання: «Як ви себе почували в період самотності? У яких сферах відчували дискомфорт? Запропонуйте ваш «рецепт» від самотності групі».

Вправа «Казкові герої» (20 хв.)

Мета: розвиток здатності до діалогічного розуміння іншої людини, розвиток рефлексивного потенціалу учасників.

Матеріали: стікери, ручки.

Кожному учаснику пропонується вибрати для себе найбільш близького партнера і в парі визначити того казкового героя чи літературного персонажа, який найбільше і найповніше відображав

бі індивідуальні риси та особливості кожного. Ім'я цього персонажу записується на окрему картку і видається ведучому. Таким чином, інформація про образних казкових героїв, які відображають особистості учасників, є невідомою для всіх.

Потім імена казкових героїв у випадковому порядку отримують всі учасники групи, по черзі називають їх і спільно з групою виділяють найхарактерніші риси, властиві якості цих героїв, за якими група вгадує учасника, якому присвоїли це «амплуа».

Зворотний зв'язок. Учасники відповідають на запитання: «Чи погоджуєтесь ви із названим персонажем? Чим допомогла робота в парі? Які враження від вправи?».

Вправа «Я беру і я дарую» (15 хв.)

Мета: розвиток вміння адекватно сприймати себе та інших, сприяти самопізнанню та пізнанню учасників.

Ведучий дає інструкцію: «Сідайте колом. Кожен із нас має свої позитивні та негативні сторони, свої достоїнства та ті риси, яких, можливо, немає в інших людей, хоча вони є потрібними й корисними. Досить часто ми себе картаємо за те, що у нас немає тих якостей, які б нам посприяли в ефективній взаємодії з оточенням чи у професійній діяльності. Тому сьогодні ми спробуємо зробити раціональний обмін необхідними та позитивними якостями між учасниками. Зараз кожен, звертаючись до когось із членів групи, повинен продовжити фразу: «Я взяв (взяла б) би у тебе...» (наприклад, стриманість, життєрадісність, працелюбність тощо), «а зі своїх якостей я б тобі подарував (подарувала)...». Можна ділитися не лише з одним, а й з кількома учасниками, що дасть більше інформації для учасників і тренера. Вправа припиняється тоді, коли всі учасники зроблять «обмін».

Зворотний зв'язок. Учасники відповідають на запитання: «За якими критеріями ви здійснювали «обмін»? Що вам вдалось зрозуміти? Що нового для себе пізнали?».

Вправа «Дует» (25 хв.)

Мета: розвиток здатності відчувати внутрішній стан іншої людини у процесі зміни комунікативних позицій, формування емпатійних умінь.

Учасники діляться на пари. Кожна пара виконує наступні завдання:

1) партнери сидять спина до спини і протягом 5 хвилин розмовляють між собою;

2) наступні 5 хвилин продовжують розмову, проте один сидить, а другий вже стоїть перед ним, по черзі міняючись позиціями «зверху», «знизу»;

3) сідають одне до одного обличчям і спілкуються тільки очима протягом 5 хвилин;

4) одному учаснику пропонується говорити голосно, а іншому – тихо, можна задавати питання (один голосно запитує, інший пошепки відповідає); через 3 хв. учасники міняються ролями;

5) партнери спілкуються протягом 3 хвилин із заплющеними очима.

Опісля пара обмінюється враженнями від спілкування. Усі учасники повертаються у коло і спільно

обговорюють результати виконання вправи.

Вправа «Подарунок в десятку» (5-10 хв.)

Мета: діагностика стану іншої людини, розвиток вміння відчувати і розуміти потреби й почуття іншої особи.

Усі стають у коло та беруться за руки. Тренер інформує учасників: «Сьогодні у всіх нас день народження, а тому потрібно подарувати кожному подарунок. Спробуйте здогадатись, який подарунок для вашого сусіда буде найбільш потрібним і корисним. Кожен із вас, звертаючись до сусіда, повинен подарувати саме те, чого йому не вистачає. Це може бути якась матеріальна річ (іграшка, автомобіль, цукерки) чи нематеріальна річ (радість, любов, риса характеру: стриманість, впевненість, обережність тощо)». Коли кожен отримає свій подарунок, усі учасники дякують за привітання оплесками.

Зворотний зв'язок. Учасники дають відповідь на запитання: «Чи правильно визначив необхідний для вас подарунок ваш сусід? Що найбільше сподобалось із подарунків?».

Вправа «Подаруй мені квітку» (15 хв.)

Мета: формувати вміння знаходити відповідну інтонацію та стиль спілкування з людьми.

Необхідні матеріали: паперова квіточка.

Завдання 1. Учасники сідають колом. Одному з членів групи дають квіточку. Володар квітки може подарувати її тому, кому забажає. Усі інші учасники стараються отримати цей подарунок будь-що. Тому кожен по черзі звертається до власника квітки з відповідним проханням. Кожному дається можливість попросити лише один раз. Власник квітки вислуховує усі прохання, а потім робить свій вибір і віддає подарунок. Після цього відбувається групове обговорення.

Завдання 2. Посередині групового кола ставиться стілець, на який сідає бажаний учасник. Його завдання – відтворити ситуацію: «Переповнена маршрутка. Сидячих місць немає, а вас просять поступитися місцем. На яке прохання ви відгукнетесь?». Завдання решти учасників – умовити пасажира, який сидить, поступитися місцем. Вправа закінчується тим, що інший учасник займає місце пасажира маршрутки. Після виконання цього завдання також відбувається групове обговорення.

Рольова гра «Знайди вихід» (20 хв.)

Мета: закріплення навичок емпатії, вміння поставити себе на місце іншої особи, збагнути її стан та внутрішні переживання, пошук та освоєння нових моделей ефективного безконфліктного спілкування.

Учасники діляться на мікрогрупи. Кожній дається на вибір певна конфліктна ситуація або ж учасники обирають свій варіант.

Завдання: за допомогою пантоміміки члени групи повинні зобразити два варіанти виходу із конфлікту: деструктивний (за схемою «Я і конфлікт»); конструктивний (за схемою «Ми і конфлікт» із застосуванням навичок емпатійної взаємодії).

Після презентації кожної пантоміми – обговорення в групі.

Вправа «Про що говорять очі?» (10 хв.)

Мета: розвиток вміння розуміти та адекватно сприймати переживання інших людей, вдосконалення емоційної чутливості, вміння вчувати у внутрішній світ іншого.

Учасники сидять колом. Ведучий дає завдання учасникам: «Напевно усім відомий вислів: «Очі – дзеркало душі». Тож зараз спробуйте заглянути в очі вашого сусіда справа і прочитати в них, що ж діється у його душі». Кожен учасник повинен висловити свою думку стосовно психоемоційного стану свого сусіда і спробувати проникнутись його почуттями та переживаннями.

Зворотний зв'язок. Учасники відповідають на запитання: «Чи правильно відобразили ваш стан? Які відчуття та переживання виникали? Який досвід ви здобули для себе?».

Вправа «Надання підтримки» (15 хв.)

Мета: формування діяльнісного компонента емпатії, поглиблення розуміння важливості проявів співпереживання та співчуття людям, розвиток вміння розуміти та адекватно сприймати переживання інших людей, самопізнання та пізнання учасників тренінгової групи.

Учасники сідають колом. Кожному дається карточка із низкою ситуацій.

Завдання: Член групи повинен уважно прочитати подані ситуації і для кожної з них провести «мозкову атаку», щоб придумати способи, якими можна було б надати емоційну та психологічну підтримку людині. Визначені способи потрібно записати поруч із запропонованою ситуацією.

Життєві ситуації:

1) Подруга твого друга порвала з ним стосунки.

2) Твій знайомий програв змагання з класичної боротьби.

3) Твій знайомий лежить у лікарні.

4) Батьки твого друга розлучаються.

5) Твою подругу ображають через її окуляри з товстими лінзами.

Зворотний зв'язок. Учасники відповідають на запитання: «З якими труднощами зіткнулись при виконанні вправи? Які відчуття та переживання виникали? Який досвід ви здобули?».

Вправа «Хто це?» (10 хв.)

Мета: створення позитивного психологічного клімату у групі, розвиток прогностичних властивостей та розуміння інших, взаємне пізнання учасників.

Сідають колом. Одного члена групи назначають ведучим. Він має право запропонувати когось із учасників, не повідомляючи про це групі. Решта за допомогою непрямих запитань і відповідей з'ясовують, кого він загадав. Питання повинні допомогти дізнатись, які асоціації викликає у ведучого задуманий член групи. Це питання типу: «Якого літературного героя він тобі нагадає? Яку квітку? Яку пісню? Яку тварину?» тощо. Разом з тим кожен учасник має право на одне пряме запитання: «Це – Надя?»

Вікторія КРОТЕНКО,
Олена ХОМИЧ,
старші викладачі кафедри психології Академії

Викладання експериментального інтегрованого курсу «Природничі науки»

Навчальним планом Типової освітньої програми, затвердженої наказом МОН від 20.04.2018 № 408, для вивчення курсу передбачено 4 години на тиждень. Викладати цей курс можуть вчителі, які викладають такі предмети, як «Фізика», «Хімія», «Біологія», «Географія». Передбачено, що курс викладатиме один учитель.

Відповідно до наказу МОН від 23.10.2017 № 1407 затверджено 4 проекти навчальних програм:

1. «Природничі науки» для 10-11 класів гуманітарного профілю загальноосвітніх навчальних закладів. Автори: Дьоміна І.О., Задоянний В.А., Костик С.І.

2. «Природничі науки» 10-11 клас. Автори: Засекіна Т.М., Буняк М.М., Бухтіяров В.К., Капіруліна С.Л., Козленко О.Г., Ньюкало Т.Г., Семененко І.Б., Сокол Т.К., Шабанов Д.А., Шагієва Р.Р.

3. «Природничі науки. Минуле, сучасне та можливе майбутнє людства і біосфери» для 10-11 класів.

4. «Природознавство» 10-11 клас. Автори: Ільченко В.Р., Булава Л.М., Гринюк О.С., Гуз К.Ж., Ільченко О.Г., Коваленко В.С., Ляшенко А.Х.

У проєктах за різними принципами здійснюється інтеграція змісту природничих наук, тому цей факт треба також брати до уваги при виборі навчальної програми. Так у 1 та 2 проєктах природничі явища описуються з позиції кожної науки, у 3 проєкті подається інформація відносно причинно-наслідкових зв'язків, що зумовили сучасний спосіб життя людства та їх вплив на можливе майбутнє, а у 4 проєкті реалізується модульний підхід. Усі програми інтегрованого курсу «Природничі науки» визначають природничу освіту як елемент культури кожної людини, сприяють усвідомленню практичного застосування отриманих знань. Вивчення курсу базується на знаннях і компетентностях, отриманих в основній школі і спрямоване на подальше формування світогляду, розвитку когнітивного та креативного потенціалу особистості, вмінню критично мислити, розв'язувати комплексні завдання, співпрацювати, бути готовим до інноваційної діяльності. Особливості організації освітнього процесу в рамках реалізації експериментальної діяльності рекомендовано будувати відповідно інструкцій проєктів. Витяги щодо основних принципів побудови освітнього процесу наведені нижче:

Модернізація та оновлення умов навчання старшокласників відповідно до їх майбутнього професійного самовизначення забезпечується за рахунок трансформації освітнього процесу, зміни вимог до його результативності, впровадженню інноваційних технологій. Якість профільного навчання залежить від умов для вільного вибору предметів та рівня оволодіння ними. Новим навчальним планом відповідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, який затверджений наказом МОН України від 20.04.2018 року № 408 визначається механізм складання власного плану шляхом вибору профільних предметів, спецкурсів, факультативів, зокрема передбачена можливість вибору інтегрованого курсу «Природничі науки» для тих учнів, для яких природничі предмети не є профільними. Школи, які відповідно до наказу МОН від 03.08.2018 № 863 у 2019-2020 н. р. продовжують впроваджувати експериментальний інтегрований курс «Природничі науки», формуючи ціннісний, компетентнісний освітній процес у старшій школі. До експерименту можуть долучитися заклади освіти, які сформулюють заявку на включення їх до експерименту. Принцип інтеграції дасть змогу учням, які не планують свою подальшу професійну діяльність із наукоємними спеціальностями, сформувати цілісний природничо-науковий світогляд, розвинути розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природних процесах та їх вплив на суспільство, сприятиме здатності приймати відповідальні рішення щодо власного життя та майбутнього України, адаптуватися до динамічного сьогодення та майбутнього.

Проект 1. Авторський колектив під керівництвом І.О. Дьоміної.

1. Обсяг навчальної діяльності: 10 клас (4 год. на тиждень, усього 140 год.), 11 кл. (4 год. на тиждень, всього 140 год.).

2. Компетентнісний потенціал. Відповідно до проєкту реалізуються усі ключові компетентності.

3. Реалізація наскрізних змістових ліній – переважно методом проєктів та кейсів.

4. Розподіл годин між розділами – орієнтовний. Вчитель має право змінювати обсяг годин на вивчення розділу та формувати їх змістове наповнення.

5. Навчальні проєкти. Тематика орієнтовна.

6. Практичні, тематичні (підсумкові) роботи. Кількість робіт у розділі визначається вчителем під час укладання календарно-тематичного плану.

Проект 2. Авторський колектив під керівництвом Т.М. Засекіної.

1. Обсяг навчальної діяльності: 10 кл. (4 год. на тиждень, всього 140 год.), 11 кл. (4 год. на тиждень, всього 140 год.).

2. Компетентнісний потенціал. Відповідно до проєкту реалізуються усі ключові компетентності.

3. Реалізація наскрізних змістових ліній – переважно методом проєктів та кейсів.

4. Розподіл годин між розділами – орієнтовний. Вчитель має право змінювати обсяг годин на вивчення розділу та формувати їх змістове наповнення.

5. Навчальні проєкти. Тематика орієнтовна, наведена в окремій рубриці програми, але не менше одного з кожного розділу. Обов'язковим є

врахування місцевих та регіональних умов.

6. Практичні, тематичні (підсумкові) роботи. Кількість робіт у розділі визначається вчителем під час укладання календарно-тематичного плану. Усього за рік рекомендується виконати не менше 14 практичних робіт.

Проект 3. Автори Д.А. Шабанов, О.Г. Козленко.

1. Обсяг навчальної діяльності: 10 кл. (4 год. на тиждень, всього 140 год.), 11 кл. (4 год. на тиждень, всього 140 год.).

2. Компетентнісний потенціал. Відповідно до проєкту реалізуються усі ключові компетентності.

3. Реалізація наскрізних змістових ліній – переважно методом навчальних проєктів.

4. Розподіл годин між розділами. Розподіл кількості годин, що відводиться на вивчення окремих тем, визначається учителем.

5. Навчальні проєкти. Розрізняють такі види проєктів, як дослідницькі, творчі, інформаційні, практичні (практико-орієнтовані) та ігрові (рольові) проєкти. Основними видами проєктів у межах курсу є такі види, як дослідницькі та інформаційні.

6. Практичні, тематичні роботи. Виконуються з метою набуття або закріплення практичних умінь і навичок, переважно таких, які є корисними у повсякденному житті. Перелік практичних робіт, включених в програму, є орієнтовним. Вчитель може запропонувати іншу тематику практичних робіт з огляду на можливість закладу освіти щодо технічних засобів навчання та власного бачення курсу.

Проект 4. Авторський колектив під керівництвом В.Р. Ільченко.

1. Обсяг навчальної діяльності: 10 кл. (5 год. на тиждень), 11 кл. (5 год. на тиждень).

2. Компетентнісний потенціал. Відповідно до проєкту реалізуються усі ключові компетентності.

3. Реалізація наскрізних змістових ліній. Через опанування модулів.

4. Розподіл годин між розділами. Розподіл кількості годин, що відводиться на вивчення окремих тем чітко регламентується програмою курсу. Тематика уроків може бути змінена вчителем відповідно до інтересів учнів та умов регіону.

5. Навчальні проєкти, лабораторні, практичні, тематичні роботи. Лабораторні роботи і проєкти вчителі можуть змінювати відповідно до матеріальної бази школи.

При виборі курсу слід звернути увагу, що він здатен реалізувати мінімальні вимоги до державного стандарту базової і повної ЗСО, але ця умова не обмежує можливість учнів складати ЗНО з біології, хімії, фізики чи географії за умови їхньої самостійної підготовки. У такому разі результати ЗНО з предметів фізика, хімія, біологія чи географія будуть зараховуватися як ДПА. У додаток до свідоцтва про здобуття повної ЗСО таким учням виставляється оцінка з навчального предмета «Природничі науки»; для державної підсумкової атестації, як у формі ЗНО, так і у письмовій формі у закладі освіти, вони можуть обирати один із предметів природничого циклу.

Формування компетентностей не обмежує освітній процес здобуванням знань, надбанням умінь і навичок, а передбачає водночас усвідомлення

й прийняття цінностей, крізь призму яких формується життєва позиція; розвиток емоційного світу особистості, без чого неможливий інтелектуальний розвиток; набуття досвіду використання знань і вмінь, у результаті чого має бути сформована поведінка, адекватна запитам суспільства. Оцінюванню підлягають результати навчання якими є знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання, розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти, та які особа здатна продемонструвати після завершення навчання або в ході його. Критерії, правила і процедури оцінювання є складовою системою забезпечення якості освіти в закладах освіти. Розроблення критеріїв і процедур внутрішнього оцінювання належить до компетенції вчителя. Поточне оцінювання є формувальним і здійснюється у процесі поурочного опрацювання тем. Вчитель визначає конкретні цілі навчання, способи й методи їх досягнення, а також прогнозує результати спільної діяльності. Учні мають бути ознайомлені з критеріями і процедурами оцінювання. Застосування на практиці таких процедур сприяє тому, що учень почуватиметься безпечно, спрямовує зусилля на результат, очікує оцінки від вчителя і порівнює її з власними прогнозами. Поточне оцінювання може відбуватися в усній чи письмовій формі, індивідуальному, груповому, фронтальному видах. Підсумкове оцінювання є тематичним та загальним (семестровим, річним). Тематичне оцінювання є кількісним результатом вивчення теми (розділу), середнім балом, виведеним із поточних оцінок та оцінок за практичні і контрольні роботи, навчальні проєкти, кількість і необхідність яких визначає вчитель. Семестрове оцінювання здійснюють за результатом тематичного, а річне – на основі семестрового.

Відповідно до програми експерименту авторськими колективами навчальних програм розробляється навчально-методичне забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки». На офіційному веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти створено сторінку «Природничі науки», на якій у рубриці навчально-методичне забезпечення є посилення на відповідні ресурси.

Ельміра СОКОЛОВА,
методист НМЛ
природничо-математичних
дисциплін Академії

Про підсумки проведення обласного конкурсу новітніх педагогічних ідей і виховних технологій

«Виховуємо патріотів України»

З 1 лютого по 30 квітня 2019 року в області проведено конкурс новітніх педагогічних ідей і виховних технологій «Виховуємо патріотів України». На конкурсні змагання представлено 154 творчі роботи (колективні й індивідуальні) від працівників освіти закладів загальної середньої освіти, дошкільної і позашкільної освіти, методичної служби управління, відділів освіти міських та районних рад, територіальних громад Дніпропетровщини.

Активну участь у конкурсі взяли педагоги закладів ЗСО – директори шкіл, заступники директорів з навчально-виховної роботи, педагоги-організатори, заступники директорів з виховної роботи, учителі початкових класів, історії, української мови та літератури, зарубіжної літератури, предмета «Захист Вітчизни», класні керівники переважної більшості регіонів області.

Самоухилились від участі в конкурсі працівники освіти міст Жовтих Вод, Тернівки та Криничанського, Петриківського, П'ятихатського, Солонянського, Широківського районів.

Позашкільна освіта у вищезазначеному конкурсі представлена Міським центром науково-технічної творчості м. Марганця, Апостолівським будинком дитячої творчості, Софіївським центром творчості, Томаківським будинком школяра.

Журі відзначає високий організаційно-методичний рівень проведення конкурсу управліннями, відділами освіти міст Вільногірська, Кам'янського, Павлограда, Першотравенська, Покрова, Новомосковська, Марганця, Синельниківського, Чумаківської сільської ради Дніпровського району, Межівської селищної ради Межівського району, Маломихайлівської сільської ради, Покровської районної ради, Славгородської, Раївської і Роздорської селищних рад Синельниківського району, Гейківської і Данилівської філій Криворізького району, Апостолівського, Верхньодніпровського, Магдалинівського, Новомосковського, Нікопольського, Петропавлівського районів, комунальної установи «Юр'ївський центр обслуговування закладів освіти».

Обласним оргкомітетом і журі розглянуто конкурсні матеріали за номінаціями: «Мій край – моя історія жива»; «Слово рідне, мово рідна»; «Герої – наші сучасники»; «Ми – українці, я і ти»; «Немає мудріших, як народ, учителів...».

Представлені на конкурс творчі роботи вчителів, педагогічних колективів закладів освіти області розкривають широкий спектр сучасних форм, методів, засобів, які сприяють активізації діяльності в національно-патріотичному

На виконання наказу КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» від 29.01.2019 року № 29 «Про проведення обласного конкурсу новітніх педагогічних ідей і виховних технологій «Виховуємо патріотів України» та з метою практичного впровадження основних положень «Концепції Нової української школи», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді», формування в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі міцнення країни, активної громадянської позиції.

вихованні дітей та учнівської молоді, посиленню моральної складової в загальній системі формування національної гідності, особистісних рис громадянина Української держави, успадкуванню духовних надбань українського народу, набуттю соціального досвіду, готовності до виконання громадянських обов'язків.

Оргкомітет і журі відзначають компетентнісний, продуманий підхід більшості учасників конкурсу у створенні авторських моделей патріотичного виховання учнів, головною тенденцією якого є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Пріоритетна роль серед виховних технологій належить інтерактивним формам і методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Найбільш поширені виховні технології у номінації «Мій край – моя історія жива» відтворено в дослідницько-пошукових, краєзнавчих матеріалах, які передбачають пізнання особливостей своєї «малої Батьківщини» – рідного міста, села, вулиці (С.С. Тернівська, Магдалинівська СЗШ; В.В. Крат, Шевченківський ЗЗСО Славгородської селищної ради; В.Г. Колесова, Чумаківський ЗЗСО; М.М. Шаповал, Володимирівська ЗШ Межівського району; В.В. Безверха, О.В. Грінько, СЗШ Миколаївської сільської ради Петропавлівського району; С.О. Пономаренко, Просяньська СЗШ Покровської районної ради; Г.М. Левада, О.Ю. Пономаренко, ЗЗСО № 8 Павлоградської міської ради та інш.). Цікаві краєзнавчі екскурсії, пізнавально-пошукова діяльність представлена матеріалами досвіду роботи історико-краєзнавчих гуртків, музеїв, фольклорно-краєзнавчих експедицій (Н.М. Бублейник, Л.С. Сокурченко, ЗЗСО № 28; НВК № 26 м. Кам'янського; В.В. Волок, Р.В. Петренко, Н.О. Дишора, СЗШ № 3 м. Синельниківського; Г.А. Лісниченко, НВК № 2 м. Покрова; А.В. Черничко,

В.І. Заскока, Ордо-Василівська СЗШ, Софіївський центр творчості Софіївського району; Є.В. Ісайкіна, Черкаська СЗШ Новомосковського району; А.А. Лях, Маломихайлівський НВК Покровського району).

У проектних виховних технологіях досліджуються сторінки історії рідних місць, описуються заходи-проекти пізнання істини, відбувається колективний пошук-дослідження (В.І. Мірошник, Вишневецький НВК Роздорської селищної ради; А.Г. Харламова, Циганівська СЗШ Раївської сільської ради; І.М. Чаманова, Г.І. Боровик, Вищитарасівська СЗШ; О.П. Аксаріна, Виводівська СЗШ Томаківського району; Л.М. Панасенко, Гаврилівська СЗШ Маломихайлівської сільської ради; С.О. Пономаренко, Просяньська СЗШ Покровської райдержадміністрації; Л.М. Макаренко, Олексіївська СЗШ Нікопольського району; М.М. Резнік, Софіївська СЗШ Гейківської філії Криворізького району; Г.В. Лукашевич, Водянська СЗШ Верхньодніпровського району; Г.А. Лісниченко, НВК № 2 м. Покрова; В.С. Скупинська, А.Л. Чепурко, Апостолівська СЗШ № 4). Варто відзначити при цьому: до краєзнавчих пошуків-досліджень долучаються і учні-старшокласники, вихованці Малої академії наук. Авторські дослідження вчителів: В.В. Суліменко «Український стоунхендж або Томаківський кромлек» (Томаківська СЗШ № 2); Т.О. Блажесівської «День партизанської слави у шкільному музеї» (Троїцька СЗШ Павлоградського району); Н.В. Пономаренко «Стан збереження козацької традиції у виконанні пісень» (СЗШ № 34 м. Кам'янського); О.В. Заболотньої «Зниклі села» (Томаківський будинок школяра); В.В. Крата «Кургани Синельниківщини» (Шевченківський ЗЗСО Славгородської селищної ради) мають ґрунтовні наукові засади і орієнтують своїх учнів на глибинне вивчення історії рідного краю.

Інтегровані виховні заходи патріотичного спрямування втілено у квестах (В.Ф. Бердникова, Кам'янська ЗШ Апостолівського району; Г.М. Прокopenко, Варварівський ЗЗСО

Славгородської селищної ради), методичних розвідках щодо історичних портретів видатних особистостей краю – Івана Сірка, Богдана Хмельницького, Дмитра Яворницького (С.В. Гаркуша, Капулівська СЗШ Нікопольського району; Л.І. Костира, ЗЗСО № 11 м. Павлограда), у розробках КТС, патріотичних ігор, екскурсій екологічними стежинами, фотожурналів, фотолaborаторій (Т.Т. Ахундова, СЗШ № 2 м. Новомосковська; О.О. Довбань, Мар'ївський НВК Магдалинівського району; Л.М. Сінгур, відділ освіти Петропавлівської райдержадміністрації).

Визначальною характеристикою національного патріотизму є володіння рідною мовою. Мовленнєва культура – дзеркало духовної культури людини. Творчі роботи учителів початкових класів, у номінації «Слово рідне, мово рідна» – це авторські розробки до Міжнародного дня рідної мови – проведення тижнів, декад української мови та літератури (Л.В. Бойко, ЗЗСО № 8 м. Кам'янського; С.І. Зінченко, Маломихайлівський НВК; Л.М. Полуріз, Юр'ївська СЗШ; С.С. Гнатюк, Н.П. Хилай, Магдалинівська СЗШ); літературно-музичних свят (М.В. Галаренко, Васильківська СЗШ № 2; М.М. Резнік, Є.А. Зверева, Софіївська СЗШ Гейківської філії; Л.П. Скиба, ЗЗСО № 142 м. Дніпра; В.А. Науменко, Новопідгороднянська СЗШ Межівської селищної ради; Л.О. Андрушко, Л.Г. Хорбенко, СЗШ № 2 м. Вільногірська).

Проблемно-діалогові, інтерактивні форми виявились найбільш поширеними у слові про мову. Серед них – мовознавчі вікторини, конкурси, ігри (гравікони), квести, КВК, святкові лінійки (О.О. Лісовенко, СЗШ № 16 м. Павлограда; Т.Г. Сапожнікова, О.О. Кірієнко, СЗШ № 2 м. Першотравенська; Т.О. Багатинова, І.Ю. Раєвська, НВК № 70, ЗЗСО № 142 м. Дніпра; Л.О. Польова, Софіївська СЗШ Гейківської філії; М.В. Харченко, А.А. Могила, Привовчанська СЗШ Троїцької сільської ради; Ю.М. Коляда, опорна СЗШ Софіївської селищної ради). Змістовно і цікаво представлено нетрадиційні

виховні заходи – учнівський інтерактивний театр «Словотраї» (О.Г. Криворотенко, Ганнівський НВК Верхньодніпровського району); мовознавче артполе, волонтерські соціальні проекти, інтелектуальні змагання (А.І. Чернявська, СЗШ № 3 м. Вільногірська; Я.Л. Курись, СЗШ № 29 м. Кам'янського; Т.В. Дудніченко, СЗШ № 3 м. Першотравенська). В усіх конкурсних розробках на тему рідної мови відчутна реальна зацікавленість і турбота авторів про розвиток української мови, збереження її краси й милозвучності, прагнення створити належні умови для оволодіння кожним учнем рідною, державною українською мовою.

Творчі роботи учителів у номінації «Герої – наші сучасники» – це зворушливі розповіді про людей високої патріотичної свідомості, загостреним почуттям вірності, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності України. Найбільш поширені педагогічні ідеї втілені у таких формах виховної роботи: патріотичне віче, мітинги, урочисті лінійки, естафети, вечори пам'яті, зустрічі (О.С. Макарова, Вільненський НВК Новомосковського району; Н.М. Шаповалова, СЗШ № 19 м. Павлограда; І.Л. Слайковський, І.В. Кобилюх, СЗШ № 8 м. Кам'янського; С.О. Пономаренко, Просяньська СЗШ Покровського району; І.С. Кухтін, Софіївська СЗШ; С.М. Бесценна, Степовий НВК Дніпровського району; О.А. Селєзнєва, Дубовиківська СЗШ Васильківського району; Л.В. Жук, Раївський НВК Синельниківського району; К.О. Пономарьова, Д.Є. Васильєва, М.М. Бадан, СЗШ № 1, 4, 5 м. Першотравенська; С.П. Біліченко, ЗЗСО № 142 м. Дніпра; Л.В. Ступка, Грушівська СЗШ Апостолівського району); проекти, квести, медіа-форуми (Л.О. Циганок, Вербківська ЗШ Вербківської селищної ради; О.В. Кавалер, Кам'янська СЗШ Червоногригорівської селищної ради Нікопольського району; О.Ю. Пожарська-Астрашанова, СЗШ № 31 м. Кам'янського; Т.А. Трибунська, Миколаївська СЗШ Петропавлівського району; Я.В. Довгань, Ю.І. Шиховцева, Роздорська СЗШ Синельниківського району); пошуково-дослідницькі проекти, музейна робота, участь у Всеукраїнських іграх патріотів «Сокил» («Джура»), в обласних заходах патріотичного спрямування (А.Т. Пастух, СЗШ № 6 м. Покрова; Ю.О. Ларченко, Хорошівська СЗШ Петропавлівського району; Т.Є. Човрі, СЗШ № 5 м. Вільногірська; Ю.А. Баглай, О.Е. Зімненко, Томаківська СЗШ № 1).

Далі – на стор. 20

Продовження. Початок на стор. 19

Обласний оргкомітет і журі конкурсу відзначають активну участь у виховних заходах керівників військової підготовки («Захист Вітчизни»), представників громадських організацій, волонтерів – про це свідчать матеріали творчих робіт, зокрема, у вищезазначеній номінації (В.І. Зіненко, Веселівська СЗШ Межівської селищної ради).

Успішність, результативність виховної роботи героїко-патріотичного спрямування в школі, у позашкільному навчальному закладі залежать від злагодженої роботи всього педагогічного колективу, його громадянської позиції, а також – від особливостей закладу освіти, умов його життєдіяльності та від того, наскільки обрані форми, технології виховних заходів співвідносяться з інтересами і ціннісними орієнтирами членів шкільного співтовариства.

Програмно-цільовий, інтегрований підхід, конкретно-історичний характер зображення подій, духовний зв'язок з батьківським краєм, любов до рідного дому, до рідної школи, рідної вулиці, міста, села, глибинні почуття національної гідності характеризують усі роботи, представлені в номінації «**Ми – українці, я і ти**». Серед описаних дієвих форм і сучасних технологій – учнівські форуми, спартакиади, шкільні учнівські об'єднання (пластові осередки), концептуальні програми патріотичного виховання, військово-патріотичні заходи, квести й воркшопи.

Журі відзначає належний змістовний і якісний рівень більшості конкурсних робіт, надісланих обласному оргкомітету. Доцільність, комплексність, системність і перспективність використання сучасних виховних технологій властива творчим розробкам таких авторів: О.Ф. Мельникова, Райпільська СЗШ Межівської селищної ради; М.О. Морозова, Міський центр науково-технічної творчості м. Марганця; О.Г. Корнілова, СЗШ № 7 м. Павлограда; О.П. Скряга, С.М. Соколова, Чорнявщинська СЗШ Юр'ївського району; А.В. Черничко, Ордо-Василівська СЗШ Софіївського району; С.А. Вербицький, Зорянський ЗЗСО Чумаківської сільської ради; І.С. Бірюк, СЗШ № 4 м. Першотравенська; К.О. Скиба, СЗШ, Магдалинівського району; О.П. Киричок, Привовчанська СЗШ Троїцької сільської ради; М.В. Єрмолаєва, А.П. Махінко, загальноосвітній ліцей м. Покрова; А.С. Кібка, Л.О. Плоха, ЗДО «Буратіно» Чумаківської сільської ради; М.О. Киришкіна, СЗШ № 6 м. Дніпра; А.Г. Ткаченко, Покровська ЗШ Нікопольського району.

Педагогічна наука, практична діяльність учасників

конкурсу в номінації «**Немає мудріших, як народ, учителів**» переконує в глибинному значенні поняття «дитиноцентризм» і в тому, що первинний стан патріотизму, патріотичний досвід кожна дитина здобуває спонтанно: природно і непомітно зникає до оточуючого середовища, рідного слова, побуту і традицій свого народу. Ці фактори у поєднанні з культурно-освітніми формують базову психологічну прихильність людини до своєї нації, залучають до її духовних скарбів. Рефлексивний, духовно осмислений патріотизм поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів.

Сценарні розробки, майстер-класи, народознавчі збірники виховних заходів, проекти і квести, результати дослідницько-пошукової роботи представлені на конкурс досвідченими і молодими педагогами: А.В. Величко, Томаківська СЗШ № 2; Я.Л. Курись, СЗШ № 29 м. Кам'янського; Л.І. Клименко, Миколаївське НВО Новомосковського району; Л.М. Могильною, Апостолівський будинок дитячої творчості; Г.В. Дубовиченко, Вишневецький НВК Синельниківського району; А.П. Онищенко, Придніпровська СЗШ Нікопольського району; Т.В. Череп, І.Л. Чернокурченко, загальноосвітній ліцей, НВК № 2 м. Покрова; Т.Ф. Величко, Роздорська СЗШ Синельниківського району; Н.А. Цукановою, СЗШ с. Молодіжного Царичанського району; В.М. Ставицькою, С.О. Пономаренком, Проснянська СЗШ Покровського району.

В цілому, обласний конкурс новітніх педагогічних ідей і виховних технологій «Виховуємо патріотів України» засвідчує зростання професійної мобільності учителів у створенні та впровадженні інноваційних методів, прийомів, засобів патріотичного виховання юного покоління. Результативність роботи – у діяльнісному підході, у стимулюванні розвитку самоорганізації, самоврядування, самоактивності, творчості, самостійності дітей та учнівської молоді, в усвідомленні ними патріотичних світоглядних орієнтирів як основи життєвого вибору, громадянського самовизначення в умовах становлення Нової української школи, сучасного українського суспільства.

Світлана ГАВРИЛЮК, заступник директора обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Академії;

Тетяна РИГА, методист навчально-методичної лабораторії інноваційної діяльності в освіті Академії

Упровадження універсальної десятикової класифікації в практику роботи бібліотек закладів ЗСО

22 березня 2017 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації». Згідно з нею Універсальна десятикова класифікація (УДК) стає єдиною класифікаційною системою для застосування в бібліотеках усіх типів і видів. Упровадження УДК у бібліотеках закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти є однією з умов модернізації діяльності, зокрема з максимального розкриття фондів, удосконалення інформаційно-бібліографічної роботи, поліпшення обслуговування користувачів тощо.

Творчий колектив ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського розробив методичні рекомендації «Упровадження Універсальної десятикової класифікації» в практику роботи бібліотек закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти». Методичні рекомендації надруковані у науково-методичному часописі «Шкільна бібліотека плюс» № 13-14 (липень 2018 р.) та № 15-16 (серпень 2018 р.).

Згідно рекомендацій ДНПБ України як головного методичного центру мережі освітянських бібліотек МОН України на НАПН України бібліотекам ЗСО необхідно:

- Підготувати наказ про впровадження УДК у школі, що і буде офіційним стартом цієї роботи.

- Створити або оновити комісію для роботи з фондом бібліотеки.

- Підготувати план упровадження УДК, залежно від особливостей кожної бібліотеки. Структура і зміст плану можуть змінюватися, але він має відбивати основні напрями роботи.

- Проаналізувати стан бібліотечного фонду, переглянути фонд бібліотеки: очистити його від застарілих, зношених, дублетних і непрофільних документів, виявити літературу, що не користується читацьким попитом.

- Проаналізувати існуючі каталоги та картотеки, у разі потреби визначити характер і обсяг редагування.

- Скласти власні робочі таблиці класифікування (РТК) за УДК. Тобто кожна бібліотека з урахуванням своєї специфіки, обсягу й складу фонду, читацького контингенту тощо визначить, які індекси слід застосовувати під час розстановки каталогу, а які у систематичних каталогах (картотеках).

- Внести зміни до організаційних і облікових документів шкільних бібліотек, а саме: щоденник роботи бібліотеки, книга сумарного обліку (КСО). Для цього у відповідних графах потрібно зазначити індекси УДК замість ББК. У разі застосування автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи, слід внести зміни в програмне середовище для формування вихідних форм і звітів.

- Розрахувати бюджет робочого часу на процеси, пов'язані з переходом на УДК. У плані зазначають обсяг і терміни виконання в бібліотеці робіт усіх видів, виходячи з норм часу.

В Україні для систематизації документів необхідно використовувати такі таблиці УДК:

1. Універсальна десятикова класифікація (УДК): Алфавітно-предметний покажчик (зведений) / підгот. вид.: М.Й. Ахвердова та

ін.; Держ. наук. установа «Кн. палата України імені Івана Федорова». – Київ: Кн. палата України, 2017. – 904 с.

2. Універсальна десятикова класифікація (УДК): Допоміжні та основна таблиці: (станом на 2011 р.); пер. з англ. / підгот. вид.: М.Й. Ахвердова та ін.; Держ. наук. установа «Кн. палата України імені Івана Федорова». – Київ: Кн. палата України, 2017. – 1096 с.

3. Таблиця відповідності скорочених варіантів УДК і ББК: зі змін та доповн. до УДК станом на 2011 р., ББК – на 1997 р. / [уклад.: М.Й. Ахвердова та ін]; Держ. наук. установа «Кн. палата України імені Івана Федорова». – 5-те вид., доп. перероб. – Київ: Кн. палата України, 2014. – 48 с.

4. Таблиця зіставлення індексів ББК і УДК: ББК станом на 1997 р., УДК – на 2011 р. [уклад.: М.Й. Ахвердова та ін]; Держ. наук. установа «Кн. палата України імені Івана Федорова». – Київ: Кн. палата України, 2017. – 84 с.

Зауважу що УДК заснована на таблицях за ієрархічним принципом поділу від загального до конкретного з використанням цифрового десятикового коду.

Єва ГОНІК, директор обласного наукового бібліотечно-інформаційного центру Академії

Хроніка подій

У липні

Проведено:

– урочистості в закладах П(ПТ)О з нагоди посвяти випускників у молодих робітників підприємств;
– моніторинги та видано буклет «Профтехосвіта Дніпропетровщини 2018-2019: результати роботи»;
– моніторинг результатів ДПА, державної кваліфікаційної атестації та участі учнів ЗП(ПТ)О області в ЗНО з загальноосвітніх предметів у 2019 р.;

– методичний супровід розробки та погодження робочих навчальних планів, освітніх програм на контингент здобувачів освіти у 2019-2020 н. р.

Відкрито:

– молодіжний центр на базі Дніпровського центру професійно-технічної освіти;
– навчально-практичний центр «Територія професійних компетентностей «POLIMIN HUB» за підтримки ТОВ «Фомальгаут-Полімін» на базі Криворізького центру підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі.

Видано:

– наказ Департаменту освіти і науки облдержадміністрації з організації дуальної форми навчання з 1 вересня 2019 року в 21 ЗП(ПТ)О спільно з 27 підприємствами за галузями: зварювальне виробництво, енергетична галузь, залізничний транспорт, автотранспорт, вугільно- та гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, ресторанний сервіс, машинобудування, металургійне виробництво, монтажне-складальне виробництво (будівництво);

– збірник інформаційно-аналітичних матеріалів «Профтехосвіта Дніпропетровщини: 2018-2019 н. р.»;
– інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності П(ПТ)О області у 2018-2019 н. р.;

– банк електронних навчальних ресурсів на допомогу викладачам і майстрам в/н з упровадження компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників за професіями сільськогосподарського напрямку.

Отримано:

– сертифікат на суму 80 тис. грн від ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» на реалізацію проекту «Медіаосвітний центр»;

– міні-грант Західно-Донбаським професійним ліцеєм за проектом «50 відтінків майбутнього».

Взято участь в обговоренні проектів нових нормативних документів стосовно децентралізації управління професійної (професійно-технічної) освітою та організації дуальної форми навчання.

Працевлаштовано 9984 особи випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти області.

Віктор ВАСИЛИНЕНКО, директор

Навчально-методичного центру

ПТО у Дніпропетровській області

Забезпечення кадрами виробничих секторів економіки та сфери побуту

Важливу роль у виконанні стратегічного завдання забезпечення кадрами виробничих секторів економіки та сфери побуту відіграє система професійної (професійно-технічної) освіти, яка органічно пов'язана із суспільним виробництвом і покликана відтворювати трудові ресурси регіону.

Станом на 1 липня 2019 року П(ПТ)О Дніпропетровщини охоплює 242 заклади професійної (професійно-технічної) освіти всіх рівнів атестації та підпорядкування.

Мережа державних ЗП(ПТ)О II-III рівнів атестації порівняно з минулим роком не змінилась і налічує 58 закладів (в тому числі 5 навчальних центрів при кримінально-виконавчих установах закритого типу), в яких навчається 21120 учнів та 1330 слухачів, що здобувають освітньо-кваліфікаційні рівні «кваліфікований робітник» та «молодший спеціаліст» за регіональним та державним замовленням. Разом з робітничою професією 63 % учнів отримують повну загальну середню освіту.

Підготовка робітничих кадрів у минулому навчальному році здійснювалась за 208 професіями за галузями:

- сільське господарство, транспорт – 27 професій;
- промисловість – 64 професії;
- будівництво – 47 професій;
- сфера послуг – 58 професій;
- загальні для всіх галузей економіки – 12 професій.

За галузевим спрямуванням зростає доля професій побуту й легкої промисловості. Окрім того, на замовлення обласного центру зайнятості ЗП(ПТ)О щорічно забезпечують професійно-технічне навчання та перепідготовку до 700 осіб із числа дорослого, у тому числі тимчасово незайнятого населення.

Серед здобувачів П(ПТ)О – 1185 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, 174 – з особливими потребами.

Збільшився показник працевлаштування випускників ЗП(ПТ)О: як первинної професійної підготовки (ППП), так і слухачів професійно-технічного навчання (ПТН), перепідготовки (ПрП) та підвищення кваліфікації (ПК): ППП: 2017 рік – 87,4 %, 2018 рік – 89,6 %; ПТН, ПрП, ПК: 2017 рік – 80,3 %, 2018 рік – 83,2 %.

Здобувачам освіти ЗП(ПТ)О, які в 2019 році завершували здобуття повної загальної середньої освіти, результати зовнішнього незалежного оцінювання зараховувались як результати державної підсумкової атестації з української мови, а також із математики або історії України (за вибором учня). Всього було зареєстровано 3848 осіб з 53 ЗП(ПТ)О, що становить 99,23 % від кількості здобувачів освіти.

Освітній процес забезпечували 2694 працівники.

Проведена організаційна робота органів управління П(ПТ)О, методичною службою області та керівниками ЗП(ПТ)О у відповідності до існуючої законодавчої та нормативної бази забезпечила реалізацію можливостей закладів освіти і побажань випускників загальноосвітньої школи.

Реагуючи на вимоги ринку праці, область була розробником стандарту з професії «Вальцювальник стану холодного прокату труб», розпочато роботу з розроблення стандартів П(ПТ)О

з професій «Монтажник-складальник метало-пластикових конструкцій», «Обмотувальник елементів електричних машин», «Пресувальник гарячих труб».

З вересня 2018 року з 28 професій запроваджено нові стандарти на модульно-компетентністному підході. Наприкінці 2018-2019 н. р. завершено роботу з розробки орієнтовних освітніх програм і робочих навчальних планів за 12 новими стандартами.

Підвищенню рівня професійної підготовки трудового потенціалу, популяризації робітничих професій сприяли всеукраїнські та обласні конкурси фахової майстерності серед здобувачів освіти, олімпіади з предметів професійно-теоретичного циклу та загальноосвітніх предметів, освітянські виставки тощо. За результатами:

- отримано 5 рейтингове місце в командному загальному заліку змагань за сімома компетенціями у Всеукраїнському конкурсі професійної майстерності WorldSkills Ukraine 2018;
- педагоги та учні ЗП(ПТ)О ставали переможцями та посідали призові місця у галузевих всеукраїнських конкурсах професійної майстерності;
- результати роботи двох експериментальних майданчиків визнані НАПН України позитивними і рекомендовані до впровадження в Україні;
- стали переможцями міжнародного фестивалю з кулінарного та кондитерського мистецтва «BESTCookFEST-2018» та Міжнародних конкурсів «Бобер», «Кенгуру», «Левеня»;
- НМЦ ПТО посів І місце у Всеукраїнському конкурсі сайтів закладів освіти в номінації «Вебметричний рейтинг»;
- отримали золоті та срібні медалі у Х Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2019» і Х Міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті».

Реалізовано тренінгову програму «Гранти як ресурс розвитку ЗП(ПТ)О», в якій взяли участь 13 навчальних закладів. Розроблено та впроваджено дистанційний курс за темою «Написання проектної заявки» і методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах. У конкурсах на отримання грантів змогли 10 закладів освіти.

Робота з підвищення якості підготовки трудових ресурсів здійснюється через навчально-практичні центри галузевого спрямування, які є структурними підрозділами ЗП(ПТ)О, де учні та слухачі здобувають практичні навички роботи за сучасними виробничими технологіями із застосуванням новітніх матеріалів, обладнання, інструменту у відповідних галузях економіки.

Нині в 16 ЗП(ПТ)О області функціонують 28 НПЦ, з яких 5 створено за кошти державного бюджету (три відкрито у 2018-2019 н. р.). Загальний контингент в НПЦ складає 4204 особи, з них 2686 учнів навчаються за професіями, які є базовими для НПЦ.

На базі НПЦ у минулому році пройшли підготовку 1877 учнів ЗП(ПТ)О, перепідготовку, підвищення кваліфікації – 700 педпрацівників та інших осіб. Для зміцнення навчально-виробничої бази ЗП(ПТ)О, на базі яких створено НПЦ, отримано 740,2 тис. грн.

Завдяки запровадженню в управлінні та функціонуванні закладів П(ПТ)О державно-приватного партнерства, взаємодії з органами місцевого самоврядування

створено: виробничу дільницю компанії SILTEK, навчально-практичну дільницю для підготовки робітничих кадрів ДТЕК і професійний хаб підготовки фахівців будівельного напрямку за підтримки компанії POLIMIN та інші.

У 12 ЗП(ПТ)О області з 19 підприємствами реалізовується Всеукраїнський експеримент з упровадження дуальної форми освіти для підготовки робітничих кадрів по 15-ти професіям за галузями: електротехнічне виробництво, залізничний транспорт, автотранспорт, гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, громадське харчування.

Спільно із Дніпровською академією неперервної освіти в рамках інноваційного проекту «STEM-освіта на Дніпрі» в 2018 року започатковано лабораторію «STEM-освіта в дії», в якій взяли участь здобувачі освіти з 30 ЗП(ПТ)О та 22 закладів середньої освіти.

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» виділені кошти на створення медіа-освітнього центру, що забезпечуватиме оперативне інформування педагогів ЗП(ПТ)О про нові технології виробництва і роботодавців про ресурси П(ПТ)О регіону.

До того ж, залишаються проблеми підготовки кваліфікованих робітничих кадрів для потреб товаровиробників області.

Зменшується доля здобувачів освіти ЗП(ПТ)О на базі повної загальної середньої освіти (ПЗСО): 2017 рік – 43,0 %, 2018 рік – 38,8 % та зростає доля здобувачів освіти базової загальної середньої освіти (БЗСО): 2017 рік – 51,8 %, 2018 рік – 56,3 %.

Зменшується питома вага випускників шкіл, які продовжують навчання в ЗП(ПТ)О: на базі БЗСО: 2017 рік – 21 %, 2018 рік – 19,7 %; на базі ПЗСО: 2017 рік – 29 %, 2019 рік – 26 %.

Моніторинг ДПА та ЗНО засвідчує зниження якості навчальних досягнень учнів з математики (на 18 % нижча від рівня знань БЗСО), з української мови (на 26,8 %), з історії України (на 17,8 %). Результати показали, що 51 % учнів ЗП(ПТ)О не склали ДПА у формі ЗНО з математики, 60 % – з української мови та 8 % – з історії України, отримавши 1-3 бали за дванадцятибальною системою оцінювання.

Скорочується кількість майстрів виробничого навчання, викладачів загальноосвітніх дисциплін. Відбувається «старіння» кадрів. Більша доля серед працюючих педагогів приходить на осіб віком від 40 років. Значно зменшилась кількість педагогів віком до 30 років. Брак педагогів на кінець 2018 року становив 185 осіб.

Перелічене свідчить, що минулий навчальний рік був багатий на досягнення та появу значної кількості проблем, особливо в організації змісту П(ПТ)О.

Все зазначене зобов'язує органи управління П(ПТ)О, методичну службу, колективи закладів освіти передбачити в планах роботи на 2019-2020 н. р. коригування управлінських та практичних дій, зорієнтованих на покращення якості підготовки фахівців для економіки регіону.

Віктор ВАСИЛИНЕНКО,
директор НМЦ
професійно-технічної освіти
у Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ В П(ПТ)О

Ознакою сучасної П(ПТ)О є переорієнтація на європейські підходи до навчання майбутніх робітників. Суттєвим впливовим фактором є зміни в алгоритмі до формувань завдань державних ЗП(ПТ)О. Сьогодні вони орієнтовані на виконання завдань державного та регіонального замовлень з відповідними рівнями фінансування.

Формування і втілення державної політики у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, розвитку професійної освіти на обласному рівні відбувається на підставі нормативно-правових актів Уряду України та Дніпропетровської облдержадміністрації.

В Україні зведений обсяг фінансування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних і робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2019 р. складає близько 34,6 млрд грн, з них: на підготовку робітничих кадрів – майже 496,9 млн грн.

Урядом України в 2016 році схвалено «Методичні рекомендації щодо формування регіонального замовлення на підготовку фахівців і робітничих кадрів», запроваджено єдиний підхід до формування регіонального замовлення та визначено шляхи взаємодії місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Кабінет Міністрів України постановою від 16.11.2016 № 818 затвердив перелік 19 професій загальнодержавного значення, які фінансуються з державного бюджету. В лютому 2018 року постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 95 перелік доповнено ще 6 професіями.

На підставі цих нормативно-правових документів сформовані пропозиції ЗП(ПТ)О щодо обсягу державного та регіонального замовлення на підготовку кадрів в 2019 році, які розглянуті та узгоджені на обласній раді стейкхолдерів і затверджені наказом департаменту освіти і науки облдержадміністрації від 22.03.2019 № 171 в обсязі на підготовку:

– кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів по 42 ЗП(ПТ)О (без закладів освіти м. Дніпра) – 6504 особи;

– кваліфікованих робітників за державним і регіональним замовленням (інтегровані професії) по 16 ЗП(ПТ)О (без закладів освіти м. Дніпра) – 615 осіб;

– кваліфікованих робітників за регіональним замовленням (м. Дніпро) – 1893 особи.

Розпочатий в 2017 році експеримент з запровадженням елементів дуальної форми на базі одного ЗП(ПТ)О з гірничої професії, в минулому навчальному році поширився на

12 ЗП(ПТ)О і 19 підприємств з 15 професій.

На 2019-2020 н. р. заплановано співпрацю з запровадження елементів дуальної форми навчання 21 ЗП(ПТ)О з 27 підприємствами.

Співпраця з Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини дала можливість пізнати досвід Німеччини з дуальної освіти, майже вдвічі збільшити кількість закладів освіти та підприємств з запровадження дуальної форми здобуття освіти, підготувати тренерів із числа фахівців підприємств області, провести анкетування 155 підприємств. Результати анкетування повинні стати дороговказом на подальшу роботу з удосконалення підготовки робітничих кадрів, запровадження навчання за новою формою. Перспектива – у недалекому майбутньому всі заклади освіти будуть працювати за такою системою.

Значні зміни необхідно реалізовувати педагогам в осучасненні змісту навчання майбутніх робітників. Оновлення змісту професійної освіти неможливе без запровадження державних професійних стандартів освіти, які базуються на рівнях компетенції, розроблених роботодавцями, та реалізації нових навчальних планів із загальноосвітньої підготовки.

З 1 вересня 2019 року у ЗП(ПТ)О в області впроваджуються в освітній процес нові стандарти на компетентній основі з 64 професій. Для належної організації освітнього процесу необхідно розробляти, погоджувати та затверджувати в установленому порядку робочі навчальні плани з професій, за якими здійснюватиметься підготовка кваліфікованих робітників у 2019-2020 н. р. Робочі навчальні плани повинні нести необхідну інформацію здобувачу освіти з опанування певної компетенції.

Основне завдання професійно-технічного навчання полягає у тому, щоб навчити здобувачів освіти новим професіям, надати їм знання останніх досягнень науки і техніки, передового виробничого досвіду, навчити застосовувати не лише отримані теоретичні знання, вміння та практичні навички. Сучасним робітникам необхідні не лише спеціальні знання, вміння та навички, а й глибокі загальноосвітні знання. Саме тому, важливим принципом організації навчання у ЗП(ПТ)О стає забезпечення оптимального поєднання професійно-технічного і загальноосвітнього циклів.

У ЗП(ПТ)О області необхідно продовжити здійснювати навчання з масових професій, що є в переліку гостродефіцитних

на ринку праці області. А також з немасових, але дуже потрібних професій металургійної галузі, промисловості, сфери послуг.

Приведення рівня кваліфікації робітничих професій до європейських стандартів можливо здійснювати шляхом підготовки кваліфікованих робітників за укрупненими професіями (опоряджувальник будівельний, зварник, верстатник широкого профілю, робітник фермерського господарства, майстер ресторанного обслуговування тощо).

Зважаючи на зростання вимог до якості робочої сили та зменшення дисбалансу на ринку праці в новому навчальному році закладам освіти необхідно запроваджувати нові інтеграції професій, за якими розробляються сучасні стандарти П(ПТ)О: монтажник системи утеплення будівель, монтажник світло-прозорих і вентиляційних фасадів, слюсар-монтажник технологічних трубопроводів, слюсар будівельний з виготовлення вузлів трубопроводних систем, покрівельник будівельний, робітник фермерського господарства, оператор телекомунікаційних послуг, монтажник-складальник алюмінієвих конструкцій, монтажник-складальник метало-пластикових конструкцій, фахівець з інформаційної безпеки, розробник програмного забезпечення – спеціаліст в ІТ-галузі тощо.

Сьогодні потрібні сучасні мобільні працівники, які мають декілька спеціалізацій. Наприклад, сьогодні професія «Опоряджувальник будівельний», – це і лицювальник, і плиточник, і маляр, і штукатур. Укрупнена професія «Майстер готельного обслуговування» має професійні складові: консьєрж готельного комплексу, портье, стюард, черговий по поверху (готелю, кемпінгу, пансіонату), оператор з диспетчерського обслуговування ліфтів. Майстер ресторанного обслуговування об'єднує в собі офіціанта, бармена, буфетника, готувача коктейлів, готувача напоїв. Авторемонтник – це вже майстер з діагностики та налагодження електронного устаткування автомобільних засобів, рихтувальник кузовів, слюсар з паливної апаратури, слюсар з ремонту автомобілів, слюсар-електрик з ремонту

електроустаткування, слюсар-ремонтник.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку системи професійно-технічної освіти України є впровадження інноваційних педагогічних і виробничих технологій, оновлення змісту професійно-технічної освіти, які реалізуються у нових типах навчальних закладів.

Запровадження використання навчальних елементів у формі навчально-практичних центрів нових технологій дає можливість здійснювати підготовку, перепідготовку, підвищення

кваліфікації, майстрів виробничого навчання, учнів за новими технологіями із застосуванням нових матеріалів, обладнання тощо.

В області функціонують 28 НПЦ. Наказом Міністерства освіти і науки України від 26.02.2019 № 266 затверджено перелік ЗП(ПТ)О, на базі яких будуть створені НПЦ за рахунок державного бюджету у 2019 році, в тому числі – 2 НПЦ в нашій області на базі: Дніпровського центру професійно-технічної освіти (з професій: слюсар-ремонтник, слюсар-інструментальник, слюсар з механоскладальних робіт, слюсар з ремонту дорожньо-будівельних машин і тракторів, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування з орієнтовною вартістю обладнання 266 тис. грн); Криворізького центру підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі (монтажник системи утеплення будівель з орієнтовною вартістю обладнання 266 тис. грн).

Існуючі та новостворені НПЦ повинні стати осередком для потреб усіх закладів освіти, а також працюючих на виробництві.

Значну роль у ПТО відіграють всеукраїнські експериментальні технічні майданчики, які створюються з метою апробації новітніх інноваційних педагогічних технологій у навчальному процесі, перевіряється ефективність концепції нового змісту освіти, нові організаційні форми та методи навчання й виховання. У новому навчальному році на базі ЗП(ПТ)О продовжують працювати 2 всеукраїнські педагогічні майданчики Національної академії педагогічних наук України.

У новому навчальному році планується продовжити реалізацію перспективних напрямків роботи щодо:

- подальшої роботи з участі у розробці законодавчої та нормативної бази;
- розширення кола та включення до співпраці представників громадських формувань;
- забезпечення постійної взаємодії із соціальними партнерами з урахуванням динаміки змін на ринку праці; активізації роботи консультативних та наглядових рад за галузевим спрямуванням;
- активізації діяльності навчальних закладів щодо зміцнення навчально-матеріальної бази кабінетів, лабораторій, майстерень згідно вимог державних стандартів професійно-технічної освіти через участь у проєктах та грантових програмах;
- продовження роботи щодо створення у ЗП(ПТ)О належних умов організації дуальної форми здобуття освіти та запровадження вхідного контролю;
- удосконалення системи виявлення і відбору обдарованої молоді; розвитку творчих здібностей учнів шляхом організації олімпіад, конкурсів фахової майстерності, науково-дослідницької роботи, турнірів тощо;
- налагодження дієвого методичного супроводу підготовки учнів та майстрів виробничого навчання для участі в конкурсах;
- забезпечення дієвої роботи органів учнівського самоврядування, активізації співпраці з громадськими організаціями, залучення учнівської молоді до участі у соціально значущих програмах і проєктах;
- подальшої роботи з організації та проведення тренінгів для педагогічних працівників ЗП(ПТ)О області;
- забезпечення ефективного використання у навчальному процесі електронних, мультимедійних, програмно-педагогічних засобів навчання; стимулювання діяльності педагогічних працівників щодо створення ППЗ навчання;
- подальшої роботи зі створення віртуальних середовищ кожним методом з метою якісного розповсюдження інформації тачасного спілкування методистів з педагогами;
- системної організації майстер-класів з представниками сучасних виробництв для майстрів виробничого навчання та викладачів ЗП(ПТ)О з видачею відповідних сертифікатів від відомих в Україні фірм і підприємств;
- посилення роботи з професійної орієнтації молоді; забезпечення проведення таких заходів спільно з роботодавцями, місцевими органами виконавчої влади, представниками громадськості.

Сергій ФЕДОРЕНКО,
методист НМЦ ПТО

Розвиток учнівського самоврядування

Сучасний ринок праці диктує свої умови: якість професійно-практичної підготовки кваліфікованого робітника повинна відповідати не тільки вимогам освітніх стандартів, а й потребам суспільства та замовників робітничих кадрів.

Крім упровадження в освітній процес нових інноваційних технологій, співпрацю закладів освіти з роботодавцями, вивчення ринку праці, пошук інноваційних шляхів соціального партнерства, налагодження тісних взаємозв'язків, велике значення відіграє формування свідомої, активної позиції, зміни ставлення до виконання завдань виробництва.

У рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні, проекту «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини» за сприяння Міністерства молоді і спорту України у 2018 році проведено конкурс найкращих практик молодіжної політики в Україні.

На конкурс було подано 173 практики майже з усіх областей України, що на 73 % більше в порівнянні з 2017 роком. Другий рік поспіль Дніпропетровщина зберігає лідерство щодо кількості поданих проектів (21 проект – 12 % від загальної кількості), що вдвічі більше, ніж у 2017-2018 н. р.

Профтехосвіту Дніпропетровщини представив ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти» проектом «Професійні заклади освіти відкривають таланти», авторами якого є викладач правознавства

Сергій Гордієнко і соціальний педагог Дарина Незнайко.

Результатом упровадження проекту в життя є включення до складу молодіжної ради міста Дніпра представників учнівського самоврядування ДЦПТО та створення молодіжного центру на базі трьох об'єднаних територіальних громад і закладу освіти.

Важливим кроком на шляху відкриття першого в області молодіжного центру для представників П(ПТ)О стало створення в 2017 році молодіжної ради при директорів О.І. Стрильці, яким було надано небачені раніше повноваження. Рада стала не тільки консультативно-дорадчим органом, а й інструментом безпосереднього впливу молоді на рішення адміністрації.

Головним завданням, яке поставила перед собою рада – стало подолання уявної «відстані» між педагогами та здобувачами освіти. У рамках реалізації цілей сталого розвитку до 2030 року рада обрала складну мету підняти престижність отримання П(ПТ)О на прикладі ДЦПТО, надати доступ до освіти представникам сільської місцевості, молоді з кризових сімей.

Після реалізації проекту «Професійні заклади освіти відкривають таланти» роботу молодіжної ради було оцінено в рамках конкурсу «Кращі практики молодіжної роботи 2018» й вона увійшла до Каталогу кращих практик, а її представники долучились до Всеукраїнської програми молодіжної роботи.

Отримавши відзнаки та впевнившись у тому, що обрано

правильний курс, представники учнівської молоді вирішили створити на базі ДЦПТО молодіжний центр для представників ЗП(ПТ)О, де б здобувачі освіти могли поширювати свій досвід. Так було започатковано відкриття молодіжного центру.

Завдяки Дніпровській міській раді, а саме, – проекту громадських ініціатив «Бюджет участі Дніпро – 2018», безпосередньої підтримки меценатів і спонсорів різних інституцій щодо реалізації молодіжних цільових програм, популяризувати здоровий спосіб життя як єдино правильний в умовах урбанізації та інформатизації; упровадити новітні стандарти якості у сфері освіти молоді; популяризувати відвідування здобувачами освіти заходів спортивно-виховного спрямування; створити осередки розвитку неформальної освіти з метою професійної орієнтації молоді; забезпечити необхідні умови для розвитку молодіжних організацій і центрів розвитку; активізувати інвестиційну діяльність у сфері реалізації молодіжної політики; забезпечити механізми для розвитку й раціонального використання творчого потенціалу молоді; створити необхідні умови для залучення молоді до участі в міжнародних проєктах; забезпечити підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності молоді; створити умови для залучення дослідницьких установ до моніторингу та коригування молодіжних цільових програм.

26 червня 2019 року відбулося відкриття першого у професійній освіті області регіонального молодіжного центру професійних закладів освіти – «Advanced worker».

Молодіжний центр – став відкритим для всіх закладів освіти м. Дніпра та області майданчиком обміну досвідом між колективом ДЦПТО із упровадження сучасних підходів та отримання професійних навичок. Приклад молоді і педагогів ДЦПТО має стати одним з пріоритетів кожного закладу освіти в новому навчальному році щодо створення в ЗП(ПТ)О середовища, у якому права кожного здобувача освіти будуть дотримуватись. У молоді закладу

освіти є можливість у повній мірі розкрити свій потенціал у професійному навчанні та власному житті.

Для подальшого розвитку у реалізації молодіжних цільових програм доцільно зробити такі кроки: посилити політику, спрямовану на забезпечення молоді необхідними умовами для їх фізичного і морального розвитку; поживити співпрацю різних інституцій щодо реалізації молодіжних цільових програм; популяризувати здоровий спосіб життя як єдино правильний в умовах урбанізації та інформатизації; упровадити новітні стандарти якості у сфері освіти молоді; популяризувати відвідування здобувачами освіти заходів спортивно-виховного спрямування; створити осередки розвитку неформальної освіти з метою професійної орієнтації молоді; забезпечити необхідні умови для розвитку молодіжних організацій і центрів розвитку; активізувати інвестиційну діяльність у сфері реалізації молодіжної політики; забезпечити механізми для розвитку й раціонального використання творчого потенціалу молоді; створити необхідні умови для залучення молоді до участі в міжнародних проєктах; забезпечити підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності молоді; створити умови для залучення дослідницьких установ до моніторингу та коригування молодіжних цільових програм.

Алла ВАЩЕНКО,
методист НМЦ ПТО

Знакові події П(ПТ)О

Дніпропетровщини в 2018-2019 н. р.

1. Відкрито 3 навчально-практичних центри нових технологій з механічної обробки металів, електротехнічних професій і професій зварювального виробництва.

2. Реалізується Всеукраїнський експеримент з упровадження дуальної форми освіти для підготовки робітничих кадрів по 15 професіям за галузями: електротехнічне виробництво, залізничний транспорт, автотранспорт, гірничодобувна промисловість, швейне виробництво, громадське харчування у 12 ЗП(ПТ)О області з 19 підприємствами.

3. Реалізовано можливість П(ПТ)О брати участь у міжнародних, всеукраїнських та обласних конкурсах фахової майстерності, олімпіадах із загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу, освітянських виставках, що сприяло підвищенню рівня професійної підготовки здобувачів освіти та педагогів, популяризації робітничих професій.

4. Результати роботи двох експериментальних майданчиків визнані НАПН України позитивними і рекомендовані до впровадження на рівні України.

5. На базі ЗП(ПТ)О продовжують працювати 2 всеукраїнські педагогічні майданчики Національної академії педагогічних наук України.

6. Завдяки запровадженню в управлінні та функціонуванні закладів П(ПТ)О державно-приватного партнерства, взаємодії із органами місцевого самоврядування створено: виробничу дільницю компанії SILTEK, навчально-практичну дільницю для підготовки робітничих кадрів ДТЕК і професійний хаб підготовки фахівців будівельного напрямку за підтримки компанії POLIMIN та інші.

7. Спільно із Дніпровською академією неперервної освіти в рамках інноваційного проєкту «STEM-освіта на Дніпрі» в 2018 році започатковано лабораторію «STEM-освіта в дії», у якій взяли участь здобувачі освіти з 30 ЗП(ПТ)О та 22 закладів середньої освіти.

8. Отримано сертифікат на 80 тис грн від ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на створення медіа-освітнього центру, який буде забезпечувати оперативне інформування педагогів ЗП(ПТ)О про нові технології виробництва та роботодавців про ресурси П(ПТ)О регіону.

9. Відкрито 6 центрів професійної кар'єри.

10. Реагуючи на вимоги ринку праці, розроблено стандарт з професії «Вальцювальник стану холодного прокату труб» та розпочато роботу з розроблення стандартів П(ПТ)О з професій «Монтажник-складальник метало-пластикових конструкцій», «Обмотувальник елементів електричних машин», «Пресувальник гарячих труб».

11. Запроваджено нові стандарти на модульно-компетентнісному підході з 28 професій. Завершено роботу із розробки орієнтовних освітніх програм та робочих навчальних планів за 12 новими стандартами.

12. Три засоби навчання отримали гриф Міністерства освіти і науки України та рекомендовані до розповсюдження серед ЗП(ПТ)О України.

13. Розроблено пакети контрольних оціночних матеріалів для вхідного контролю із 5 професій.

14. Методистами НМЦ ПТО у Дніпропетровській області за напрямками створено 10 ефективних просторів впливу на роботу педагогічних працівників з формування нового змісту навчання засобами Інтернет.

15. Реалізовано тренінгову програму «Гранти як ресурс розвитку ЗП(ПТ)О», у якій взяли участь 13 закладів освіти. Розроблено та запроваджено дистанційний курс за темою «Написання проєктної заявки» та методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах. У конкурсах на отримання грантів перемогли 10 закладів освіти.

16. На базі ДЦПТО відкрито перший у професійній освіті молодіжний центр.

Віктор ВАСИЛИНЕНКО,
директор НМЦ ПТО
у Дніпропетровській області

Чим особливий 2019-2020 н. р.

Викладачі загальноосвітньої підготовки в роботі будуть керуватись листом Міністерства освіти і науки України від 01.07.2019 р. № 1/11-5966 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019-2020 н. р.», розробленими спільно із Національною академією педагогічних наук та Інститутом модернізації змісту освіти.

Підходи до викладання загальноосвітніх предметів відповідають Концепції «Нова українська школа» й показують упровадження наскрізних змістовних ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» як засобу інтегрування навчального змісту.

Статтею 12 Закону України «Про освіту» визначено мету повної загальної середньої освіти: усебічний розвиток, виховання й соціалізація особистості. Досягнення цієї мети забезпечуватиметься шляхом формування ключових компетентностей. Спільними для всіх є вміння читати з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

У Міністерстві освіти і науки зазначають, що реформування загальної середньої освіти передбачає модернізацію змісту освіти, яке має ґрунтуватися не тільки на

компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах до навчання, а й на орієнтуванні учнів на здобуття ними вмінь і навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації у професійній діяльності, особистому житті та громадській активності.

Зміст навчання потрібно базувати на положеннях дидактики, психології, методики, доборі оригінальних завдань і видів діяльності, моделюванні творчої діяльності учнів, урахуванні розвитку мовних, соціальних, громадянських, здоров'язберігаючих та інших компетентностей, визначених навчальними програмами.

РЕКОМЕНДУЄМО:

1. Керівникам закладів П(ПТ)О:

– Скоординувати роботу голів методичних комісій та викладачів загальноосвітніх предметів щодо роботи за новими навчальними програмами, розробленими на компетентнісних засадах, визначених Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

– Провести засідання педагогічної ради за темою «Реалізація компетентнісного підходу до викладання – один з головних інструментів в освітньому процесі».

– Використовувати для організації методичних заходів у закладі освіти щодо підвищення професійної компетентності викладачів інформаційні ресурси та новітні технології.

2. Головам методичних комісій:

– Провести обговорення програм та інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки щодо викладання предметів у 2019-2020 н. р.

– Урахувати під час планування та проведення заходів рекомендації до викладання навчальних предметів.

– Провести майстер-класи щодо оволодіння викладачами новими формами й методами навчання та технологіями.

– Організувати тренінги для практичного ознайомлення з кращими педагогічними здобутками викладачів навчального закладу, області, держави.

3. Викладачам загальноосвітніх предметів:

– Керуватись новими нормативними документами, сучасними вимогами та рекомендаціями щодо викладання навчальних предметів.

– Підвищувати власну фахову компетентність, сприяти особистому професійному зростанню.

– Проєктувати інноваційні уроки й виховні заходи за напрямом.

– Користуватись інноваційними онлайн-продуктами щодо професійного розвитку й використання у власній діяльності інструментів для розбудови співпраці (обмін конспектами уроків, дидактичними матеріалами тощо).

– Приєднуватися в умовах Нової української школи й педагогіки партнерства та компетентнісного підходу до діяльності професійних спільнот – дбати про неперервне професійне зростання, навчання впродовж життя через спілкування та обмін досвідом.

Тамара КУЗЬ, методист НМЦ ПТО

Особливості організації професійної підготовки у ЗП(ПТ)О

Замовники кадрів, роботодавці сьогодні вимагають від робітника високого професійного рівня. Уже давно відомо, що якість підготовки кваліфікованих робітничих кадрів дійсно прямо залежить від кваліфікації педагогів ЗП(ПТ)О, матеріально-технічної бази професійного навчання, зацікавленості роботодавців у випускниках відповідної професії. 2019-2020 н. р. ставить перед керівниками та педагогічними працівниками закладів нові виклики.

Щоб відповідати вимогам часу, П(ПТ)О має постійно осучаснювати зміст навчання. Введення в дію нових стандартів П(ПТ)О, розроблених на основі компетентного підходу, потребує від педагогів додаткових зусиль у створенні освітніх програм з професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки. Відповідно до нормативних документів зміст освітніх програм – це предмет особистої відповідальності викладачів, майстрів виробничого навчання та керівників закладів. Така відповідальність педагогів закладів – явище нове. Далі навчання професій за стандартами П(ПТ)О, розробленими на основі компетентного підходу, поширюватиметься.

Якісна професійна освіта неможлива без тісної взаємодії закладу й замовника робітничих кадрів. Забезпечити якість неможливо без дуальної освіти. Її запровадження потребує від керівників, педагогів особливих компетенцій, яких у закладах не завжди вистачає. Це вміння:

- організації співпраці закладів з бізнесом, соціальними партнерами;
- навчання учнів під час трудової діяльності на підприємстві;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);

- здійснення моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти;

- урахування запитів підприємець до змісту та якості професійної освіти, шляхом розробки освітніх програм, створення комплексно-методичного забезпечення професій, створення і використання матеріальної бази професійного навчання;

- правильне і своєчасне укладання договорів на проведення навчання за дуальною освітою.

Покращення стану матеріально-технічної бази завжди було й буде головним чинником, що впливає на якість професійної освіти. Осучаснювати її без тісної співпраці із соціальними партнерами закладу П(ПТ)О майже неможливо. У нашій області 58 навчальних закладів, а навчально-практичних центрів, створених за участю держави чи соціальних партнерів, всього 28. Окремі заклади мають декілька таких центрів. Безумовно, якість підготовки робітників у таких закладах висока.

2019-2020 н. р. вимагатиме від керівників ЗП(ПТ)О, педагогів зосередження уваги щодо реалізації змін в осучасненні змісту П(ПТ)О.

Міністерство освіти і науки України у 2019 році вже затвердило 64 нові стандарти П(ПТ)О, розроблені за модульно-компетентним підходом для всіх галузей економіки. Усім ЗП(ПТ)О у разі підготовки за цими професіями треба розробляти освітні програми.

Для якісного запровадження нових стандартів на виконання методичних рекомендацій МОН України (лист від 26.04.2018 № 3-440) в області у 2018-2019 н. р. було створено та скоординовано в роботу 37 творчих груп із досвідчених педагогів ЗП(ПТ)О та роботодавців. Кінцевим результатом їхніх напрацювань стали

орієнтовні освітні програми, базовані на модульно-предметному підході та зразки робочих навчальних планів з урахуванням регіонального компонента. Ознайомитись з ними можна на сайті НМЦ ПТО. У 2019-2020 н. р. цю роботу закладами й методичною службою буде продовжено і поширено. Для якісної організації 2019-2020 н. р. за новими стандартами з розроблення орієнтовних освітніх програм працювали 12 творчих груп, до складу яких увійшли 49 педагогів, методистів і представників роботодавців. Ними розроблено та розміщено на сайті НМЦ ПТО 12 освітніх програм з професій: «секретар керівника»; «вальцовальник стану холодного прокату труб»; «електрогазоварник»; «майстер ресторанного обслуговування»; «продавець продовольчих товарів»; «продавець непродовольчих товарів»; «обліковець з реєстрації бухгалтерських даних»; «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів»; «манікюрник»; «електромонтер»; «фотограф»; «лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу».

Фахівцями НМЦ ПТО для педагогів закладів заплановано у 2019-2020 н. р. ряд секцій, семінарів, консультувань, тренінгів щодо організації дуальної освіти.

В області продовжується робота щодо покращення приватно-державного партнерства в частині створення нових навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням.

У 15 закладах Дніпропетровщини здійснюється **підготовка робітників будівельних професій**. Слід зазначити, що в ЗП(ПТ)О створено 9 НПЦ і одна навчально-практична дільниця. На 2019 рік заплановано за кошти уряду створити на базі Криворізького центру підготовки та перепідготовки робітничих кадрів

будівельної галузі НПЦ «Монтажник-складальник металопластикових конструкцій». Соціальні партнери зацікавлені у співпраці з закладами освіти. У 2018 році було створено галузеву раду з питань формування трудового потенціалу будівельної галузі Дніпропетровщини. Проблемними питаннями залишаються: розробка освітніх програм з професій «муляр», «рїзьбяр по дереву та бересту», «озеленювач», «монтажник систем утеплення будівель».

Підготовку фахівців для промисловості здійснює 21 заклад освіти. На базі ЗП(ПТ)О створено 3 навчально-практичні центри з професій промисловості. У 2019 році заплановано за кошти уряду створити при Дніпровському центрі професійно-технічної освіти навчально-практичний центр слюсарного напрямку.

Підготовку робітників для сфери послуг, торгівлі в області здійснюють 43 навчальні заклади, на базі яких створено 15 навчально-практичних центрів, один з яких – за кошти уряду, 14 – за участі соціальних партнерів. Педагогам закладів необхідно відпрацювати питання розробки освітніх програм у зв'язку із затвердженням нових стандартів П(ПТ)О на основі компетенцій з професій «продавець непродовольчих товарів», «продавець продовольчих товарів», «оформлювач вітрин, будівель та приміщень», «манікюрник», «фотограф», «майстер ресторанного обслуговування», поширенням впровадження елементів дуальної освіти.

Підготовка робітників для агропромислового комплексу та автотранспорту в області здійснюють 16 ЗП(ПТ)О. На базі ВПУ № 75 за кошти уряду створено навчально-практичний центр.

У зв'язку з прийняттям нових стандартів професійної

освіти педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О на початок 2019-2020 н. р. була розроблена освітня програма з професії «лаборант хіміко-бактеріологічного аналізу», зараз необхідно відпрацювати питання розроблення освітніх програм з таких професій: «машиніст крана автомобільного», «обліковець з реєстрації бухгалтерських даних», «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «рїхтувальник кузовів», «овочівник».

Окремими проблемами ЗП(ПТ)О, які потребують вирішення у 2019-2020 н. р., є:

- необхідність отримання окремої ліцензії на кожну професію державного значення;
- застосування елементів дуальної освіти щодо підготовки робітничих професій;
- запровадження в освітній процес елементів STEM-освіти для формування у сучасного робітника вмінь самостійно вирішувати виробничі завдання, що виникають під час здійснення професійної діяльності.

Враховуючи вищезазначене, педагогічним працівникам ЗП(ПТ)О необхідно:

- розробити освітні програми щодо професій, за якими цього року затверджено нові стандарти.
- покращити роботу із застосування в освітньому процесі елементів дуальної освіти.

Консультації за напрямком діяльності щодо вирішення питань, які виникають під час підготовки до нового навчального року, можна отримати у методистів НМЦ ПТО.

Інформацію про освітні програми розміщено на сайті НМЦ ПТО в розділі «Віртуальна методична допомога» підрозділі «Освітні програми».

Андрій КРАСИЛЬНИКОВ, методист НМЦ ПТО

ФОТОКАЛЕЙДОСКОП ПТО – 2019

Мотивація безперервної освіти дорослих в умовах вечірньої школи

У процесі реформування освіти, ключове місце посідає проблема забезпечення розвитку й адаптації до суспільства дітей та юнацтва в умовах сім'ї, школи та інших навчальних закладів. Наукові пошуки, а також структура, зміст і педагогічні технології Нової української школи зорієнтовані на формування особистості, здатної зайняти гідне місце у житті і брати участь у розбудові своєї країни.

Менше уваги приділяється освіті дорослих, успішне існування яких цілком залежить від можливості і здатності набувати нових знань і вмінь ідентифікації в умовах постійних змін у сучасному світі.

Освіта дорослого не завершується отриманням інформації, вона є імпульсом до розвитку особистості, який можна забезпечити тільки в умовах безперервності, і результатом якого стане повноцінне життя.

Безперервна освіта для дорослої людини – це компенсація прогалин, які мали місце у попередньому навчанні, це швидка адаптація до нововведень, це зростання професійної майстерності, це збагачення політичної і духовної культури, тобто це цілком педагогічна проблема.

В цьому аспекті особливе місце посідає діяльність вечірньої середньої загальноосвітньої школи як складова безперервної освіти.

Існує думка, що в наш час вже немає дорослої людини без середньої освіти. Але це не так. Ми не володіємо достовірною державною статистикою, але протягом навіть останніх років кількість дорослих учнів, наприклад, у нашій школі, складає 60-70% і з них більш 30-40% продовжує навчання в інших навчальних закладах.

Система освіти дорослих у школі має свої особливості. Іноді бажання продовжувати освіту супроводжується невпевненістю в собі, а, головне, відсутністю сформованих навчальних навичок, вмінь освоювати і використовувати нову інформацію. Ускладнює роботу той факт, що навчальні плани, програмні вимоги і технології роботи з дорослими мало відрізняються від роботи з учнями денних шкіл.

Насправді педагогічна складова навчального процесу, особливо в частині структури,

методів повинна мати відмінності. Доросла людина – не просто фізично сформована, важливо те, що вона соціально спрямована, може визначати життєвий шлях, вирішувати, нести відповідальність за свої дії. Вона має досвід, який впливає на її світогляд.

З психологічними особливостями пов'язана і вікова динаміка інтелектуальних функцій, яку важливо враховувати в роботі з дорослими. У 18-25 років людина має високий рівень розвитку пам'яті та мислення, але низький – уваги, у 26-29 – низький рівень пам'яті і мислення – високий – уваги, у 30-33 – високий рівень розвитку всіх функцій з частковим спадом у 35. При цьому науковці стверджують, що

багато функцій організму в період дорослості знижуються, але без змін залишаються здібності до навчання, а при розумовій праці вони зберігаються найдовше.

Це означає, що на всіх етапах дорослого життя людина має високий потенціал навчання, спроможна отримувати, зберігати і переробляти інформацію та використовувати її в житті. При цьому доросла людина, на відміну від дитини, сприймає потребу у навчанні відповідно до суспільних, трудових проблем і особистого життя.

У цих умовах педколективу вечірньої школи потрібно відповісти на такі питання:

– якими мотивами керується людина, звертаючись до школи і як розширити цю мотивацію до її загального рівня розвитку;

– у якій мірі існуючі структури, зміст, методи та умови навчання відповідають потребам і можливостям дорослого учня;

– які завдання виконуватиме методична служба школи для професійної адаптації вчителя; в якій системі функціонуватиме шкільний менеджмент, щоб забезпечити позитивні результати.

Досвід роботи нашого педколективу підтверджує, що основним мотивом звернення до освіти є потреба у професійному розвитку. Для дорослої людини навчання – це засіб вдосконалення своєї професійної майстерності або кар'єрного зростання. Тому важливим завданням вважаємо за необхідне перевести це бажання у

практичну площину. Це можливо при посиленні практично орієнтованої складової навчального процесу і його максимальній індивідуалізації.

У процесі навчання наш педагогічний колектив має можливість розширити мотиваційні запити учня, розвинути потребу у духовному та культурному збагаченні, інтерес до мистецтва, літератури, вміння оцінювати суспільні явища, що позитивно впливає на його соціальну і громадянську позицію.

Під час навчання трапляються випадки, коли у дорослого присутня завищена самооцінка, невміння осмислювати власні здібності і можливості, впливати на власні емоції, вибрати варіант поведінки. Завищена або занижена самооцінка негативно впливає на життя, навчання та розвиток людини і є результатом її психологічної некомпетентності.

Учню при допомозі учителя доводиться долати невпевненість у своїх силах, занепокоєність про свій авторитет, ліквідувати прогалини у попередній освіті, формувати навчальні навички, особливо їх психологічну складову: вміння працювати з програмним матеріалом, аналізувати його, робити висновки, вміти прогнозувати, що важливо для подальшої його самоосвіти.

Оцінюючи ці фактори, як системоутворюючі, педколектив в останні роки звернувся до проблеми психологічної підтримки навчального процесу. Відповідний розділ введений в «Перспективний план розвитку школи на 2018-2022 н.р.», річний та інші види внутрішньошкільного планування. В навчальні плани, до варіативної частини, з 2018 року введені факультативні заняття з психології для учнів за паралелями. Для вчителів, на базі методичного кабінету, методичних об'єднань проводяться практичні заняття, семінари та консультації з питань

діагностики і підтримки розвитку дорослих учнів згідно з віковими особливостями. Моделювання і координацію цієї роботи в школі здійснює спеціаліст – практичний психолог, – на базі кабінету психологічної підтримки.

Фактором, який посилює мотиваційні запити, є бажання учнів отримати такі знання, які можуть дати прикладний ефект на основі соціальної спрямованості навчального процесу, покращити їх життя та поповнити власний досвід. При професійній роботі педагога це суттєво підвищує ефективність і якість навчального процесу.

Соціальна спрямованість є пріоритетом в роботі педколективу школи, який активно збагачує свій досвід в цьому напрямку. Робота з учнями ставить високі вимоги до вчителя. Результати педагогічного процесу у великій мірі залежать від іміджу, професіоналізму, загальної культури, здатності до комунікацій педагога. Тому управлінські дії та рішення зосереджені на мотивації розвитку педагогічної компетентності та професійної культури учителя, корекції його дій, своєчасній підтримці новачків у роботі. У цьому напрямку діє і внутрішньошкільна методична служба, методичні об'єднання, самоосвіта вчителів, зорієнтованих на пошук нових педагогічних технологій, засобів соціалізації навчально-виховного процесу в руслі роботи над науково-методичною проблемою: «Психологізація і соціалізація навчального процесу, як основа розвитку учнів вечірньої школи».

Демократизм у шкільній освіті дорослих полягає у рівних стосунках між учителем і учнем, у створенні комфортних умов для навчання. Ускладнює цю роботу освітянське законодавство, завдяки якому дорослі повинні фактично копіювати систему навчання денної школи. Тому ми пропонуємо різні форми навчання, в тому

числі заочну, варіативна частина навчальних планів якої частково орієнтована на індивідуальну навчальну роботу.

Завдяки цьому ми маємо можливість розвивати систему консультативної підтримки, забезпечити консультативний супровід із заліковою оцінкою

знань протягом усього перебування учня в школі. Практикуємо розклад занять у 2 зміни, які учень може відвідувати у прийнятний для нього час. Ця система перспективна і важливим завданням є її вдосконалення.

Практичний алгоритм роботи школи з дорослими сформований у такому вигляді:

- забезпечується неперервна фахова підготовка учителя з метою адаптації його до роботи з дорослим учнем;
- шляхом діагностики прояснюються його наміри, мотивація до навчання, рівень знань і наявність вмінь їх опанувати, забезпечується психологічна освіта всіх учасників навчального процесу;
- здійснюється вибір форми навчання, враховуючи обмеження у часі, соціальні та життєві проблеми і вікові особливості учня;
- комплексно плануються всі види навчання з опорою на:

- розвиток інтересу і розширення мотиваційних запитів до духовного, культурного, суспільного збагачення;
- на професійній і життєвій досвід дорослого учня;
- покладання не на пам'ять, а на розуміння;
- формування в учнів навчальних навичок роботи в інформаційному просторі.

Загалом система роботи педколективу ВСШ № 31 спрямована на формування в дорослого учня потреби у безперервній освіті й дає імпульс для особистісного розвитку, успішної професійної діяльності та громадянської активності.

Василь ВИННИЧУК,
директор ВСШ № 31,
м. Дніпро

Упровадження основ соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку в освітній процес закладів дошкільної освіти

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 22.01.2016 № 46 ДНЗ (ясла-садок) № 14 м. Кривого Рогу приєднався до Міжнародного проекту «Афлатот» і спрямував свою діяльність на розвиток у дошкільників самосвідомості, підприємницького духу, дбайливого поводження з природними ресурсами.

Щоб розпочати процес формування моральних, естетичних, соціальних, економічних цінностей дошкільника, таких як родина, щастя, здоров'я, дружба, співпереживання, самостійність, допитливість, впевненість, розширити їхні знання про життя сучасного суспільства, щоб полегшити процес соціалізації вихованців нашого закладу нами було розроблено етапи впровадження програми «Афлатот».

Першим кроком після наказу департаменту освіти і науки виконкому Криворізької міської ради було видання наказу по закладу дошкільної освіти про впровадження даної програми та роботу над проектом. Тривалість проекту: 1 рік. Учасниками проекту стали відповідно всі учасники освітнього процесу – педагоги, діти та батьки. Результат також був прогнозований на окремих учасників. Педагоги мали змогу отримати узагальнений досвід із проблеми соціально-фінансової освіти дошкільників, певну систему роботи із формування первинного економічного досвіду дітей. Здобувачі освіти в ході реалізації програми набували первинного економічного досвіду, вчилися встановлювати розумні економічні відносини в різних сферах життєдіяльності. Батьки отримували додаткові знання щодо економічного виховання дітей.

Другим етапом було створення творчої групи і вивчення кожним педагогом програми. Перед початком впровадження програми, для досягнення поставленої мети застосували SWOT-аналіз, який

визначив сильні сторони – це і педагогічний досвід, і підвищення рейтингу ЗДО; слабкими сторонами виявилися недостатня ініціативність і самостійність педагогів і необхідність у постійній методичній допомозі. Але впровадження програми давало можливість зацікавити сторони в наданні висококваліфікованих освітніх послуг. Тому ми перейшли до наступного етапу.

Третім етапом стало інформування батьків. З огляду на те, що діти цієї вікової групи схильні наслідувати, батьки розглядаються як важливі дійові особи і помічники вихователя у формуванні у дітей фінансових понять. З цією метою навчальна програма

пропонує ряд додаткових занять, щоб розповісти батькам про ті поняття, які вивчають діти і, таким чином, залучити їх до структури плідної взаємодії.

Четвертий етап – створення естетичного розвивального предметно-ігрового простору. Правильно створене предметно-розвивальне середовище дозволяє: поглибити практичні знання вихованців, виявити інтереси і схильність дітей, розвивати інтерес і вміння дітей.

Системою впровадження спочатку ми охопили дітей старшого дошкільного віку, але згодом почали впроваджувати програму з молодшого віку. Використовували при цьому різні форми організації (головне, щоб ця робота проводилася

не фрагментарно, а системно й передбачала перехід від простіших до більш складних понять).

Вихователі проводять традиційні та нетрадиційні форми організації роботи:

- комплексні та інтегровані заняття;
- різні види ігор;
- спостереження;
- екскурсії;
- театралізована діяльність;
- економічні розваги;
- перегляд слайд-шоу;
- виготовлення макетів.

У 2018-2019 н. р. був проведений майстер-клас для батьків «Наш друг – Афлатун», метою якого стало:

– привернути увагу батьків до важливості економічного виховання та сформувати відповідальне ставлення до соціалізації дітей;

– розширити їх знання про ефективні методи економічного виховання шляхом спільної діяльності з дітьми, засобами міжнародної програми соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку «Афлатот»;

– формувати позитивне ставлення до спільної праці батьків і педагогів закладу дошкільної освіти щодо розвитку економічного виховання та соціалізації дітей.

Сьогодні ми вже можемо говорити про певні результати роботи. Наші вихованці вміють поводити себе в реальних

життєвих ситуаціях, проявляють дружні та товариські стосунки з дітьми, уникають конфліктів, уміють порозумітися, не нав'язують власну думку, знають про гроші, їхнє розмаїття, правила ощадливості, мають уявлення про формування сімейного бюджету.

Педагоги презентують досвід роботи ЗДО на засіданнях районної та міської творчих груп, на районній «Школі економічних наук». Заклад посів І місце у міському конкурсі творчих робіт «Замальовки рідного краю», на якому ми представили роботу, виконану в стилі «Мотлох-декор, або художні вироби з покійкового матеріалу», як одне з напрямлень, що пропонує програма «Афлатот».

Результатом роботи над проектом з упровадження програми «Афлатот» стала публікація в журналі видавничої групи «Основа» «Дошкільний навчальний заклад» № 3 (147) майстер-класу для батьків «Наш друг – Афлатун» вихователя Аріси Вікторівни Петрової.

Батьки підвищили рівень поінформованості щодо формування первинного економічного досвіду дітей. Методична служба закладу і творча група накопичила систематизувала відеопоради «Афлатунова наука» як для педагогів, які працюватимуть за програмою «Афлатот», так і для батьків.

Ми і надалі плануємо не тільки працювати за цією програмою, але й пропагувати серед педагогічної громадськості програму «Афлатот» як одну з найкращих програм фінансової освіти дошкільників. Сьогодні з упевненістю можна сказати: програма соціального та фінансового освіти «Афлатот» – це вимога сьогодення, вона формує вільну, розумну, обдаровану, життєво компетентну особистість.

За інформацією інноваційно-методичного центру Криворізької міської ради

Освітній проект «Афлатот»

16 листопада 2016 року підписано Меморандум про співпрацю у сфері дошкільної освіти між Міністерством освіти і науки України та міжнародною фундацією «Aflatoun International» (Нідерланди) з метою покращення роботи щодо підвищення рівня соціальних прав та фінансової освіти дітей дошкільного віку. Початком спільної роботи в даному напрямку став наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2016 № 46 «Щодо упровадження

основ соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку», відповідно до якого проект «Афлатот» офіційно започатковано у 16 регіонах України.

В рамках проекту проводяться навчальні тренінги, інструктивно-методичні наради, теоретично-практичні семінари, сформовані постійно діючі консультативні пункти, мобільні робочі групи, творчі спілки.

Для створення необхідних умов щодо організації освітньої роботи з дітьми в

умовах закладу дошкільної освіти створенні просвітницькі портали для педагогів, батьків і дітей на основі різних форм інформаційної та методичної діяльності таких як: проведення тижня соціальної та фінансової освіти, теоретично-практичних семінарів, консультативної презентації для педагогів та батьків, педагогічних читань, тренінгів по ознайомленню з проектом «Афлатот», виготовлення буклетів, організації музично-театралізованих, освітньо-

розважальних заходів, ярмарків, виставок посібників, дитячих робіт і фотовиставок до Дня дошкілля, розповсюдження інформації на сайтах ЗДО, в педагогічній пресі, інформаційні повідомлення на освітянських сайтах.

На офіційному сайті МОН України створено сторінку «Афлатот», ознайомитися з якою можна за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/osvitnij-proekt-aflatot>

Микола Олександрович КОРФ та його родів

14 липня 1834 р. у м. Харкові народився Микола Олександрович Корф. Життя і діяльність знаного громадського діяча та просвітянина М.О. Корфа (1834-1898) у наш час є широко відомим і користуються прискіпливою увагою дослідників. Втім, у біографії цієї знакової для Придніпров'я постаті не до кінця вивченням залишається питання його походження.

Не можна сказати, що родовід Корфів обділений увагою дослідників. Протягом багатьох десятиліть (1950-1980-ті рр.) у Німеччині виходив генеалогічний посібник (Genealogisches Handbuch des Adels), в якому в кількох номерах серед інших родів були представлені окремі гілки роду Корфів.

Якщо вірити російським генеологам XIX ст., П.В. Долгорукому та С.В. Любимову, Корфи мають німецьке коріння, яке губиться у XIII ст. у Вестфалії. Близько 1476 р. один із представників роду Клаус (Ніколаус) Корф переселився до Курляндії (історичний регіон Латвії. У 1562-1795 рр. – складова частина герцогства Курляндія та Семігалія. У 1795-1917 рр. у складі Курляндської губернії Російської імперії. Нині в складі Латвійської республіки), де отримав маєток Преекульн. Саме від нього веде свій родовід Микола Олександрович Корф. До речі, ім'я Ніколаус (Микола) можна вважати родовим для Корфів, оскільки майже в кожному поколінні був представник із таким іменем.

У 1692 р. Корфи отримують баронський титул. Германський імператор Леопольд I дарував баронську грамоту Матвію (Mathias) Корфу.

Після приєднання Курляндії до Російської імперії наприкінці XVIII ст. прадед Миколи Корфа Фрідріх перейшов на службу російської монархії, був призначений першим маршалком дворянства новоствореної Білоруської губернії. Син Фрідріха Федір служив обер-комендантом столиці Курляндії Мітави.

Батько М.О. Корфа Олександр Федорович отримав освіту в лицейському пансіоні, володів німецькою та французькою мовами. Він першим із Корфів став поміщиком Катеринославської губернії. 25.08.1833 р. узяв шлюб із Єлизаветою, донькою колезького радника Тимофія Мироновича Времєва та Наталії Олексіївни Мартинової і став власником маєтку біля с. Нескучне (нині село Великоновосільківського району Донецької області) в Олександрівському повіті. Нескучне було передане О.Ф. Корфу як посаг за нареченою. У 1872 р. після поділу Олександрівського повіту маєток відійшов до складу Маріупольського повіту.

Времєви – дворянський рід молдавського походження. Родоначальник роду Федір Тимофійович Времєв (1680-1744) у 1726 р. на запрошення князів Кантемирів емігрував до Російської імперії. Тесть М.О. Корфа Тимофій Времєв був поміщиком в Катеринославській (Павлоградський повіт) та Воронезькій губерніях і на час одруження його доньки вже помер. Це сталося в лютому 1825 р., після кар'єрської гри в будинку композитора О.О. Алябєва (1787-1851), де Т.М. Времєв програв значну суму і при цьому образив господаря. О.О. Алябєв побив Тимофія Времєва, внаслідок чого той через якийсь час помер. Олександра Алябєва після тривалого процесу відправили у заслання до Тобольська. Окрім Єлизавети у Тимофія Времєва була донька Тетяна, яка теж була заможним представником роду Корфів. Маленький Микола Корф певний час жив у її маєтку у Вовчому Воронезької губернії.

Серед родичів М.О. Корфа найбільший вплив на формування його уподобань мали дядьки Ф.Ф. Корф та М.О. Корф. Федір Федорович (1803-1853), драматург і прозаїк, вплинув на формування літературних смаків Миколи Корфа.

Під час навчання в Петербурзі, в закладі Крюммера долею хлопця опікувався двоюрідний дядько, дійсний статський радник і директор Імператорської публічної бібліотеки в Петербурзі Модест Андрійович Корф, оскільки в той час батько хлопця хворів. Дядько наполягав, аби хлопець після закінчення Петербурзького Олександрівського лицю пішов на державну службу. За його наполяганням, М. Корф влаштувався до департаменту Міністерства юстиції. Втім, чиновником він був недовго.

Микола Олександрович рано залишився сиротою. У 1836 р. померла мати, а через 10 років – батько. Тому його вихованням опікувалися тітки й дядьки. І хоча йому пророкували чиновницьку кар'єру,

М.О. Корф врешті-решт повернувся до батьківського маєтку. Вже у 1837 р. він успадкував економію в с. Нескучне.

Втім, повернення М.О. Корфа відбулося лише наприкінці 1850-х рр. На 1853 р. він значився власником маєтку площею 3846 дес. в Олександрівському повіті, але там не мешкав. До речі, по сусідству розташовувався маєток його мацухи Анни Францівни, – площею 3176 дес. Тоді ж в Олександрівському повіті жив і майбутній тесть М.О. Корфа Михайло Сергійович Клевцов, якому у 1853 р. було 42 роки, він мав чин поручника у відставці й володів маєтком площею 6518 дес.

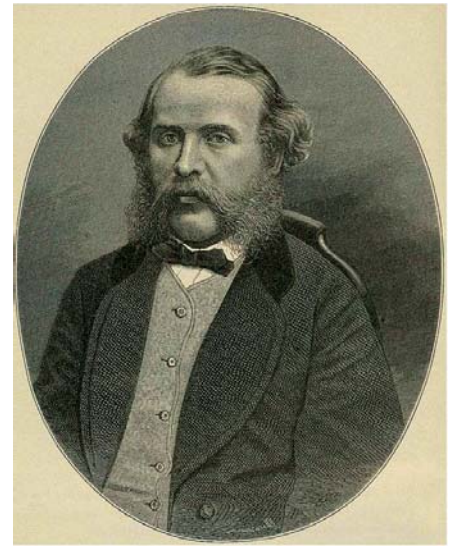
Донька Михайла Марія Клевцова стала дружиною Миколи Корфа 18.01.18157 р. У шлюбі в них народилося дві доньки: Катерина і Марія.

Катерина Миколаївна виходила заміж двічі. Першим її чоловіком був представник дворянської родини молдавського походження Бантиш, але він рано помер. Вдруге вона пошлюбилася з драматургом і директором МХАТу Володимиром Івановичем Немировичем-Данченком, завдяки якому до наших днів збереглася садиба Миколи Корфа.

Молодша донька Марія Миколаївна стала дружиною барона Олександра Тіспольті. Після смерті батька вона разом із чоловіком виїхала до Женеви. Разом із ними виїхала й вдова М. Корфа Марія Михайлівна.

В матеріалі наведені невеличкі епізоди з генеалогії Миколи Корфа. Крім того в нашому дослідженні вміщено лише тих представників роду Корф, які були безпосередніми предками М.О. Корфа або найближчими його родичами. Для представлення всього роду Корфів необхідне окреме повноцінне дослідження, яке, за своїм характером, цілком може набути рис наукової монографії. В додатку ви знайдете 13 поколінь, складені на підставі архівних і опублікованих джерел. Жирним шрифтом виділені безпосередні предки М.О. Корфа.

Ігор КОЧЕРГІН,
український історик, краєзнавець,
голова Дніпропетровської обласної організації
Національної спілки краєзнавців України,
доктор історичних наук, доцент

(14.07.1834 - 13.11.1883)

1 • 80 років тому (1939 р.) у с. Червонопартизанському Царичанського району народився **Володимир Андрійович Глущенко**, художник, член НСХУ, майстер петриківського розпису, заслужений майстер народної творчості України.

10 • 85 років тому (1934 р.) до Дніпропетровська **прибула група дослідників Північного полюсу** – челюскінців, серед яких були видатні земляки – вчений-гідробіолог Петро Ширшов і художник Федір Решетников.

• 75 років тому (1944 р.) народився **Олександр Маркович Квітка**, художник, член НСХУ. Працював у галузі станкової графіки.

12 • 160 років тому (1859 р.) народився **Іван Якович Езау** (Йоган Якоб). Діач міського самоврядування, міський голова Катеринослава (1905-1909, 1918).

13 • 230 року тому (1789 р.) у слободі Спаській (сучасне село

Новомосковського району) освячено новозбудовану дерев'яну Вознесенську церкву.

• 220 років тому (1799 р.) у слободі Одиноківка (нині – в межах Дніпропетровська) освячено новозбудовану дерев'яну Свято-Покровську церкву.

14 • 185 років тому (1834 р.) народився **Микола Олександрович Корф**, педагог, діач освіти на Катеринославщині, організатор земських шкіл. Помер 13 листопада 1883 р.

18 • 55 років тому (1964 р.) у Дніпропетровську відкрито меморіальний будинок-музей Д.І. Яворницького.

20 • 70 років тому (1949 р.) у Дніпропетровську народився **Олександр Олексійович Косенко**, художник-ювелір.

21 • 75 років тому (1944 р.) у м. Дніпропетровську засновано Південний

машинобудівний завод. Нині Державне підприємство «ВО Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова» (ПІВДЕНМАШ).

22 • 75 років тому (1944 р.) у Дніпропетровську засновано Південний машинобудівний завод (до 1951 р. – Дніпропетровський автомобільний завод).

27 • 225 років тому (1794 р.) у слободі Лоцманській Кам'янці освячено новозбудовану дерев'яну церкву на честь святого Миколая.

30 • 75 років тому (1944 р.) у Дніпропетровську народився **Анатолій Іванович Пирожевський**, художник. Відомий в галузі станкової графіки.

31 • 150 років тому (1869 р.) народився **Володимир Олександрович Гуськов**, вчений у галузі гірничої

Моє Придніпров'я. Липень

справи, професор Дніпропетровського гірничого інституту. Помер 1951 р.

У цьому місяці

• 135 років тому (1884 р.) стали до ладу Головні паровозоремонтні майстерні Катерининської залізниці. Нині – Дніпропетровський державний тепловозоремонтний завод.

• 60 років тому (1959 р.) створена Дніпропетровська геофізична експедиція, нині – Дніпропетровська геофізична експедиція «Дніпрогеофізика».

Подала **Марина ШИЛКІНА**, завідувач краєзнавчого відділу Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки (з календаря пам'ятних дат «Моє Придніпров'я»)

Павло ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ і місто на Дніпрі

25 серпня 2019 р. виповнилося б 95 років з дня народження видатного українського письменника, прозаїка, громадського і політичного діяча Павла Архиповича Загребельного (1924-2009).

Наш видатний земляк народився на Полтавщині, більшу частину життя прожив у Києві, і хоча Дніпропетровськ став для нього лише короточасним епізодом, та все ж визначальним: навчання, початок роботи, перша стаття в газеті, перше оповідання, перша книжка, кохання, народження дітей.

«Навіть коли ти народився не в місті, а десь у глухому селі, відірваному й відрізаному від світу, якесь місто неодмінно має супроводжувати тебе в житті, стати мовби дороговказом, твоїм символом і натхненням.

Дніпропетровськ став для мене саме таким містом», – скаже пізніше письменник (Загребельний П. Місто вишневих обріїв, г. «Зоря» № 99, 1976).

Сьогодні без постаті Загребельного не можна уявити українську літературу др. половини ХХ століття. Він вирізнявся в ній як творець із незалежним духом, небуденним талантом, неймовірною працьовитістю. Людина виняткової освіченості, він не приховував своєї переконаності, що міг би стати й математиком або фізиком і надарований великою праездатністю досяг би успіхів і там.

У літературу привів випадок.

«Сорок шостий рік. Я щойно повернувся з війни, люди ще жили у землянках або сяк-так зіпшлених з глини хатках. Але життя йде, і я навіть знаходжу в батьківській хаті свіжі номери обласної газети «Зоря Полтавщини» і річний комплект журналу «Україна».

Саме в «Україні» прочитав я тоді новелу Олеса Гончара «Модри Камінь», і та новела перевернула моє життя. До того я мріяв про точні науки, мав намір поступати на фізико-математичний факультет університету, а тут щось зламалося в душі, і я подав заяву на філологічний, хоч не мав уявлення, що це таке і що я там робитиму.

Документи до університету я надіслав поштою, так само поштою прийшов клаптик надрукованого гектографом паперу, де значилося, що мене зараховано студентом філологічного факультету Дніпропетровського університету.

Легко стати студентом та чи легко студентом бути? Запитання далеко не риторичне, якщо згадати, що саме тоді з'явилася відома постановка про журнали «Звезда» і «Ленінград», і в кожній республіці заповідливі виконавці вказівок мерщій стали шукати власних порушників літературного спокою. Я тоді ще не читав газетних передовиць і не знав, що київська газета присвятила одну із

своїх передовиць новелі О. Гончара «Модри Камінь» (забігаючи наперед, скажу, що через двадцять років ця сама газета витанцювала по «Собору» Гончара, а ще через двадцять – вже й по мені самому), звинувачуючи письменника в антипатріотизмі, у підступності, у всіх смертних гріхах.

І ось «посвячення» моє в студенти відбулося не в аудиторії, не на лекції мудрого професора, а в університетському клубі на Шевченківській, на загальних зборах студентів і викладачів, де керівні особи громили університетського випускника Гончара і його новелу.

Я сидів тоді серед першокурсників в задніх рядах, не бачив самого Олеса Терентійовича (не знав його і в обличчя), мені було тяжко й соромно за все що відбувалося, я розумів, що отим людям за далеким столом президії навіщо потрібна жертва і вони вибрали для цього молодого письменника і його прекрасне оповідання, але як же це могло статися і чому?

Літературного досвіду у мене не було ніякого, але вже був страшний досвід життєвий, я знав, що таке добро і зло, благородство і підлість, і тому, сидючи на тому несправедному судилищі, теж почувався мимовільною жертвою. Хоч і пасивною, а все ж – жертвою. Відчуття це переслідує мене й до сьогодні (Загребельний П. Небоякий ключ, кн. «Слово про Олеса Гончара»).

З 1946 по 1951 рік Павло Загребельний навчається в Дніпропетровському університеті. «Основну частину чоловічої половини студентів факультету становили юнаки, демобілізовані з рядів радянської Армії – вчорашні студенти і офіцери Великої Вітчизняної, – згадує товариш по навчанню, доктор філологічних наук, академік АН вищої школи України Дмитро Баранник. – Майже кожен із нас носив тоді військовий одяг – в чому демобілізувався, в тому й прийшов у студентську аудиторію. Ми були ніби армійським підрозділом, з тією лише різницею, що на плечах наших гімнастерок і кітелів не було погонів. Переодягалися в «штатське» поступово – до самого п'ятого курсу. Був у цьому підрозділі демобілізованих і Павло Загребельний».

Уже в ті далекі студентські роки вгадувалось неординарне творче майбутнє Загребельного. Всі були впевнені: це обов'язково або письменник (причому, письменник

непересічний), або серйозний науковець – літературознавець.

На факультеті була літературно-творча студія, якою керував професор Г.М. Гвай. Старостою студії з 1950 р. був Павло Загребельний. За спогадами літстудійців, він «...володів якимсь магнетизмом, притягав до себе своєю ерудицією і манерою спілкування – говорив спокійно, розважливо, поділовому. ... Учасники засідань літстудії завжди чекали його виступу, його виваженої і завжди відвертої та об'єктивної оцінки обговорюваних творів студентів, оцінки без прикрас і компліментів» (Баранник Д.Х. Як починався письменник Павло Загребельний (спогади товариша по навчанню в університеті) з архіву музею «Літературне Придніпров'я»). Відвідував і обласне літературне об'єднання при газеті «Зоря», де вперше прочитав свої оповідання.

Після закінчення університету з 1951 по 1954 рік Загребельний працює в газеті «Зоря». На сторінках цієї газети дебютує своїми першими оповіданнями. «Ніч була темна, без місяця, й від темряви повітря здавалось густим і душним. Десь, настирливо, кликав перепел: «Спать ходім! Спать ходім!», а потім стало тихо, й ми почули над степом такий звук, ніби тисяча крихітних музикантів дули в тисячі малосонських дудочок. То співали південні серпневі коники, які починають свої нічні пісні після того, як в полях зберуть хліб, і крізь свіжу стерню проростають м'які, запашні трави. Від їх співу, здавалось, дзвенить повітря і плавно гойдається весь степ» (Загребельний П. В степу, г. «Зоря», 21.12, 1952).

Образність, поетичність і деталі оповідань Загребельного першим відмітив дніпропетровський письменник Сергій Завгородній. Він же познайомив молодого тоді журналіста Загребельного з Олесем Гончаром, який саме перебував у Ломівці. Гончар тепло відгукнувся на «Каховські оповідання» Загребельного і радив переходити від оповідань до інших, розвідіших, форм.

У 1950-х роках у республіканському видавництві «Молодь» виходять перші книги Загребельного – «Каховські оповідання» (1953 р., разом з Ю. Пономаренком) та «Дівчина з Придніпров'я» (1954 р., разом з В. Анчишкіним).

Звісно, це був період творчих пошуків. Та все ж варто відмітити, що уже в перших його творах, видрукованих на початку 50-х

(25.08.1924 - 3.02.2009)

років, критики помітили несподівані компонування сюжету, схильність до точного народного слова, поєднання ліризму з фарсом, репортажності з психологічною деталлю – все те, що вирізняло молодого початківця – прозаїка серед інших.

Відкриття Загребельного як самобутнього прозаїка відбулося з появою у 1957 році його повісті «Дума про невмирущого». Відтоді творчість письменника, його діяльність справляли відчутний каталізуєчий вплив на весь літературний процес в Україні.

Протягом 1960-1990-х рр. побачили світ його романи «Європа 45» (1959), «Слепа» (1960), «Європа. Захід» (1961), «День для прийдешнього» (1964), «Шепіт» (1966), «Добрий диявол» (1967), «Диво» (1968), «З погляду вічності» (1970), «Переходимо до любові» (1971), «Первоміст» (1972), «Смерть у Києві» (1973), «Намилена трава» (1974), «Євпраксія» (1975), «Розгін» (1976), «Левине серце» (1978), «Роксолана» (1980), «Я-Богдан» (1982), «Південний комфорт» (1984), «Вигнання з раю» (1985); Творів у 5-ти і 6-ти томах. Романи перекладені багатьма мовами світу.

Роман «Розгін» удостоєний Державної премії СРСР (1980), романи «Первоміст» і «Смерть у Києві» – Державної премії УРСР ім. Т.Шевченка (1974), роман «Диво» – премії ім. О.Фадєєва (1981).

Прікметною рисою П. Загребельного є невисита жага творення. Хоч ким і коли б він не був: солдатом на війні (у неповні сімнадцять літ добровільно пішов на фронт), студентом Дніпропетровського університету, співробітником журналу «Вітчизна», редактором «Літературної України», секретарем правління Спілки письменників, народним депутатом – всюди і завжди віддавався праці сповна. Завжди «обирав великі взірці, які дає історія, вибирав великі душі, які сяють нам тисячоліття».

Світлана МАРТИНОВА,
старша наукова співробітниця музею
«Літературне Придніпров'я» відділу
Дніпропетровського національного
історичного музею ім. Д. Яворницького

1 • 90 років тому (1929 р.) народився **Борислав Тимофійович Карапиш**, письменник-прозаїк.

4 • 85 років тому (1934 р.) став до ладу Криворізький металургійний завод. Тривалий час мав назву металургійний комбінат «Криворіжсталь». Нині – ВАТ «ArselorMittal Кривий Ріг».

6 • 205 років тому (1814 р.) народився **Андрій Михайлович Миклашевський**. Громадський діяч, предводитель дворянства Катеринославської губернії (1856-1862).

8 • 105 років тому (1914 р.) у Катеринославі народився **Олександр Дмитрович Гай**, український актор театру і кіно, народний артист УРСР. Помер 14 листопада 2000 р. у Львові.

16 • 135 років тому (1884 р.) народився **Ісаак Прохорович Мазепа**,

Моє Придніпров'я. Серпень

український громадський і політичний діяч. У 1915-1919 рр. проживав у Катеринославі, був земським діячем. Помер 18 березня 1952 в Аугсбурзі (Німеччина), на еміграції.

21 • 105 років тому (1914 р.) народився **Федір Дмитрович Залата**, прозаїк, член Спілки письменників України. З 1968 по 1979 роки очолював Дніпропетровську обласну письменницьку організацію. Помер 22 грудня 1993 року.

• 40 років тому (1979 р.) Рада Міністрів СРСР ухвалила постанову про організацію на базі факультету Київського інституту фізкультури Дніпропетровського інституту фізичної

культури. Нині Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту.

24 • 25 років тому (1994 р.) у сел. Лоцманська Кам'янка (в межах Дніпропетровська) в Будинку культури відкрито Музей лоцманів. Засновником і директором музею тривалий час був колишній лоцман Григорій Микитович Омельченко.

25 • 95 років тому (1924 р.) народився **Павло Архипович Загребельний**, відомий український письменник. Закінчив філологічний факультет Дніпропетровського університету, де навчався у 1946-1951 рр. У 1951-1954 рр. працював в газеті

«Зоря», де дебютував своїми першими оповіданнями. Помер 3 лютого 2009 у Києві.

27 • 85 років тому (1934 р.) у Дніпропетровську вперше в СРСР здобуто важку воду.

31 (20 серпня за ст. ст.) • 230 років тому (1789 р.) народився **Андрій Якович Фабр**, державний і громадський діяч Півдня України, цивільний губернатор Катеринославської губернії у 1847-1857 рр. Помер 24 січня 1863 р.

Подала **Марина ШИЛКІНА**,
(з календаря пам'ятних дат
«Моє Придніпров'я»)

ЗАСНОВНИК ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ПЕРВИННА ПРОФСПІЛКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНАЛЬНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Редакційна колегія:

В.М. ВАСИЛИНЕНКО, М.Г. ВАТКОВСЬКА,
Ю.М. МОГИЛА, О.В. ПОЛТОРАЦЬКИЙ, М.І. РОМАНЕНКО,
В.Г. СЕРЕДНЯ, В.В. СИЧЕНКО, Л.О. ШАПРАН

Редактор, дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

САЙТ ОБЛАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ
«ДЖЕРЕЛО»: gdjerele.jimdo.com

Свідоцтво про реєстрацію
ДП № 2244-982ПР від 24.01.2019.
Формат А 3.
Обсяг 2,8 ум. др. арк.

Адреса редакції:
49006, Дніпро,
вул. В. Антоновича, 70, к. 216.
Телефон/факс: 732-47-61,
732-48-48.

E-mail: GDjerele@ukr.net